

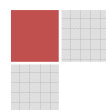
EMN

Raport dotyczący organizacji polityki azyłowej i migracyjnej w Polsce

Przygotowany przez: Krajowy Punkt Kontaktowy Europejskiej Sieci Migracyjnej

[Luty 2009]

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji,
pełniące funkcję koordynatora Krajowego Punktu Kontaktowego
Europejskiej Sieci Migracyjnej (ESM),
otrzymuje środki finansowe
od Wspólnoty Europejskiej
przez Dyрекcję Generalną ds. Sprawiedliwości,
Wolności i Bezpieczeństwa Komisji Europejskiej
– w ramach programu Solidarność i zarządzanie
ruchami migracyjnymi. ESM została powołana
na mocy Decyzji Rady 2008/381/EC
w celu dostarczania aktualnych, obiektywnych,
wiarygodnych i porównawczych informacji
na temat migracji i azylu instytucjom Wspólnoty,
władzom i instytucjom Państw Członkowskich
oraz opinii publicznej, w celu wspierania procesu
kształtowania polityki w UE.

Kontakt

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji
Departament Polityki Migracyjnej
ul. Stefana Batorego 5
02-591 Warszawa
Email: esm@poczta.mswia.gov.pl

SPIS TREŚCI

<u>STRESZCZENIE</u>	<u>4</u>
<u>1. WPROWADZENIE: CEL I ZASTOSOWANA METODOLOGIA</u>	<u>6</u>
<u>2. PRZEGLĄD ORGANIZACJI RAM POLITYCZNYCH, PRAWNYCH I INSTYTUCJONALNYCH W POLSCE</u>	<u>8</u>
2.1. POLSKA POLITYKA MIGRACYJNA – RAMY POLITYCZNE	8
2.2. POLSKA POLITYKA MIGRACYJNA – RAMY INSTYTUCJONALNE (GŁÓWNI AKTORZY)	8
2.3. RAMY LEGISLACYJNE	16
<u>3. ROZWÓJ SYSTEMÓW W OBSZARZE MIGRACJI I UCHODŹSTWA.....</u>	<u>17</u>
<u>4. ORGANIZACJA POLITYKI</u>	<u>23</u>
4.1. STATUS UCHODŹCY I MIGRACJA	23
4.1.1. PROCEDURA (PROCEDURY) WJAZDU	23
4.1.1.1. Status uchodźcy	23
4.1.1.2. Migracja	27
4.1.2. WARUNKI ADMISJI.....	31
4.1.2.1. Status uchodźcy	31
4.1.2.2. Migracje	35
4.1.3. PRAWOMOCNY POBYT	38
4.1.3.1. Status uchodźcy	38
4.1.3.2. Migracje	39
4.1.4. DOSTĘP DO RYNKU PRACY	48
4.1.4.1. Status uchodźcy	48
4.1.4.2. Migracja	48
4.1.5. POWRÓT.....	52
4.1.5.1. Status uchodźcy	52
4.1.5.2. Migracja	53
4.2. POWIĄZANIA Z INNYMI OBSZARAMI POLITYKI	61
4.2.1. RYNEK PRACY	62
4.2.2. WZMACNIANIE ZDOLNOŚCI CUDZOZIEMCÓW DO INTEGRACJI	63
4.2.3. EDUKACJA	65
4.2.4. POLITYKA LUDNOŚCIOWA	66
4.2.5. BEZPIECZEŃSTWO WEWNĘTRZNE I PORZĄDEK PUBLICZNY	67
<u>5. ANALIZA SYSTEMU AZYŁOWEGO I MIGRACYJNEGO</u>	<u>69</u>
<u>BIBLIOGRAFIA.....</u>	<u>74</u>

Streszczenie

Niniejszy raport stanowi przegląd polskiego systemu migracyjnego, w którym wiodącą rolę pełni resort spraw wewnętrznych. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji odpowiada za ogólną koordynację działań Państwa w odniesieniu do polityki migracyjnej.. Do innych, najważniejszych instytucji realizujących zadania z tego obszaru należy zaliczyć: Urząd ds. Cudzoziemców (Szef Urzędu do Spraw Cudzoziemców jest nadzorowany przez Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji) oraz Straż Graniczną (służba podległa Ministrowi Spraw Wewnętrznych i Administracji), Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Radę do Spraw Uchodźców (II instancja w sprawach o nadanie statusu uchodźcy), rządowe władze lokalne (województwie), sądy administracyjne. Istotną rolę odgrywa także międzyresortowy Zespół ds. Migracji – organ doradczy przy Prezesie Rady Ministrów. Należy także podkreślić, że organizacje pozarządowe oraz ośrodki naukowo- badawcze mogą w pewnym zakresie mieć wpływ na krajowe rozwiązania prawne w zakresie migracji i azylu, jednak ich rola jest raczej ograniczona – głównie do funkcji doradczej.

Obecne ramy prawne polskiego systemu w zakresie migracji i uchodźstwa pozostają pod dużym wpływem *acquis communautaire* Wspólnot Europejskich¹ oraz *acquis* Schengen². Dodatkowo, od dłuższego już czasu, Polska starała się wypracować indywidualne podejście do obszarów migracji nieobjętych prawem wspólnotowym (tj. szczególnie w zakresie migracji ekonomicznej obywateli państw nienależących do Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz polityki wobec polskiej diaspory) – próby te były kontynuowane, a ostatnio zostały nawet zintensyfikowane.

Ogólnie rzecz biorąc, etap wjazdu (przekroczenia granicy) do Polski podlega kontroli Straży Granicznej, zarówno w kontekście procedur uchodźczych, jak i migracji. Aby wjechać na terytorium Polski, obywatele krajów trzecich muszą posiadać ważną wizę, wydawaną generalnie przez polskich konsulów za granicą. Wnioski o nadanie statusu uchodźcy rozpatrywane są przez Szefa Urzędu do Spraw Cudzoziemców w pierwszej instancji oraz przez Radę do Spraw Uchodźców w drugiej instancji. Podstawy do zalegalizowania pobytu cudzoziemców w Polsce, jak również warunki wydawania im zezwoleń na pracę (jeśli jest to

¹ Polska przystąpiła do Unii Europejskiej 1 maja 2004 r.

² Polska akcesja do strefy Schengen została zakończona 30 marca 2008, gdy zniesiono granice powietrzne (granice lądowe i morskie zostały zniesione już 21 grudnia 2007).

niezbędne), badane są przez rządowe władze lokalne (województw), a w niektórych przypadkach, związanych z osobami, którym udzielono ochrony na terytorium Polski – przez Szefa Urzędu do Spraw Cudzoziemców. W proces powrotu cudzoziemca może być zaangażowanych kilka instytucji, w zależności od rodzaju powrotu (dobrowolny – Straż Graniczna, Szef Urzędu ds. Cudzoziemców, IOM – Międzynarodowa Organizacja ds. Migracji – Biuro Warszawskie; przymusowy – Straż Graniczna, policja; decyzje o wydaleniu – przede wszystkim wojewoda oraz Szef Urzędu ds. Cudzoziemców).

Przyjęty w Polsce system powiązany jest, zarówno w sferze legislacyjnej, jak i organizacyjno – systemowej, z obszarami innych polityk, wśród których w pierwszej kolejności należy wymienić: politykę rynku pracy, politykę integracyjną, politykę edukacyjną, politykę ludnościową oraz bezpieczeństwo wewnętrzne i porządek publiczny. Istotną rolę w procesie zapewnienia spójności polityki migracyjnej z innymi politykami odgrywa międzyresortowy Zespół do Spraw Migracji.

Globalne procesy migracyjne zaistniały w Polsce po raz pierwszy w 1989 r. W wyniku liberalizacji zasad wjazdu i pobytu cudzoziemców, w krótkim czasie Polska stała się zarówno krajem tranzytowym, jak i docelowym. Zaistniała sytuacja oznaczała konieczność stworzenia od podstaw rozwiązań legislacyjnych i systemowo – organizacyjnych. Przyjęte w początkowym okresie rozwiązania kształtowały się pod wpływem doświadczeń państw docelowych lub organizacji międzynarodowych (IOM, UNHCR, Rady Europy). Rozpoczęcie w 1997 r. negocjacji akcesyjnych uruchomiło proces wprowadzania w kolejnych latach zmian legislacyjnych implementujących rozwiązania wynikające z dorobku prawnego WE w dziedzinie migracji i idących za nimi zmian w sferze organizacyjno – instytucjonalnej. Obecny system jest wynikiem zapoczątkowanego wówczas procesu.

1. WPROWADZENIE: CEL I ZASTOSOWANA METODOLOGIA

Raport został przygotowany przez Polski Krajowy Punkt Kontaktowy (KPK) Europejskiej Sieci Migracyjnej (ESM) w ramach członkostwa Polski w ESM. Polski KPK składa się obecnie z przedstawicieli Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji (Krajowy Koordynator), Urzędu do Spraw Cudzoziemców, Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Straży Granicznej oraz Głównego Urzędu Statystycznego. Główny wkład do raportu pochodzi z Departamentu Polityki Migracyjnej Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, który jest odpowiedzialny za rozpowszechnianie wiedzy na tematy związane z polską polityką migracyjną. Sekcja 4.1.5 „Powrót” została przygotowana we współpracy z Biurem Analiz Strategicznych Komendy Głównej Straży Granicznej. Raport oparty został wyłącznie na metodzie badania źródeł wtórnych. Główne źródło informacji stanowiły dobrej jakości bazy danych (raporty i statystyki) instytucji administracji publicznej opisane w raporcie oraz główne akty prawne obejmujące kwestie migracji i udzielania statusu uchodźcy w Polsce.

Głównym celem raportu jest przedstawienie ogólnej organizacji systemu oraz prawodawstwa w obszarze migracji i uchodźstwa w Polsce. Zawarte w nim informacje obejmują przegląd kontekstu instytucjonalnego, podstawowych aktów prawnych oraz regulacji odnoszących się do imigrantów i osób ubiegających się o status uchodźcy w Polsce; rozwój polskiego systemu migracyjnego; wgląd w polskie procedury obowiązujące w tym zakresie, interakcje pomiędzy właściwymi instytucjami oraz ogólne wnioski i rekomendacje na przyszłość. Raport stanowi również polski wkład do Raportu Syntetycznego ESM zawierającego najważniejsze wyniki wszystkich Raportów Krajowych oraz przedstawiającego je w kontekście europejskim.

Istotną cechą zarówno Raportów Krajowych, jak i Raportu Syntetycznego jest ich aktualność, tak więc należy je uzupełniać o nowe dane tak często, jak tylko jest to możliwe, Informacje zamieszczane w Polskim Raporcie Krajowym odnoszą się do polskich ram

prawnych, obowiązujących na dzień 1 lutego 2009 roku, w szczególności ustawy z dnia 13 czerwca o cudzoziemcach w wersji zmienionej ustawą z dnia 24 października 2008 roku³, która weszła w życie dnia 1 lutego 2009 roku⁴.

Informacje przedstawione w ramach niniejszego badania skupiają się głównie na rozwiązaniach odnoszących się do obywateli państw nienależących do Unii Europejskiej (UE)⁵ - obywatele UE oraz członkowie ich rodzin, jak również inne osoby korzystające z podstawowego prawa UE do swobodnego przepływu osób, zostali z zasady wyłączeni z zakresu niniejszej analizy.

Grupę odbiorców niniejszego opracowania stanowią Krajowe Punkty Kontaktowe Europejskiej Sieci Migracyjnej, Komisja Europejska, twórcy polityki zarówno na poziomie krajowym, jak i europejskim, krajowe instytucje wykonawcze oraz społeczeństwo obywatelskie – organizacje pozarządowe, instytuty badawcze oraz inne zainteresowane podmioty. Raport oferuje czytelne, odpowiednio rozmieszczone, łatwe do odnalezienia dane wszystkim osobom poszukującym informacji na temat tego, „kto czym zajmuje się” w polskim systemie migracyjnym i uchodźczym oraz jakie zasady są w nim stosowane. Jednocześnie, w celu zachowania przejrzystości oraz w wyniku zaakceptowanych ograniczeń dotyczących objętości niniejszego raportu, pominięto pewne prawne/ proceduralne aspekty.

Ogólna uwaga do raportu: w ramach procesu przystępowania do Unii Europejskiej (1 maja 2004): Polska przystosowała swój system prawny w obszarze migracji i uchodźstwa do odpowiednich zapisów *acquis communautaire* (a następnie *acquis* z Schengen). Również ramy instytucjonalne zostały przystosowane do nowych wyzwań, wynikających z polskiego członkostwa w UE. Niemniej jednak, w obszarach nieobjętych ogólną polityką UE, Polska nadal jest na etapie budowania swojego własnego podejścia do migracji – szczególnie w odniesieniu do kwestii związanych z imigracją zarobkową („pozyskiwanie mózgow”) oraz polityki wobec diaspory polskiej. Na tym etapie można mówić raczej o regulacjach migracyjnych i uchodźczych w Polsce aniżeli o polityce jako takiej. Obecnie trwają intensywne dyskusje na poziomie międzyresortowym, którym towarzyszą działania w zakresie wypracowania kluczowych podstaw polityki migracyjnej w tych obszarach. Określenie wszystkich podmiotów, które mają lub mogłyby mieć wpływ na kształt polskiej polityki migracyjnej w przyszłości, wraz z kluczową analizą ich kompetencji oraz zakresu działalności i charakteru wzajemnych relacji i powiązań, stanowi podstawę do prowadzenia pracy w tym zakresie. Przedmiotowa analiza przedstawia informacje na temat aktualnych uwarunkowań.

³ Ustawa z dnia 24 października 2008 roku o zmianie ustawy o cudzoziemcach oraz o zmianie niektórych innych ustaw, Dziennik Ustaw 2008, Nr 216, poz. 1367.

⁴ Ustawa z dnia 19 grudnia 2008 roku o zmianie ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy oraz o zmianie niektórych innych ustaw, Dziennik Ustaw 2009, Nr 6, poz. 33.

⁵ Zgodnie z art.2 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o cudzoziemcach, cudzoziemcem jest każdy, kto nie posiada obywatelstwa polskiego. Jednakże w przypadku cudzoziemców korzystających ze wspólnotowego prawa do swobodnego przepływu osób, stosowane są inne przepisy dotyczące ich pobytu na terytorium Polski.

2. PRZEGLĄD ORGANIZACJI RAM POLITYCZNYCH, PRAWNYCH I INSTYTUCJONALNYCH W POLSCE

Niniejsza sekcja dostarcza ogólnego i bardzo skróconego przeglądu ram politycznych, prawnych oraz instytucjonalnych w Polsce w celu naszkicowania kontekstu, w jakim można umiejscowić szczegółowy opis procedur w obszarze migracji i uchodźstwa przedstawionych w dalszych sekcjach.

2.1. Polska polityka migracyjna – ramy polityczne

W Polsce władzę ustawodawczą sprawują Sejm i Senat, co dotyczy również przyjmowania ustaw dotyczących zagadnień migracyjnych. Inicjatywa ustawodawcza przysługuje posłom, Senatorom, Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej i Radzie Ministrów, a także grupie co najmniej 100 000 obywateli mających prawo wybierania do Sejmu.

W obszarze związanym z migracjami Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej nadaje obywatelstwo polskie oraz wyraża zgodę na zrzeczenie się obywatelstwa polskiego.

W kontekście władzy wykonawczej, polityki migracyjne realizowane są zarówno na poziomie centralnym jak i regionalnym, wchodzą w skład zadań Rady Ministrów i odpowiednich Ministerstw (Ministrowie m.in. wydają akty wykonawcze do ustaw zawierających kwestie migracyjne), wyspecjalizowanych urzędów i służb, a także stanowią ważny obszar działalności rządowej administracji lokalnej i samorządowej⁶. Podział kompetencji jest wielopoziomowy i stanowi podstawę spójnego krajowego systemu migracyjnego.

2.2. Polska polityka migracyjna – ramy instytucjonalne (główni aktorzy)

Następujące podmioty należą do „rdzenia” ram instytucjonalnych migracji i uchodźstwa w Polsce: Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji, który koordynuje działania związane z polityką migracyjną państwa oraz sprawuje nadzór nad Szefem Urzędu

⁶ W zakresie m.in. kształtowania polityk regionalnych, tworzenia warunków dla repatriacji i reemigracji, legalizacji pobytu i zatrudnienia cudzoziemców oraz integracji cudzoziemców.

do Spraw Cudzoziemców i Strażą Graniczną. Spośród najważniejszych instytucji realizujących zadania w tym obszarze należy także wymienić: Ministra Pracy i Polityki Społecznej; Państwową Inspekcję Pracy; Ministra Spraw Zagranicznych nadzorującego placówki dyplomatyczne i konsularne; Radę do Spraw Uchodźców; Wojewodów działających poprzez 16 urzędów wojewódzkich (rządowa administracja lokalna) oraz sądy administracyjne (16 Wojewódzkich Sądów Administracyjnych i Naczelny Sąd Administracyjny). Istotną rolę odgrywa również międzyresortowy Zespół do Spraw Migracji, powołany jako organ pomocniczy Prezesa Rady Ministrów.

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji – MSWiA (www.mswia.gov.pl): Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji, kierujący działem ‘sprawy wewnętrzne’, jest ministrem właściwym w zakresie⁷:

- Koordynacji działań związanych z polityką migracyjną państwa
- Ochrony granicy
- Kontroli ruchu granicznego i cudzoziemców,
- Kwestii obywatelstwa oraz kwestii repatriacji⁸.

W konsekwencji, Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji sprawuje nadzór nad działalnością:

- Straży Granicznej (poniżej);
- Szefa Urzędu do Spraw Cudzoziemców (poniżej);
- Policji i Krajowego Centrum Informacji Kryminalnej⁹.

Sprawy dotyczące koordynacji działań związanych z polityką migracyjną państwa, leżące w zakresie właściwości Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (w tym m.in. przygotowywanie i przedstawianie Radzie Ministrów założeń polityki migracyjnej państwa; gromadzenie informacji i opracowywanie analiz sytuacji migracyjnej w kraju; inicjowanie, analizowanie i opiniowanie projektów aktów normatywnych oraz innych dokumentów dotyczących problematyki migracyjnej państwa; koordynacja krajowej i międzynarodowej współpracy w zakresie polityki migracyjnej etc.) prowadzi Departament Polityki Migracyjnej MSWiA.

⁷ Zgodnie z art. Art. 29. ust 1. pkt 2 i ust. 4 ustawy z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej (Dziennik Ustaw 1999, Nr 82, poz. 928).

⁸ W przypadku Polski, repatriacja oznacza powrót na specjalnych warunkach osób pochodzenia polskiego, które pozostały na Wschodzie, a zwłaszcza w azjatyckiej części byłego Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich i które wskutek deportacji, zesłań i innych prześladowań narodowościowych lub politycznych nie mogły się w Polsce nigdy osiedlić.

⁹ Organy Policji sprawują m.in. kontrolę legalności pobytu cudzoziemców na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, wnosząc o wydanie decyzji o wydaleniu, o cofnięciu zezwolenia na osiedlenie się, na pobyt rezydenta długoterminowego WE, wydają decyzje o zobowiązaniu cudzoziemca do opuszczenia terytorium RP (zob. sekcja ‘Powrót’).

Ponadto Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji odpowiada za prowadzenie polityki w zakresie zwalczania handlu ludźmi. Podsekretarz Stanu w MSWiA jest przewodniczącym międzyresortowego Zespołu do Spraw Zwalczania i Zapobiegania Handlowi Ludźmi, skupiającego przedstawicieli podmiotów administracji rządowej oraz zaproszonych organizacji pozarządowych. Zespół jest organem opiniodawczo-doradczym Prezesa Rady Ministrów. Zespół dokonuje oceny realizacji dokumentów stanowiących harmonogramy działań podejmowanych przez wskazane podmioty. Za monitorowanie prac związanych z realizacją zawartych w nich zadań oraz podjęcie prac nad ich przygotowaniem na kolejne lata odpowiada Zespół do Spraw Handlu Ludźmi Departamentu Polityki Migracyjnej MSWiA.

Sprawy związane z polityką naturalizacyjną Polski oraz działaniami wobec diaspory polskiej w zakresie repatriacji prowadzi Departament Obywatelstwa i Repatriacji MSWiA.

Organy nadzorowane przez Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji:

a) Szef **Urzędu do Spraw Cudzoziemców** (zwany dalej Szefem Urzędu) - (www.udsc.gov.pl): jest centralnym organem administracji rządowej odpowiedzialnym między innymi za:

- Wjazd, tranzyt oraz wyjazd cudzoziemców z terytorium Polski. Szef Urzędu koordynuje, jako organ wyższej instancji, działania związane z pobytem cudzoziemców prowadzone przez **wojewodów** (przedstawicieli rządu w 16 jednostkach administracyjnych, stanowiących pierwszą instancję m.in. w procedurze wydawania zezwoleń na pobyt oraz wydalania, zobacz załącznik 4). W przypadku odwołania od decyzji wojewodów wydanych w tych obszarach, Szef Urzędu pełni rolę drugiej instancji (kluczową jednostką w ramach Urzędu jest Departament Legalizacji Pobytu i Wykazu Cudzoziemców);
- Przyznawanie i pozbawianie statusu uchodźcy oraz ochrony uzupełniającej, pobytu tolerowanego (krajowy środek ochrony) oraz azylu. Wszystkie wyżej wymienione procedury prowadzone są w Urzędzie [pierwsza instancja], włącznie ze współpracą w ramach rozporządzenia Dublin II¹⁰ (kluczowa jednostka: Departament Postępowania Uchodźczych i Azylowych);
- Organizacja i zarządzanie ośrodkami recepcyjnymi dla osób ubiegających się o status uchodźcy (kluczowa jednostka: Biuro Organizacji Ośrodków dla Cudzoziemców Ubiegających się o Nadanie Statusu Uchodźcy lub Azylu);
- Prowadzenie centralnego systemu informacyjnego w sprawach cudzoziemców 'POBYT', zawierającego dane dotyczące procedur nadawania statusu uchodźcy,

¹⁰Rozporządzenie Rady 343/2003/WE z dnia 18 lutego 2003, ustanawiające kryteria i mechanizmy ustalania państwa członkowskiego odpowiedzialnego za rozpatrzenie wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej, złożonego w jednym z państw członkowskich przez obywatela kraju trzeciego (Dziennik Urzędowy L 50 z dnia 25 lutego 2003).

legalizacji pobytu (włącznie z wykazem cudzoziemców, których pobyt na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jest niepożądany – zwanym dalej „Wykazem” (zob. ZAŁĄCZNIK 1) oraz postępowań związanych z powrotem/wydaleniem z Polski. Szef Urzędu pełni również rolę Centralnego Organu Wizowego w ramach współpracy na mocy porozumień z Schengen (kluczowa jednostka: Departament Legalizacji Pobytu i Wykazu Cudzoziemców).

b) **Straż Graniczna** (www.strazgraniczna.pl - Komenda Główna Straży Granicznej i 12 oddziałów terytorialnych) dysponuje bardzo szerokim zakresem kompetencji w zakresie procedur migracyjnych i azylowych w Polsce. W szczególności, w poszczególnych fazach migracyjnych, kompetencje te dotyczą:

W zakresie wjazdu / admisji: Dokonywanie na granicy kontroli legalności wjazdu oraz wydawanie stosownych decyzji (odmowa wjazdu, określenie czasu pobytu, wydanie wizy w szczególnych przypadkach, unieważnienie wizy, etc.), a w procedurach dotyczących ochrony międzynarodowej, przyjmowanie i wstępna kontrola wniosków o nadanie statusu uchodźcy (szerzej: sekcje ‘Procedury wjazdowe’ i ‘Warunki admisji’);

W zakresie pobytu: Sprawowanie kontroli legalności pobytu cudzoziemców na całym terytorium RP oraz zwalczanie nielegalnej migracji - we współpracy z Policją, Urzędami Celnymi, Urzędem do Spraw Cudzoziemców, wojewodami oraz organizacjami pozarządowymi (zob. sekcja ‘Legalny pobyt’) oraz sprawowanie kontroli legalności zatrudnienia cudzoziemców na terytorium Polski - we współpracy z Państwową Inspekcją Pracy (www.pip.gov.pl);

W zakresie powrotu: Wszczynianie procedur oraz/lub wykonywanie decyzji związanych z powrotem/wydaleniem cudzoziemców (włączając realizację zadań polegających na doprowadzeniu cudzoziemca do granicy - konwojowanie), wydawanie decyzji w sprawie zobowiązania cudzoziemców do opuszczenia terytorium Polski lub wydalenia cudzoziemców (zob. sekcja ‘Powrót’)¹¹.

Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej – MPiPS (www.mpips.gov.pl) posiada m.in. ustawowe kompetencje w obszarze pracy, polityki rodzinnej i zabezpieczeń społecznych. W związku z powyższym, MPiPS nadzoruje obszar migracji zarobkowej na polskim rynku pracy, włącznie ze współtworzeniem strategii i polityki przyjmowania zagranicznej siły roboczej. Ponadto, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej pełni rolę drugiej instancji w postępowaniach związanych z wydawaniem zezwoleń na pracę dla cudzoziemców (wraz z wojewodami – władzami lokalnymi – jako pierwszą instancją). Dodatkowo, Ministerstwo odpowiada za kwestię integracji cudzoziemców w Polsce, włącznie z koordynacją pomocy

¹¹ Sprawy pozostające w zakresie właściwości Komendanta Głównego Straży Granicznej, wynikające z umów międzynarodowych i prawa wspólnotowego UE w obszarze polityki migracyjno/azyłowej, realizuje Zarząd do Spraw Cudzoziemców Komendy Głównej Straży Granicznej; analizy migracyjno-azyłowe realizuje Biuro Analiz Strategicznych Komendy Głównej Straży Granicznej.

zapewnianej w ramach rocznych programów integracyjnych (wdrażanych jako zadanie z zakresu pomocy społecznej), adresowanych do osób, którym przyznano status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą. Wspomniane powyżej zadania są realizowane przez 4 departamenty MPiPS: Departament Migracji; Departament Pomocy Społecznej i Integracji; Departament Współpracy Międzynarodowej oraz Departament Rynku Pracy.

Państwowa Inspekcja Pracy – PIP (www.pip.gov.pl) – jest instytucją powołaną w celu realizacji nadzoru i kontroli w zakresie przestrzegania prawa pracy. Jest podporządkowana Sejmowi. Nadzór i kontrole przeprowadzane przez Państwową Inspekcję Pracy obejmują wszystkich pracodawców i przedsiębiorców, którzy nie są pracodawcami, na rzecz których praca wykonywana jest przez osoby fizyczne, niezależnie od podstaw wykonywania tego rodzaju pracy. Od 1 lipca 2007 r. nadzór Państwowej Inspekcji Pracy rozciąga się również na osoby prowadzące działalność gospodarczą na własny rachunek (tak zwani „samozatrudnieni”). Na mocy ustawy z dnia 13 kwietnia 2007 r., zakres działalności Państwowej Inspekcji Pracy został rozszerzony o kontrolę legalności wykonywania pracy przez cudzoziemców.

Ministerstwo Spraw Zagranicznych - MSZ (www.msz.gov.pl): Minister Spraw Zagranicznych nadzoruje prace polskich urzędów dyplomatycznych i konsularnych, m.in. w zakresie wydawania wiz i realizacji polityki wizowej¹² oraz przyjmowania od cudzoziemców przebywających za granicą wniosków o udzielenie zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony, przekazywanych do rozpatrzenia odpowiednim wojewodom (zob. sekcja ‘Warunki admisji’). W toku rozpatrywania wniosku wizowego konsul zobowiązany jest do sprawdzenia danych cudzoziemca w systemach informatycznych krajowych i międzynarodowych (SIS), a w przypadkach, gdy jest to obowiązkowe lub zdaniem konsula konieczne, przeprowadza tzw. konsultacje wizowe (krajowe i zagraniczne)¹³. MSZ prowadzi bazę danych nt. wniosków wizowych złożonych w polskich urzędach konsularnych, podjętych w tych sprawach decyzji oraz wydanych wiz – stanowiącą Centralny Konsularny Rejestr Wizowy w Polsce. Minister Spraw Zagranicznych prowadzi także działania na rzecz umocnienia więzi między Polonią Zagraniczną a Polską, realizując poprzez konsulów RP zadania wynikające z ustawy z 7 września 2007 r. o Karcie Polaka¹⁴.

¹² Włączając przygotowanie (w porozumieniu z innymi resortami) umów dwustronnych o zniesieniu obowiązku wizowego dla posiadaczy paszportów dyplomatycznych i służbowych oraz ustalanie wysokości opłat konsularnych, w tym także opłat za wydanie wiz. Z chwilą rozpoczęcia pełnego stosowania przez Polskę *acquis* Schengen, kompetencje te w stosunku do wiz jednolitych zostały ograniczone przepisami EU, które określają jednolitą stawkę za wydanie wizy jednolitej (‘wizy Schengen’), jaką winny stosować wszystkie Państwa członkowskie.

¹³ Centralnym Organem Wizowym prowadzącym konsultacje wizowe zagraniczne i krajowe jest Szef Urzędu do Spraw Cudzoziemców.

¹⁴ Dziennik Ustaw z 2007, Nr 180, poz. 1280, z późniejszymi zmianami. Otrzymanie Karty Polaka – dokumentu

Rada do Spraw Uchodźców (<http://www.rada-ds-uchodzcow.gov.pl>) pełni funkcję organu drugiej instancji w postępowaniach o nadanie statusu uchodźcy. Rada rozpatruje odwołania od decyzji i zażalenia na postanowienia Szefa Urzędu i jest organem właściwym w sprawach wznowienia postępowania, uchylecia, zmiany lub stwierdzenia nieważności wydanych decyzji lub postanowień w tym obszarze. W skład Rady wchodzi 12 członków powoływanych przez Prezesa Rady Ministrów na pięcioletnią kadencję spośród osób wyróżniających się wiedzą i/lub doświadczeniem praktycznym w zakresie problematyki uchodźców¹⁵. Obsługę administracyjną i kancelaryjną Rady zapewnia Kancelaria Prezesa Rady Ministrów. Na decyzje Rady przysługuje skarga do właściwego Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego, a następnie skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego (www.nsa.gov.pl) (zob. sekcja ‘Warunki dopuszczenia’);

Wojewodowie stanowią organ pierwszej instancji, wydający decyzje w postępowaniach administracyjnych dotyczących cudzoziemców w zakresie legalizacji pobytu oraz wydawania zezwoleń na pracę. Dodatkowo, wojewodowie wykonują zadania związane z procedurami w sprawie obywatelstwa polskiego, jeżeli nie zostały one zastrzeżone dla innych organów – przede wszystkim Prezydenta RP. Wojewoda właściwy ze względu na miejsce pobytu cudzoziemca lub miejsce ujawnienia odpowiedniego faktu albo zdarzenia¹⁶ wydaje także decyzję o wydaleniu cudzoziemca z terytorium RP. Wojewoda wydaje ponadto decyzje dotyczące nałożenia kary na przewoźnika, który przywiózł na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej cudzoziemców nie spełniających warunków wjazdu.

Międzyresortowy Zespół ds. Migracji działa jako organ pomocniczy (opiniodawczo-doradczy) Prezesa Rady Ministrów¹⁷, a przewodniczy mu Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji. Wyniki prac Zespołu są przekazywane Premierowi, który może zdecydować o przedstawieniu ich Radzie Ministrów. Do zadań Zespołu do Spraw Migracji należy:

potwierdzającego przynależność do narodu polskiego - uprawnia do:

- Otrzymania bez opłat długoterminowej wizy pobytowej, uprawniającej do przekraczania granic RP;
- Podejmowania na terytorium RP pracy bez konieczności posiadania zezwolenia;
- Korzystania z bezpłatnego systemu oświaty;
- Prowadzenia w Polsce działalności gospodarczej na zasadach takich samych jak obywatele polscy;
- Korzystania w nagłych przypadkach z bezpłatnej opieki zdrowotnej;
- Zwolnienia z opłat za zwiedzanie muzeów państwowych;
- Ubiegania się w pierwszej kolejności o środki finansowe z budżetu państwa lub z budżetów samorządowych przeznaczonych na wspieranie Polaków za granicą.

¹⁵ Prezes Rady Ministrów powołuje w skład Rady po 4 osoby spośród kandydatów przedstawianych przez ministra właściwego do spraw zagranicznych i Ministra Sprawiedliwości - każdy z ministrów przedstawia po 8 kandydatów (w uzasadnionych przypadkach skład Rady może ulec zwiększeniu). Rada orzeka w składach trzyosobowych, z wyjątkiem przypadków wniosków oczywiście bezzasadnych (skład jednoosobowy);

¹⁶ Z urzędu lub na wniosek Ministra Obrony Narodowej, Szefa Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Szefa Agencji Wywiadu, Komendanta Głównego Straży Granicznej, Komendanta Głównego Policji, komendanta oddziału Straży Granicznej, komendanta wojewódzkiego Policji, komendanta placówki Straży Granicznej lub organu Służby Celnej.

¹⁷ W kontekście migracji, istotnym organem doradczym Prezesa Rady Ministrów w sprawach dotyczących zagadnień demograficznych i polityki ludnościowej, w tym prognozowania rozwoju demograficznego kraju, jest także **Rządowa Rada Ludnościowa**.

- inicjowanie kierunków zmian legislacyjnych i instytucjonalnych w zakresie związanym z problematyką migracji i rekomendowanie ich Radzie Ministrów celem przyjęcia stanowiska Rady Ministrów;
- przygotowywanie propozycji dotyczących modyfikacji dotychczasowych kompetencji w zakresie problematyki migracji;
- opiniowanie wieloletnich i rocznych programów krajowych Europejskiego Funduszu na rzecz Integracji Obywateli Państw Trzecich;
- proponowanie kierunków działań w zakresie integracji cudzoziemców w Polsce;
- wymiana informacji oraz monitorowanie prac prowadzonych w UE w zakresie problematyki migracji;
- współpraca z organami administracji rządowej, samorządowej oraz organizacjami pozarządowymi w zakresie problematyki migracji.

W skład Zespołu wchodzi, na szczeblu Sekretarzy lub Podsekretarzy Stanu, przedstawiciele Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Ministerstwa Spraw Zagranicznych, Ministerstwa Gospodarki, Ministerstwa Finansów, Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Ministerstwa Edukacji Narodowej, Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, Ministerstwa Zdrowia, a także Prezes Głównego Urzędu Statystycznego¹⁸, Szef Urzędu do Spraw Cudzoziemców, Szef Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Komendanci Policji i Straży Granicznej oraz przedstawiciele Kancelarii Prezesa Rady Ministrów w randze Sekretarza lub Podsekretarza Stanu i Sekretarza Komitetu Integracji Europejskiej. Dodatkowo na posiedzenia Zespołu mogą być zapraszani przedstawiciele organizacji pozarządowych lub środowisk naukowych. Obsługę merytoryczno-techniczną Zespołu zapewnia Departament Polityki Migracyjnej Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji¹⁹.

Inne podmioty (organizacje pozarządowe, instytuty badawcze itp.)

Należy dodać, że zarówno organizacje pozarządowe, jak i ośrodki badawcze zajmujące się problematyką migracji i azylu są licznie reprezentowane w Polsce, a lista

¹⁸ **Główny Urząd Statystyczny** (Departament Badań Demograficznych, Wydział Badań Migracyjnych) gromadzi i analizuje statystyki w zakresie migracji ludności zarówno w granicach kraju, jak i międzypaństwowej, tj. wyjazdy Polaków za granicę i przyjazdy obcokrajowców do Polski – działa jako jeden z oficjalnych dostawców danych krajowych do EUROSTATU (www.stat.gov.pl).

¹⁹ W ramach Zespołu funkcjonują następujące grupy robocze:

- Grupa robocza ds. imigracji zarobkowej
- Grupa robocza ds. emigracji zarobkowej z Polski
- Grupa robocza ds. przeciwdziałania nielegalnej imigracji
- Grupa robocza ds. integracji cudzoziemców
- Grupa robocza ds. gromadzenia i wymiany statystyk
- Grupa robocza ds. reemigracji
- Grupa robocza ds. przesiedleń
- Grupa robocza ds. delegowania pracowników-obywateli państw trzecich w ramach świadczenia usług eksportowych
- Grupa robocza ds. przygotowania Strategii Migracyjnej Polski

instytucji przedstawionych poniżej stanowi jedynie wybór najistotniejszych podmiotów.

Kluczowe organizacje i instytucje rządowe, pozarządowe i naukowe:

a) Filie podmiotów międzynarodowych w Polsce:

- Międzynarodowa Organizacja ds. Migracji, IOM Polska (www.iom.pl), m.in. w zakresie współpracy ze Strażą Graniczną i Urzędem do Spraw Cudzoziemców w realizacji programów dobrowolnych powrotów (zob. sekcja 'Powrót');
- Biuro Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych do Spraw Uchodźców (UNHCR) (www.unhcr-budapest.org/poland/index.php), w zakresie wszechstronnej pomocy dla uchodźców;
- Caritas Polska – Centra Pomocy Migrantom i Uchodźcom w Polsce (www.migranci.caritas.pl), w zakresie wszechstronnego (materialnego, prawnego, psychologicznego, etc.) wsparcia dla migrantów i uchodźców;
- Polski Czerwony Krzyż (www.pck.org.pl), w zakresie pomocy humanitarnej i materialnej wobec cudzoziemców;
- Helsińska Fundacja Praw Człowieka w Polsce – Poradnia Prawa (www.hfhrpol.waw.pl) - w zakresie pomocy prawnej i pomocy w integracji cudzoziemców;

b) Organizacje krajowe:

- Centrum Pomocy Prawnej im. Haliny Nieć (www.pomocprawna.org); Stowarzyszenie na Rzecz Integracji i Ochrony Cudzoziemców „Proxenia” (www.proxenia.org.pl); Ośrodek Praw Człowieka Uniwersytetu Jagiellońskiego (www.opc.uj.edu.pl), Studencki Ośrodek Pomocy Prawnej Uniwersytetu Warszawskiego (www.klinika.wpia.uw.edu.pl) Stowarzyszenie Interwencji Prawnej (www.interwencjaprawna.pl) - w zakresie pomocy prawnej i pomocy w integracji cudzoziemców;
- Polska Akcja Humanitarna (www.pah.org.pl) - w zakresie pomocy humanitarnej i rzeczowej wobec cudzoziemców

c) Inne instytucje:

- Organizacje pracodawców, korporacji zawodowych i związków zawodowych, m.in. Polska Konfederacja Pracodawców Prywatnych Lewiatan (www.pkpplewiatan.pl) – w zakresie negocjowania polityki zatrudnienia cudzoziemców w Polsce, określania zapotrzebowania na specjalistów określonych dziedzin i kwalifikacji i ochrony praw zatrudnionych w Polsce cudzoziemców;
- Organizacje i stowarzyszenia imigrantów²⁰;
- Rzecznik Praw Obywatelskich (www.rpo.gov.pl) – w zakresie nadzoru nad przestrzeganiem praw cudzoziemców w Polsce i przeciwdziałania dyskryminacji cudzoziemców.

²⁰ M.in. Fundacja Ormiańska „Klub Zainteresowań Kulturą Ormiańską”, Stowarzyszenie „Dom Kaukaski w Polsce”, Stowarzyszenie Uchodźców w Rzeczypospolitej Polskiej, Stowarzyszenie Społeczno-Kulturalne Wietnamczyków w Polsce, Stowarzyszenie „Solidarność i Przyjaźń” (Wietnamczyków), Stowarzyszenie Muzułmańskie Ahmadiyya, Polsko-Somalijskie Centrum Współpracy, Międzynarodowe Centrum Kultury Kurdyjskiej i inne.

Kluczowe instytuty badawcze i instytucje środowisk naukowych:

- Polski Instytut Spraw Międzynarodowych (www.pism.pl) - rządowy;
- Ośrodek Badań nad Migracjami Instytutu Studiów Społecznych Uniwersytetu Warszawskiego (www.migracje.uw.edu.pl);
- Środkowoeuropejskie Forum Badań Migracyjnych i Ludnościowych PAN (www.cefmr.pan.pl);
- Instytut Socjologii UJ (www.socjologia.uj.edu.pl);
- Ośrodek Studiów Wschodnich (www.osw.waw.pl);
- Centrum Stosunków Międzynarodowych (www.csm.org.pl);
- Instytut Spraw Publicznych (www.isp.org.pl);
- Instytut Pracy i Spraw Socjalnych (www.ipiss.com.pl)

2.3. Ramy legislacyjne

Główne akty prawne regulujące kwestie migracji i azylu w Polsce to:

- Polska Konstytucja z dnia 2 kwietnia 1997²¹
[<http://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/angielski/kon1.htm>]
- Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 o cudzoziemcach²² (wjazd, dopuszczenie, pobyt, powrót i ewidencja cudzoziemców);
- Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej²³ (przyznawanie statusu ochrony międzynarodowej i krajowej);

Jak również:

- Ustawa z dnia 9 listopada 2000 r. o repatriacji²⁴;
- Ustawa z dnia 7 września 2007 r. o Karcie Polaka²⁵;
- Ustawa z dnia 15 lutego 1962 r. o obywatelstwie²⁶;
- Akty regulacyjne odnoszące się do poszczególnych sektorów (praca, działalność gospodarcza, edukacja itp.)
- Wiążące instrumenty międzynarodowe i *acquis communautaire*²⁷

²¹ Dziennik Ustaw z 1997 r., Nr 78, poz. 483, z późn. zm.

²² Dziennik Ustaw z 2006 r., Nr 234, poz. 1694, z późn. zm.

²³ Dziennik Ustaw 2006, Nr 234, poz. 1695, z późn. zm.

²⁴ Dziennik Ustaw z 2004 r., Nr 53, poz. 532, z późn. zm.

²⁵ Dziennik Ustaw z 2007 r., Nr 180, poz. 1280, z późn. zm.

Karta Polaka jest dokumentem poświadczającym przynależność do Narodu Polskiego. Przyznanie Karty Polaka nie uprawnia do automatycznego uzyskania obywatelstwa polskiego, uzyskania prawa do osiedlenia się na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej lub przekraczania granicy polskiej bez ważnej wizy.

²⁶ Dziennik Ustaw z 2000 r., Nr 28, poz. 353, z późn. zm.

3. ROZWÓJ SYSTEMÓW W OBSZARZE MIGRACJI I UCHODŹSTWA

Rozwój polskiego systemu migracyjnego i azylowego w jego obecnej postaci sięga roku 1989, tj. początków transformacji systemowej w Polsce. W odniesieniu do kwestii azylowych, w roku 1990 Polska odnotowała pierwsze przypadki readmisji osób ubiegających się o status uchodźcy – migrantów o nieuregulowanym statusie - na swoje terytorium²⁸; początkowo wsparcia udzielił im Polski Czerwony Krzyż w tymczasowych ośrodkach recepcyjnych. Nie będąc jeszcze wówczas stroną Konwencji Genewskiej dot. statusu uchodźców oraz w ramach reakcji na nowe okoliczności, Polska - poprzez Prezydium Rady Ministrów - rozpoczęła współpracę z Biurem Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych do Spraw Uchodźców (UNHCR)²⁹ w celu określenia, którzy z wydalonych cudzoziemców podlegają artykułowi 1A Konwencji Genewskiej (status uchodźcy). W tym samym roku Prezes Rady Ministrów powołał międzyresortowy Zespół ds. Uchodźców i ustanowił Urząd Pełnomocnika ds. Uchodźców Ministra Spraw Wewnętrznych. W roku 1991 Urząd przejął zarządzanie tworzonymi „*ad hoc*” ośrodkami recepcyjnymi dla uchodźców od Polskiego Czerwonego Krzyża. W roku 1992 utworzono pierwszy ośrodek rządowy³⁰ w Podkowie Leśnej - Dębaku³¹. Obecnie ośrodek w Dębaku, umiejscowiony w strukturze Urzędu do Spraw Cudzoziemców, funkcjonuje jako Centralny Ośrodek Recepcyjny dla osób ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy w ramach sieci 21³² ośrodków dla osób ubiegających się o status uchodźcy w Polsce.

W roku 1991 Polska podpisała Konwencję Genewską z dnia 28 lipca 1951 roku oraz Protokół Nowojorski z dnia 31 stycznia 1967, odnoszący się do statusu uchodźców³³. Wynikiem tego było wprowadzenie w roku 1991 istotnych zmian do Ustawy o

²⁷ Zob.: portal N-Lex– wspólny portal prawa krajowego – <http://eur-lex.europa.eu/n-lex/pays.html?lang=en>.

²⁸ Pierwszej readmisji dokonała Szwecja w roku 1990, gdy około 300 cudzoziemców z Libanu, Angoli, Etiopii oraz Palestyny, posiadających polskie wize, zostało odesłanych do Polski promem.

²⁹ Biuro łącznikowe UNHCR otwarto w Warszawie dnia 25 października 1992 roku.

³⁰ Jednostka organizacyjna rządowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji.

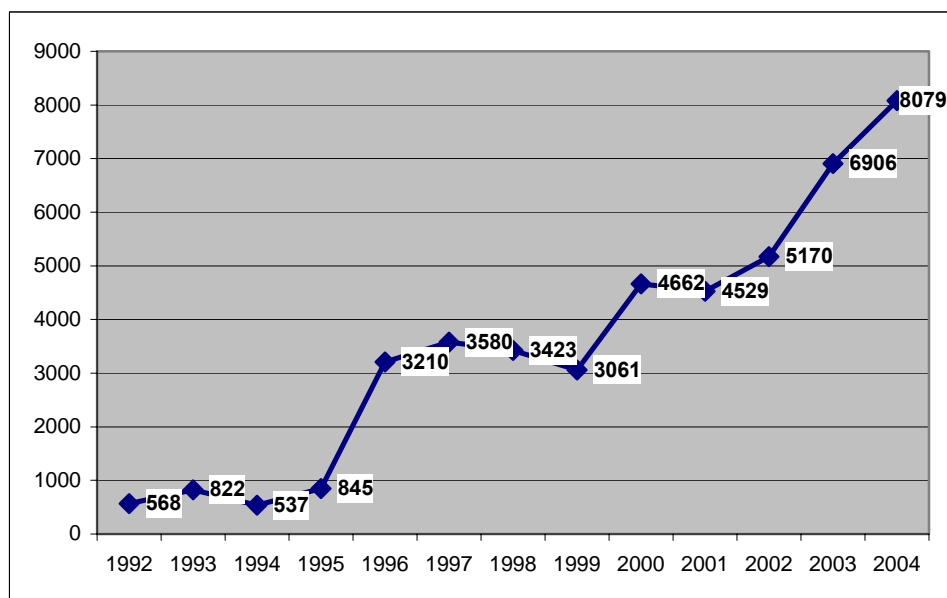
³¹ okolice Warszawy.

³² według danych ze stycznia 2009 roku.

³³ Dz.U. z 1991 r. Nr 119, poz. 515 i 517; Konwencja weszła w życie w odniesieniu do Polski dnia 26 grudnia 1991 roku.

cudzoziemcach z roku 1963 (Art. 10) oraz do Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z roku 1952 (nowe brzmienie art. 88 o prawie do azylu). Zmiany w ustawie o cudzoziemcach wprowadziły do polskiego systemu prawnego instytucję „uchodźcy”, określoną przez wspomniane powyżej dokumenty, i stanowiły podstawę do przyznawania statusu uchodźcy w Polsce³⁴.

WYKRES 1. LICZBA CUDZOZIEMCÓW UBIEGAJĄCYCH SIĘ O NADANIE STATUSU UCHODŹCY W POLSCE W LATACH 1992-2004

Źródło: Urząd ds. Cudzoziemców

(*Zobacz również wykres 4: Liczba cudzoziemców wnioskujących o nadanie statusu uchodźcy w Polsce oraz liczba decyzji pozytywnych dotyczących różnych rodzajów ochrony (2001-2008)

W odniesieniu do kwestii migracyjnych należy podkreślić, że po roku 1989 Polska, jako kraj tranzytowy pomiędzy „Wschodem” a „Zachodem”, odnotowała natężenie ruchów migracyjnych, wzmocnione dodatkowo przez stosunkowo liberalne regulacje w zakresie migracji (np. obywatele państw należących do Wspólnoty Niepodległych Państw byli uprawnieni do wjazdu do Polski bez wizy). Główny przepływ migrantów odbywał się na trasie WNP – Niemcy (i dalej). W związku z tym Polska odczuła silne naciski ze strony państw zachodnich (głównie członków UE) na to, by „uszczelnić kontrolę” migracji, często nielegalnej.

Podpisując Układ Europejski z dnia 16 grudnia 1991³⁵, Polska dokonała stowarzyszenia ze Wspólnotami Europejskimi oraz ich państwami członkowskimi i

³⁴ W wyniku wszystkich wspomnianych powyżej zmian legislacyjnych oraz infrastrukturalnych, w październiku 1992 roku Polska była w stanie przyjąć grupę około 900 uchodźców – ofiar konfliktu zbrojnego w Bośni.

³⁵ Układ wszedł w życie dnia 1 lutego 1994.

zobowiązała się do stopniowej harmonizacji swojego prawa (włącznie z prawem migracyjnym i uchodźczym) z *acquis communautaire* (oficjalny wniosek o członkostwo Polski w UE został złożony 4 kwietnia 1994 roku). Ponadto, w roku 1991 Polska podpisała umowę o readmisji z państwami strefy Schengen, a następnie specjalną umowę bilateralną z Niemcami (w 1993 r.). – Skutkiem tej ostatniej była znaczna pomoc finansowa Niemiec, która przyczyniła się do rozwoju infrastruktury zarządzania granicami w Polsce.

W roku 1993 Biuro Pełnomocnika ds. Uchodźców Ministra Spraw Wewnętrznych zostało przekształcone w Biuro ds. Migracji i Uchodźstwa w ramach struktury Ministerstwa Spraw Wewnętrznych (od roku 1995 jednostka ta została przekształcona w Departament ds. Migracji i Uchodźstwa). Rok później uchwalono nową ustawę – ustawę z dnia 14 grudnia 1994 o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu³⁶ – zrównującą prawa uznanych uchodźców z prawami obywateli polskich w odniesieniu do dostępu do rynku pracy. W roku 1995 uruchomiono pierwszy system teleinformatyczny (I etap) rejestrujący pobyt cudzoziemców i procedury azylowe (dawny system „Obcy” – w roku 2000 system przemianowano na system „Pobyt” – obecnie jest on w pełni operacyjny).

W międzyczasie podejmowano pewne działania mające na celu integrację uchodźców. Poprawki wprowadzone w roku 1996 do ustawy z dnia 29 listopada 1990 roku o pomocy społecznej³⁷ uznały integrację uchodźców za zadanie z zakresu pomocy społecznej i przekazały odpowiedzialność za koordynację związanych z nią działań władzom rządowej administracji lokalnej (województw). W dniu 17 kwietnia 1998 roku Sekretarz Stanu w Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej oraz Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji podpisali umowę o ogólnej koordynacji przez MPiPS działań na rzecz integracji uchodźców (obecnie zadanie to jest realizowane przez Departament Pomocy Społecznej i Integracji).

Dnia 2 kwietnia 1997 r. uchwalono nową (obecnie obowiązującą) Konstytucję Rzeczypospolitej Polskiej³⁸. Jej zapisy w odniesieniu do migracji i uchodźstwa odzwierciedlają wcześniej dokonane zmiany, tj. wprowadzają możliwość, na mocy art. 56 ust. 2, przyznania statusu uchodźcy w Polsce na mocy wiążących umów międzynarodowych (Konwencja Genewska z 1951 roku oraz Protokół Nowojorski z 1967 roku). Ponadto, art. 56 ust. 1 zachował możliwość wnioskowania o azyl (krajowy środek ochrony).

³⁶ Dziennik Ustaw z 2001 r., Nr 6, poz. 56, z późn. zm. Ustawa ta została zastąpiona przez Ustawę z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, Dziennik Ustaw z 2008 r., Nr 69, poz. 415, z późn. zm.

³⁷ Dziennik Ustaw z 1998 r., Nr 64, poz. 414. Ustawa została zastąpiona przez ustawę z 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej; Dziennik Ustaw z 2008 r., Nr 115, poz. 728, z późn. zm.

³⁸ Zob.: przypis 22.

Dnia 25 czerwca 1997 roku uchwalono nową ustawę o cudzoziemcach³⁹. Ustawa określała zasady i warunki wjazdu cudzoziemców na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, tranzytu, pobytu oraz wyjazdu, jak również kompetencje organów rządowych w tych kwestiach. Wprowadziła ona dwa nowe rodzaje zezwoleń na pobyt: zezwolenie na osiedlenie się (zastępujące dawne zezwolenie na pobyt stały) oraz zezwolenie na zamieszkanie na czas oznaczony. W zakresie statusu uchodźcy uregulowano stosowne procedury i warunki zapewniania pomocy społecznej osobom ubiegającym się o ten rodzaj ochrony międzynarodowej. Całkowitą nowością, wprowadzoną przez ustawę, było wprowadzenie pojęcia „bezpiecznego kraju trzeciego”⁴⁰, „bezpiecznego kraju pochodzenia”⁴¹ oraz zasady odpowiedzialności przewoźnika⁴². Ogólnie rzecz biorąc, ustawa z roku 1997 postrzegana jest jako pierwszy etap wdrażania ram prawnych UE w zakresie migracji i azylu do polskiego systemu prawnego. Jeśli chodzi o zmiany instytucjonalne, Ustawa przewidywała powołanie Rady do Spraw Uchodźców – niezależnego ciała odwoławczego w postępowaniach o nadanie statusu uchodźcy (druga instancja). Rada rozpoczęła swoją działalność w roku 1999.

W roku 2000 uchwalona została ustawa o repatriacji, skierowana do polskiej diaspory mieszkającej na Wschodzie (a w szczególności we wschodniej części byłego Związku Radzieckiego)⁴³. Po raz pierwszy od wielu lat problematyka repatriacji została uregulowana odrębną ustawą. Na podstawie jej uregulowań osoby, które udowodniły polskie pochodzenie, wjeżdżają do Polski na podstawie wizy repatriacyjnej automatycznie otrzymują polskie obywatelstwo przy przekroczeniu granicy. Warto w tym samym kontekście również podkreślić, że w roku 2007 uchwalono ustawę Karta Polaka⁴⁴, której celem jest utrzymanie związków z polską diasporą na Wschodzie. Ustawa wprowadziła wiele ułatwień dla osób posiadających potwierdzone Kartą Polaka polskie pochodzenie, między innymi w zakresie

³⁹ Dziennik Ustaw 2001, Nr 114, poz. 739. Ustawa weszła w życie dnia 27 grudnia 1997 r - obecnie została zastąpiona przez ustawę o cudzoziemcach z dnia 13 czerwca 2003 r.

⁴⁰ Za bezpieczny kraj trzeci uznawano jakikolwiek inny kraj, niebędący krajem pochodzenia, w którym osoba ubiegająca się o status uchodźcy otrzymała lub mogła otrzymać ochronę. Pojęcie bezpiecznego kraju (ochrona gdzie indziej / zasada pierwszego azylu) jest często stosowana jako kryterium dopuszczalności do procedury nadawania statusu uchodźcy (Słownik uchodźczy UNHCR).

⁴¹ Kraj pochodzenia osoby ubiegającej się o status uchodźcy jest uważany za bezpieczny o ile, ogólnie rzecz biorąc, nie generuje uchodźców. Kraje przyjmujące mogą stosować pojęcie bezpiecznego kraju pochodzenia jako podstawę odrzucenia wniosku w trybie przyspieszonym (bez badania jego zasadności) w odniesieniu do poszczególnych grup lub kategorii osób ubiegających się o status uchodźcy (Słownik uchodźczy UNHCR).

⁴² Zasada ta nakłada odpowiedzialność na przewoźnika (morskiego lub powietrznego), który przewiózł do Polski cudzoziemca niespełniającego warunków wjazdu na terytorium Polski.

⁴³ Zobacz również przypis 9 i 25. Podczas składania wniosku osoby uprawnione do otrzymania wizy repatriacyjnej muszą być obywatelami Armenii, Azerbejdżanu, Gruzji, Kazachstanu, Kirgistanu, Tadżykistanu, Turkmenistanu, Uzbekistanu lub azjatyckiej części Federacji Rosyjskiej. Na mocy odpowiedniego rozporządzenia Rada Ministrów może dodać inne kraje do tego wykazu.

⁴⁴ Zob. przypis 26; ustawa odnosi się do osób, które w dniu składania wniosku o Kartę były obywatelami: Armenii, Azerbejdżanu, Białorusi, Estonii, Gruzji, Kazachstanu, Kirgistanu, Litwy, Łotwy, Mołdawii, Federacji Rosyjskiej, Tadżykistanu, Turkmenistanu, Ukrainy lub Uzbekistanu.

procedur wjazdowych oraz dostępu do rynku pracy.

Ustawa o cudzoziemcach z roku 1997 została następnie zmieniona ustawą z dnia 11 kwietnia 2001 roku o zmianie ustawy o cudzoziemcach oraz niektórych innych ustaw⁴⁵. Jeśli chodzi o struktury instytucjonalne, powołano (2001 r.) w ramach resortu spraw wewnętrznych nowy organ – Prezesa Urzędu do Spraw Repatriacji i Cudzoziemców, który przejął kompetencje uprzednio leżące w gestii Departamentu ds. Migracji i Uchodźstwa oraz Departamentu ds. Obywatelstwa Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji. Prezes Urzędu przejął również odpowiedzialność za zarządzanie ośrodkami dla uchodźców.

W latach 2002-2003 w ramach procesu dostosowywania polskiego prawa do wymogów wspólnotowych, system prawny w zakresie problematyki dotyczącej cudzoziemców został podzielony na trzy główne obszary regulujące: pobyt obywateli UE (Ustawa z dnia 27 lipca 2002 r. o zasadach i warunkach wjazdu i pobytu obywateli państw członkowskich Unii Europejskiej oraz członków ich rodzin⁴⁶); pobyt obywateli krajów trzecich (nienależących do UE/EOG) (obecnie obowiązująca ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o cudzoziemcach z późn. zm.⁴⁷) oraz osób ubiegających się o status uchodźcy (Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej – obecnie obowiązująca, jednak również z wieloma późniejszymi poprawkami⁴⁸). Dnia 1 maja 2004 roku Polska przystąpiła do Unii Europejskiej. Nowelizacje dwóch wspomnianych powyżej ustaw z roku 2003, regulujących obecnie kwestie migracji i ochrony międzynarodowej w Polsce, wynikały głównie z potrzeby implementacji stosownego prawa UE (np. w 2005 r. – dodanie statusu rezydenta długoterminowego UE itp.).

W roku 2005 Europejska Agencja ds. Zarządzania Współpracą Operacyjną na Granicach Zewnętrznych Państw Członkowskich Unii Europejskiej (Frontex) rozpoczęła swoją działalność w Warszawie. Następnie, w latach 2006-2007, miały miejsce kolejne reorganizacje instytucjonalne dotyczące polskiego systemu migracyjnego. W roku 2006 utworzony został Departament Polityki Migracyjnej w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji, którego ważnym zadaniem jest realizacja zadań Ministra dot. koordynacji

⁴⁵ Dziennik Ustaw z 2001 r., Nr 42, poz. 475. Ustawa weszła w życie dnia 1 lipca 2001r, a zastąpiona została przez Ustawę o cudzoziemcach z dnia 13 czerwca 2003 r..

⁴⁶ Dziennik Ustaw z 2002 r.; Nr 141; poz. 1180 – ustawa została zastąpiona przez Ustawę z dnia 14 lipca 2006 r. o wjeździe na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, pobycie oraz wyjeździe z tego terytorium obywateli państw członkowskich Unii Europejskiej i członków ich rodzin [Dziennik Ustaw z 2006 r., Nr 144, poz. 1043] ze względu na wejście w życie (2004) Dyrektywy 2004/38/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie prawa obywateli Unii i członków ich rodzin do swobodnego przemieszczania się i pobytu na terytorium państw członkowskich (Dziennik Urzędowy L 158 z dnia 30.04.2004, str. 77–123, Polskie wydanie specjalne: Rozdział 05 Tom 05 P. 46 - 61).

⁴⁷ Zob. przypis 23; 2 poprawki w 2004 r., 4 w 2005 r., 7 w 2006 r., 2 w 2007 r., 2 w 2008 r., 1 w 2009 r..

⁴⁸ Zob. przypis 24; 3 poprawki w 2004 r., 2 w 2005 r., 3 w 2006 r., 1 w 2007 r., 1 w 2008 r. oraz 1 w 2009 r..

działań związanych z polską polityką migracyjną. Rok później w wyżej wymienionym Ministerstwie powstał Departament Obywatelstwa i Repatriacji, zaś na miejsce Prezesa Urzędu do Spraw Repatriacji i Cudzoziemców został powołany nowy organ - Szef Urzędu do Spraw Cudzoziemców. Ponadto, w roku 2006 w Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej utworzono Departament ds. Migracji, którego głównym celem jest tworzenie i wdrażanie polityki w obszarze migracji zarobkowych

Dnia 14 września 2007 roku weszła w życie ustawa z dnia 24 sierpnia 2007 r. o udziale Rzeczypospolitej Polskiej w Systemie Informacyjnym Schengen oraz Systemie Informacji Wizowej. W jej wyniku zniesiono kontrole graniczne na wewnętrznych granicach lądowych i morskich UE (21 grudnia 2007 r.) oraz granicach powietrznych (30 marca 2008r.), czyniąc Polskę pełnoprawnym członkiem strefy Schengen.

4. ORGANIZACJA POLITYKI

Niniejszy rozdział przedstawia analizę organizacji polityki migracyjnej i uchodźczej w Polsce. Podrozdział 4.1 przedstawia główne podmioty pełniące różne role na każdym etapie przeprowadzania procedur (procedury wjazdu, warunki admisji, legalny pobyt, dostęp do rynku pracy, powrót) oraz odnośne interakcje pomiędzy nimi). Podrozdział 4.2 nakreśla związek pomiędzy polityką w zakresie migracji/uchodźstwa i innymi obszarami polityki w Polsce.

4.1. Status uchodźcy i migracja

4.1.1. Procedura (Procedury) wjazdu

4.1.1.1. Status uchodźcy

Na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej cudzoziemcowi można udzielić ochrony poprzez przyznanie:

- 1) statusu uchodźcy (przyznawany zapisów postanowieniami Konwencji Genewskiej z dnia 28 lipca 1951 roku oraz Protokołu Nowojorskiego z dnia 31 stycznia 1967 dotyczących statusu uchodźców).

W decyzji o odmowie nadania statusu uchodźcy Szef Urzędu do Spraw Cudzoziemców (lub Rada do Spraw Uchodźców w II instancji) może orzec o przyznaniu:

- 2) ochrony uzupełniającej – w przypadku, gdy cudzoziemiec nie spełnia warunków do nadania statusu uchodźcy, lecz powrót do kraju pochodzenia może narazić go na rzeczywiste ryzyko doznania poważnej krzywdy przez orzeczenie kary śmierci lub wykonanie egzekucji; tortury, niehumanitarne lub poniżające traktowanie albo karanie; poważne i zindywidualizowane zagrożenie dla życia lub zdrowia wynikające z powszechnego stosowania przemocy wobec ludności cywilnej w sytuacji międzynarodowego lub wewnętrznego konfliktu zbrojnego⁴⁹;
- 3) zgody na pobyt tolerowany – tj. krajowego statusu ochrony nadawanego w sytuacji, gdy wydalenie cudzoziemca mogłoby nastąpić jedynie do kraju, w

⁴⁹ Dyrektywa Rady 2004/83/WE z dnia 29 kwietnia 2004 roku w sprawie minimalnych norm uznawania obywateli państw trzecich lub bezpaństwowców za uchodźców lub osoby, które z innych względów wymagają ochrony międzynarodowej, statusu tych osób oraz zakresu przyznawanej pomocy – Dz.Urz. UE L 304 z dnia 30.9.2004, strony 2-12.

którym zagrożone byłoby jego prawo do życia, wolności i bezpieczeństwa osobistego, w którym mógłby zostać poddany torturom albo nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu lub być zmuszony do pracy lub pozbawiony prawa do rzetelnego procesu sądowego albo być ukarany bez podstawy prawnej w rozumieniu Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r.; gdy wydalenie naruszałoby prawo do życia rodzinnego w rozumieniu Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, lub naruszałoby prawa dziecka określone w Konwencji o prawach dziecka, przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r., w stopniu istotnie zagrażającym jego rozwojowi psychofizycznemu; oraz gdy wydalenie jest niewykonalne z przyczyn niezależnych od organu wykonującego decyzję o wydaleniu lub od cudzoziemca.

Pozostałe formy ochrony cudzoziemców udzielane w Polsce to:

- 4) udzielenie azylu – tj. mającego swe źródła w Konstytucji RP krajowego statusu ochrony nadawanego w sytuacji, gdy jest to niezbędne do zapewnienia cudzoziemcowi ochrony oraz gdy przemawia za tym ważny interes Rzeczypospolitej Polskiej;
- 5) udzielenie ochrony czasowej – w przypadku cudzoziemców masowo przybywających do Rzeczypospolitej Polskiej, którzy opuścili swój kraj pochodzenia lub określony obszar geograficzny z powodu obcej inwazji, wojny, wojny domowej, konfliktów etnicznych lub rażących naruszeń praw człowieka. Ochrony czasowej udziela się na podstawie i w granicach określonych w decyzji Rady Unii Europejskiej, przez okres określony każdorazowo w tej decyzji. Jak dotąd nie było przypadków przyznania tego rodzaju ochrony ani w Polsce, ani w UE.

Polska stosuje jednolitą procedurę, co oznacza, że każdy wniosek cudzoziemca o udzielenie ochrony (wyłączając przypadek ochrony czasowej – zob. sekcja ‘Warunki admisji’) rozpatruje się jako wniosek o nadanie statusu uchodźcy, chyba że cudzoziemiec wyraźnie zaznacza, że ubiega się o udzielenie azylu lub żądanie ochrony wynika z wydanego przez sąd orzeczenia o niedopuszczalności wydania cudzoziemca albo z rozstrzygnięcia Ministra Sprawiedliwości o odmowie jego wydania.

Wniosek o udzielenie statusu uchodźcy składa się osobiście (w niektórych przypadkach wniosek może obejmować także inne niż wnioskodawca osoby)⁵⁰ do **Szefa**

⁵⁰ Dotyczy to towarzyszących wnioskodawcy małoletnich dzieci, pod warunkiem, że nie pozostają w związku małżeńskim i są na jego utrzymaniu – postępowanie obejmuje także dziecko wnioskodawcy urodzone w okresie

Urzędu do Spraw Cudzoziemców za pośrednictwem **komendanta placówki Straży Granicznej** (tzw. ‘organ przyjmujący wnioski’) podczas kontroli granicznej. Cudzoziemiec, który przebywa na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, składa wniosek za pośrednictwem komendanta oddziału Straży Granicznej, obejmującego terytorialnym zasięgiem działania m.st. Warszawę. Cudzoziemiec ubiegający się o azyl (status ochrony krajowej) może złożyć wniosek także za pośrednictwem konsula, a przebywając na terenie Polski bezpośrednio do Szefa Urzędu do Spraw Cudzoziemców.

Cudzoziemiec objęty ochroną czasową wjeżdża na terytorium Polski na podstawie wizy wydanej w celu korzystania z ochrony czasowej wydanej przez konsula (zob. sekcja ‘Warunki admisyj’).

Przyjmując wniosek o nadanie statusu uchodźcy, Komendant placówki Straży Granicznej:

- Sprawdza, czy wniosek został wypełniony poprawnie i czy określa: tożsamość wnioskodawcy oraz osób reprezentowanych przez wnioskodawcę, informacje na temat jego kraju pochodzenia, dane na temat wiz lub zezwoleń na pobyt wydanych przez władze innych krajów, trasę podróży do granicy oraz miejsce przekroczenia granicy, fakt złożenia wniosku o status uchodźcy w innym kraju przez wnioskodawcę lub członków jego rodziny⁵¹, dane członka (członków) rodziny mieszkającego (-ych) w innym Państwie Członkowskim UE, czy cudzoziemiec oraz osoba (osoby) przez niego reprezentowana (reprezentowane) posiada (posiadają) dokumenty uprawniające jego do wjazdu na terytorium Rzeczypospolitej Polski⁵²; czy wystąpiły okoliczności, o których mowa w art. 1 F Konwencji Genewskiej;

- Wykonuje zdjęcia i pobiera odciski palców (w przypadku osób powyżej 14 roku życia) cudzoziemca oraz osób, które cudzoziemiec reprezentuje (odciski palców są weryfikowane/przechowywane w systemie EURODAC⁵³)⁵⁴.

- Zapewnia wykonanie badań medycznych oraz niezbędnych procedur sanitarnych ciała i odzieży cudzoziemca oraz osoby (osób) reprezentowanych przez cudzoziemca;

od wszczęcia postępowania aż do jego zakończenia decyzją ostateczną; towarzyszących wnioskodawcy: małżonka pozostającego na jego utrzymaniu i/lub małoletnich dzieci małżonka nie pozostających w związku małżeńskim, za zgodą małżonka wyrażoną na piśmie.

⁵¹ ‘Członkowie rodziny’ są defilowani zgodnie z art. 2i Rozporządzenia Rady (WE) nr 343/2003 z dnia 18 lutego 2003 roku, ustanawiającego kryteria i mechanizmy określania Państwa Członkowskiego odpowiedzialnego za rozpatrzenie wniosku o status uchodźcy złożony w jednym z Państw Członkowskich przez obywatela państwa trzeciego (Dz.U. L 50 z dnia 25.2.2003, strony 1—10; Polskie wydanie specjalne: Rozdział 19 Tom 06 P. 109 – 118).

⁵² Lub czy przebywała tam legalnie, w przypadku osób składających wnioski o nadanie statusu uchodźcy już na terytorium Rzeczypospolitej Polski.

⁵³ Zadaniem tego systemu jest porównywanie odcisków palców osób ubiegających się o status uchodźcy oraz nielegalnych imigrantów w celu ułatwienia stosowania Rozporządzenia Dublin II, które umożliwia określenie Państwa Członkowskiego odpowiedzialnego za rozpatrzenie wniosku o nadanie statusu uchodźcy.

⁵⁴ W przypadku cudzoziemców składających wnioski przebywających na terytorium Polski, wniosek o udzielenie azylu (krajowego statusu ochrony), lub objętych ochroną czasową, czynności te (fotografowanie, pobranie odcisków palców) przeprowadza komendant oddziału Straży Granicznej, obejmującego terytorialnym zasięgiem działania m.st. Warszawę.

- Poucza cudzoziemca w zrozumiałym dla niego języku o procedurach azylowych w Polsce, prawach i obowiązkach wnioskodawcy, możliwości poinformowania przedstawiciela UNHCR o postępowaniu oraz udzielenia UNHCR dostępu do dokumentacji sprawy, o innych organizacjach ustawowo zajmujących się kwestiami uchodźczymi itd.⁵⁵.

Po dokonaniu powyższych czynności organ przyjmujący przekazuje wniosek w celu rozpatrzenia **Szefowi Urzędu do Spraw Cudzoziemców**. Posiadany dokument podróży, za pośrednictwem organu przyjmującego wniosek, cudzoziemiec pozostawia w depozycie Szefa Urzędu. Na czas postępowania, cudzoziemcowi może być zaoferowana – na jego wniosek – pomoc w postaci zakwaterowania w ośrodku dla osób ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy lub poza ośrodkami w przypadku, gdy wymagają tego względy organizacyjne albo jest to niezbędne do: zapewnienia bezpieczeństwa cudzoziemcowi, z uwzględnieniem szczególnej sytuacji samotnych kobiet; ochrony porządku publicznego; ochrony i utrzymania więzi rodzinnych; przygotowania cudzoziemca do prowadzenia samodzielnego życia poza ośrodkiem, po otrzymaniu decyzji o nadaniu statusu uchodźcy albo decyzji o odmowie nadania statusu uchodźcy, w której udzielono ochrony uzupełniającej lub zgody na pobyt tolerowany. Jeśli wymagają tego okoliczności⁵⁶, cudzoziemca umieszcza się, na podstawie postanowienia sądu, w ośrodku strzeżonym lub w areszcie w celu wydalenia – gdy zachodzą względy ochrony obronności lub bezpieczeństwa państwa albo ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego. W ośrodku strzeżonym / areszcie w celu wydalenia nie umieszcza się małoletnich bez opieki ani cudzoziemca, którego stan psychofizyczny stwarza domniemanie, że był poddany przemocy albo jest niepełnosprawny⁵⁷.

Organ przyjmujący wniosek o nadanie statusu uchodźcy złożony przez małoletniego cudzoziemca bez opieki⁵⁸ występuje niezwłocznie do sądu opiekuńczego właściwego ze

⁵⁵ W celu wykluczenia możliwości popełnienia przestępstwa lub wykroczenia lub w celu ustalenia tożsamości, organ przyjmujący wniosek może dokonać kontroli osobistej wnioskodawcy i osoby, w imieniu której wnioskodawca występuje, oraz ich bagażu.

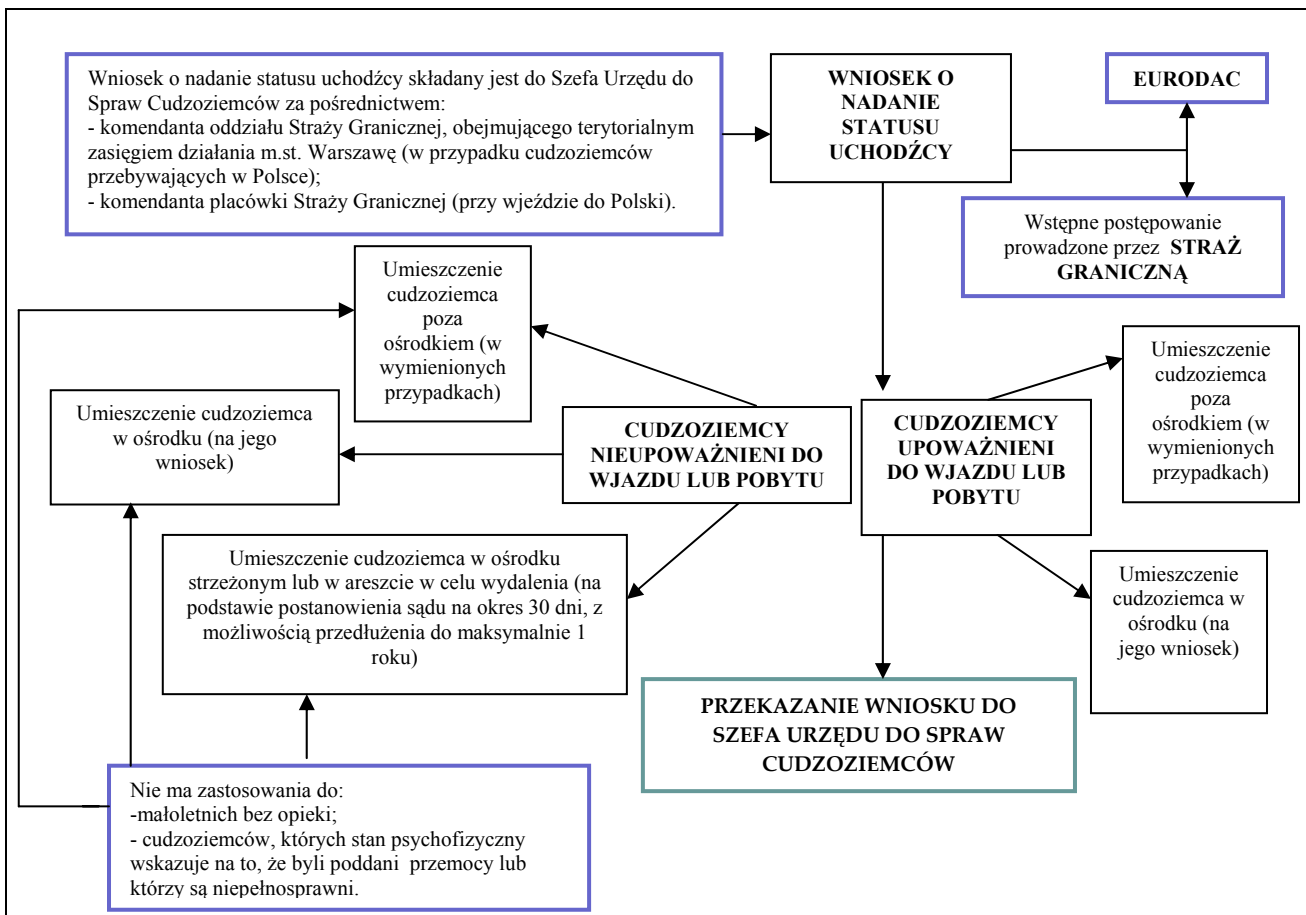
⁵⁶ Np. istnieje konieczność ustalenia tożsamości wnioskujących lub zapobieżenia nadużyciu postępowania w sprawie nadania statusu uchodźcy lub zapobieżenia zagrożeniu dla bezpieczeństwa, zdrowia, życia lub własności innych osób; gdy zachowanie wnioskujących zagraża bezpieczeństwu, zdrowiu lub życiu innych cudzoziemców przebywających w ośrodku dla osób ubiegających się o status uchodźcy lub pracowników ośrodka; gdy wnioskujący nielegalnie przekroczyli lub usiłowali przekroczyć granicę / wjechali / przebywają na terytorium Polski bez zezwolenia (chyba że przybyli bezpośrednio z terytorium, na którym istnieją okoliczności uzasadniające ich obawę przed prześladowaniem lub doznaniem poważnej krzywdy, pod warunkiem, że wniosek o nadanie statusu uchodźcy zostanie złożony niezwłocznie i przedstawione będą wiarygodne przyczyny nielegalnego wjazdu lub pobytu).

⁵⁷ Chyba że zachowanie cudzoziemca zagraża bezpieczeństwu, zdrowiu lub życiu innych cudzoziemców przebywających w ośrodku dla osób ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy lub pracowników ośrodka;

⁵⁸ Cudzoziemiec, który podaje się za małoletniego, w przypadku wątpliwości powstałych podczas składania wniosku co do jego wieku może być, za swoją zgodą lub za zgodą przedstawiciela ustawowego, poddany odpowiednim badaniom lekarskim. W razie braku zgody, cudzoziemca uważa się za osobę pełnoletnią.

względu na miejsce pobytu małoletniego z wnioskiem o ustanowienie kuratora do reprezentowania małoletniego w postępowaniu w sprawie nadania statusu uchodźcy⁵⁹ i umieszczenie go w placówce opiekuńczo-wychowawczej, do której doprowadza małoletniego i w której małoletni przebywa do czasu wydania orzeczenia przez sąd opiekuńczy (koszt pobytu pokrywany jest ze środków budżetu państwa).

WYKRES 2. WSTĘPNE PROCEDURY DOT. STATUSU UCHODźCY

Źródło: Wydział Analiz Migracyjnych, Departament Polityki Migracyjnej Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji

4.1.1.2. Migracja

Co do zasady, o ile właściwe przepisy nie stanowią inaczej, cudzoziemiec, który zamierza wjechać na terytorium Polski, musi posiadać:

- dokument podróży oraz ważną wizę, o ile jest ona wymagana (krajową lub jednolitą)⁶⁰

Przeprowadzenie w/w badań lekarskich Szef Urzędu do Spraw Cudzoziemców może zapewnić także na dalszym etapie procedury uchodźczej.

⁵⁹ W przypadku, gdy wnioskodawcą jest małoletni bez opieki, wykonywanie w/w uprawnień przedstawiciela Urzędu Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych do Spraw Uchodźców nie wymaga zgody kuratora wyznaczonego do reprezentowania małoletniego w postępowaniu.

⁶⁰ Wiza krajowa uprawnia do pobytu na terytorium państwa, przez które została wydana; wiza jednolita jest ważna na terytorium wszystkich państw należących do strefy Schengen.

– zobacz rozdział ‘Warunki admisyj’⁶¹, która może być wydana w różnych celach (turystycznych, pracy, łączenia rodzin, leczenia itp. - załącznik 2) lub kartę pobytu upoważniającą go wraz z ważnym dokumentem podróży, do wjazdu i pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (rozdział ‘Legalny pobyt’). Cudzoziemcy będący członkami załóg statków morskich przekraczający granicę w celu zejścia na ląd i pobytu w granicach polskiego miasta portowego, posiadający ważny dokument podróży oraz przepustkę wydaną przez komendanta placówki Straży Granicznej, są zwolnieni z obowiązku posiadania wiz;

- wystarczające środki utrzymania na czas trwania planowanego pobytu oraz na powrót do państwa pochodzenia lub na tranzyt albo dokument potwierdzający możliwość uzyskania takich środków zgodnie z prawem (np. zaproszenie);⁶²
- zezwolenie na wjazd do innego państwa lub zezwolenie na pobyt w innym państwie, jeżeli zezwolenia takie są wymagane w przypadku przejazdu tranzytem;
- w przypadku wjazdu na podstawie wizej krajowej: dokument potwierdzający posiadanie ubezpieczenia zdrowotnego w rozumieniu przepisów o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych lub potwierdzający pokrycie przez ubezpieczyciela kosztów leczenia na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przez okres zamierzonego pobytu na tym terytorium.

Kontroli ww. dokumentów dokonuje **funkcjonariusz Straży Granicznej** przy przekraczaniu granicy przez cudzoziemca. Wjazd cudzoziemca może być uzależniony od uiszczenia przez niego opłaty związanej z wjazdem na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, jeżeli wymaga tego zachowanie zasady wzajemności w stosunkach z innymi państwami⁶³.

⁶¹ Przypadki, w których wymagana jest wiza wjazdowa, zostały określone w Rozporządzeniu Rady UE 539/2001 z 15 marca 2001r, zawierającym listę państw, których obywatele muszą posiadać wize przy wjeździe na terytorium państw należących do Układu z Schengen, oraz których obywatele są zwolnieni z tego obowiązku, Dz. Urz. UE L 81 z 21.3.2001, strony 1—7.

⁶² Środków finansowych i dokumentów, o których mowa, nie okazują cudzoziemcy:

1) przekraczający granicę na podstawie:

a) umów i porozumień międzynarodowych, które przewidują zwolnienie cudzoziemca z obowiązku posiadania tych środków, albo obowiązek pokrycia kosztów jego pobytu przez polskie organy państwowe lub instytucje publiczne,

b) umów o małym ruchu granicznym lub umów, które określają warunki przekraczania granicy w przejściach na szlakach turystycznych przecinających granicę,

c) wizej wjazdowej,

d) wizej pobytowej w celu wykonywania pracy,

e) wizej pobytowej w celu korzystania z ochrony czasowej,

f) wizej pobytowej w celu udziału w postępowaniu w sprawie o udzielenie azylu,

g) karty pobytu;

2) przekraczający granicę w związku z niesieniem pomocy charytatywnej;

3) uczestnicy akcji ratunkowych.

Osobę uprawnioną do wystawienia zaproszenia definiuje art. 16 ust. 1 ustawy o cudzoziemcach z 13 czerwca 2003. Zaproszenie uzyskuje ważność z chwilą wpisania go, na wniosek zapraszającego, do ewidencji zaproszeń, którego dokonuje/odmawia (lub unieważnia) **wojewoda** właściwy ze względu na miejsce zamieszkania lub siedzibę zapraszającego.

⁶³ Listę państw, do których odnosi się ten zapis, ustala Rada Ministrów poprzez odpowiednie rozporządzenie.

Wykonując kontrolę graniczną, funkcjonariusz Straży Granicznej może także orzec o odmowie dopuszczenia cudzoziemca na terytorium Polski (decyzja o odmowie wjazdu).

Jeżeli przepisy ustawy nie stanowią inaczej, cudzoziemcowi odmawia się wjazdu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, jeżeli:

- nie przedstawił wymaganych dokumentów lub przedstawił dokumenty podrobione/przerobione (Komendant placówki Straży Granicznej przy wjeździe cudzoziemca na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej może także wydać decyzję o unieważnieniu okazanej wizy⁶⁴ – w tej kwestii od decyzji komendanta placówki Straży Granicznej przysługuje odwołanie do Komendanta Głównego Straży Granicznej);
- wykorzystał dopuszczalny czas pobytu na terytorium państw obszaru Schengen przez 3 miesiące w okresie 6 miesięcy liczonych od dnia pierwszego wjazdu, chyba że umowy międzynarodowe stanowią inaczej;
- dane cudzoziemca znajdują się w wykazie cudzoziemców, których pobyt na terytorium RP jest niepożądany (zwanym dalej „wykazem” – zob. załącznik 1), lub w Systemie Informacyjnym Schengen, o którym mowa w art. 92 Konwencji Wykonawczej Schengen, do celów odmowy wjazdu;
- wjazd lub pobyt cudzoziemca na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej może stanowić zagrożenie dla zdrowia publicznego⁶⁵; obronności lub bezpieczeństwa państwa, ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego lub stosunków międzynarodowych Rzeczypospolitej Polskiej lub innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej⁶⁶.

⁶⁴ Wizę krajową unieważnia się, jeżeli:

1) Dane cudzoziemca znajdują się w wykazie (zob. załącznik 1);

2) Zachodzi obawa, że wjazd lub pobyt cudzoziemca mógłby spowodować zagrożenie dla obronności lub bezpieczeństwa państwa lub ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego albo naruszyć interes Rzeczypospolitej Polskiej;

3) Okres ważności dokumentu podróży cudzoziemca jest krótszy niż 3 miesiące od terminu, w którym musi nastąpić jego wyjazd z terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie tej wizy;

4) Cudzoziemiec w postępowaniu zeznał nieprawdę lub zataił prawdę albo przedstawił podrobiony/przerobiony dokument.

Wizę można unieważnić także jeżeli cudzoziemiec nie przedstawił wystarczających dokumentów potwierdzających zamierzony cel i okoliczności planowanego pobytu.

⁶⁵ Minister właściwy do spraw zdrowia określa, w drodze rozporządzenia, wykaz chorób mogących stanowić zagrożenie dla zdrowia publicznego oraz kryteria pozwalające rozpoznać lub podejrzewać wystąpienie takich chorób, uwzględniając tylko choroby epidemiczne określone przez Światową Organizację Zdrowia oraz inne choroby wysoce zakaźne i szczególnie niebezpieczne, które podlegają zwalczaniu u obywateli polskich na podstawie przepisów ustawy z dnia 6 września 2001 r. o chorobach zakaźnych i zakażeniach (Dz. U. Nr 126, poz. 1384, z późn. zm.), oraz mając na celu zapewnienie humanitarnego traktowania cudzoziemców i zapobieżenie zagrożeniu dla zdrowia publicznego w obszarze przejścia granicznego.

⁶⁶ Cudzoziemcowi, który nie spełnia warunków dotyczących wjazdu określonych w ustawie lub w art. 5 kodeksu granicznego Schengen, komendant placówki Straży Granicznej, po uzyskaniu zgody Komendanta Głównego Straży Granicznej, może zezwolić na wjazd na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na okres pobytu nie dłuższy niż 15 dni, jeżeli wymagają tego względy humanitarne, interes Rzeczypospolitej Polskiej lub zobowiązania międzynarodowe. O wydaniu zezwolenia Komendant Główny Straży Granicznej informuje Szefa Urzędu do Spraw Cudzoziemców, a jeżeli dane cudzoziemca znajdują się w Systemie Informacyjnym Schengen do celów odmowy wjazdu, również właściwy organ innego państwa obszaru Schengen, które dokonało wpisu.

Decyzje o odmowie wjazdu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej wydaje, zgodnie z art. 13 ust. 2 kodeksu granicznego Schengen⁶⁷, **komendant placówki Straży Granicznej**. Od decyzji komendanta placówki Straży Granicznej przysługuje odwołanie do **Komendanta Głównego Straży Granicznej**. Decyzjom nadaje się rygor natychmiastowej wykonalności. Na decyzję o odmowie wjazdu wydaną przez organ II instancji można złożyć skargę do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego, a w dalszej kolejności skargę kasacyjną do Najwyższego Sądu Administracyjnego.

W przypadku, gdy:

- cudzoziemcowi odmówiono wjazdu na terytorium RP;
- cudzoziemcowi podróżującemu przez terytorium RP tranzytem władze państwa docelowego lub graniczącego z terytorium Rzeczypospolitej Polskiej odmówiły wjazdu lub przewoźnik, który miał go przewieźć do tego państwa, odmówił wykonania przewozu,

przewoźnik, który drogą powietrzną, morską lub lądową przywiózł cudzoziemca do granicy, jest obowiązany niezwłocznie odwieźć go do kraju, z którego go przywiózł, a gdy jest to niemożliwe - do kraju, w którym cudzoziemcowi wystawiono dokument podróży, na podstawie którego podróżował, lub do każdego innego kraju, który zapewnia, że go przyjmie. Jeżeli okoliczności uniemożliwiają wykonanie powyższego obowiązku, przewoźnik jest obowiązany na swój koszt zapewnić inny środek transportu w celu niezwłocznego opuszczenia przez cudzoziemca terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. W wyjątkowych przypadkach, gdy zachowanie cudzoziemca, któremu odmówiono wjazdu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, uzasadnia przypuszczenie, że może on spowodować zagrożenie bezpieczeństwa w międzynarodowej komunikacji lądowej, lotniczej lub morskiej, komendant właściwej placówki Straży Granicznej, na wniosek upoważnionego przedstawiciela przewoźnika i na koszt przewoźnika, zapewnia konwój.

Zgodnie z ustawą z dnia 13 czerwca 2003 o cudzoziemcach, cudzoziemcy zamieszkujący w strefie przygranicznej państwa sąsiadującego z Polską, przekraczający granicę w celu pobytu w polskiej strefie przygranicznej na podstawie ważnego zezwolenia na przekraczanie granicy w ramach małego ruchu granicznego (decyzję w tej sprawie wydaje konsul właściwy ze względu na miejsce stałego zamieszkania cudzoziemca) – na zasadach określonych w umowie o małym ruchu granicznym zawartej przez Rzeczpospolitą Polską z tym państwem – będą zwolnieni z obowiązku posiadania wiz. Umowa o małym ruchu granicznym z Ukrainą została już zawarta i jest obecnie w fazie ratyfikacji. Trwają prace nad zawarciem umowy z Białorusią.

⁶⁷ tj. Rozporządzenia (WE) nr 562/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 15 marca 2006 r., ustanawiającego wspólnotowy kodeks zasad regulujących przepływ osób przez granice (kodeks graniczny Schengen) (Dz. Urz. UE L 105 z 13.04.2006).

4.1.2. Warunki admisyj

4.1.2.1. Status uchodźcy

Proces decyzyjny w sprawie dopuszczenia osoby ubiegającej się o status uchodźcy na terytorium Polski zaczyna się od określenia, czy Rzeczpospolita Polska jest odpowiedzialna za rozpatrzenie wniosku o nadanie **statusu uchodźcy** (zgodnie z rozporządzeniem Dublin II⁶⁸). W tym przypadku wniosek rozpatrywany jest przez **Szefa Urzędu do Spraw Cudzoziemców** (w I instancji). Wnioskodawca ma obowiązek stawienia się na rozmowę w dniu wskazanym przez Szefa Urzędu w celu złożenia zeznań i wyjaśnień, udostępnienia wszystkich niezbędnych dowodów, ustalenia okoliczności uzasadniających nadanie statusu uchodźcy oraz informować o każdej zmianie swojego miejsca zamieszkania lub pobytu na terytorium Polski aż do dnia otrzymania ostatecznej decyzji. Wnioskodawca jest przesłuchiwany przez przedstawiciela Urzędu. Na żądanie może otrzymać potwierdzoną kopię zapisu tego przesłuchania. Organ prowadzący postępowanie zapewnia podczas przesłuchania, w razie potrzeby, bezpłatną pomoc tłumacza władającego językiem zrozumiałym dla wnioskodawcy.

Małoletniego bez opieki ubiegającego się o status uchodźcy przesłuchuje się w obecności: kuratora, ewentualnie wskazanej przez niego osoby dorosłej (jeżeli nie utrudni to postępowania) oraz psychologa lub pedagoga, który sporządza opinię o stanie psychofizycznym małoletniego. Czynności w postępowaniu w sprawie nadania statusu uchodźcy z udziałem małoletniego bez opieki może dokonywać osoba, która spełnia co najmniej jeden z następujących warunków:

- ukończyła studia wyższe magisterskie na kierunku prawo i posiada 2-letni staż pracy w instytucjach, których zakres działania obejmuje opiekę nad dzieckiem;
- ukończyła studia wyższe magisterskie lub wyższe zawodowe i posiada 2-letni staż pracy w administracji publicznej oraz odbyła przeszkolenie w zakresie prowadzenia postępowań w sprawie nadania statusu uchodźcy z udziałem małoletnich;
- ukończyła studia wyższe magisterskie na kierunkach: pedagogika, psychologia lub socjologia oraz posiada 2-letni staż pracy w administracji publicznej.

Cudzoziemcowi, który informuje organ prowadzący postępowanie, że był poddany

⁶⁸ Jeżeli zachodzą okoliczności uzasadniające przekazanie wnioskodawcy lub osoby, w imieniu której wnioskodawca występuje, innemu państwu członkowskiemu, Szef Urzędu wydaje decyzję o ich przekazaniu i o umorzeniu postępowania. Osoby podlegające przekazaniu mogą być doprowadzone do granicy lub do granicy państwa, do którego następuje przekazanie, albo do portu lotniczego lub morskiego tego państwa. Obowiązek doprowadzenia, na wniosek Szefa Urzędu, wykonują:

- Komendant oddziału Straży Granicznej właściwy ze względu na miejsce pobytu wnioskodawcy - do granicy;
- Komendant Główny Straży Granicznej lub komendant oddziału Straży Granicznej właściwy ze względu na miejsce przekroczenia granicy wnioskodawcy lub osoby, w imieniu której wnioskodawca występuje - od granicy do portu lotniczego albo morskiego państwa, do którego następuje przekazanie;

przemocy, jest niepełnosprawny, lub którego stan psychofizyczny stwarza domniemanie, że był poddany przemocy, zapewnia się przeprowadzenie badań lekarskich lub psychologicznych w celu potwierdzenia tych okoliczności. Jeśli badanie potwierdza przekazaną informację, czynności w postępowaniu w sprawie nadania statusu uchodźcy oraz związane z udzielaniem pomocy w ośrodku mogą być wykonywane przez osobę płci wskazanej przez cudzoziemca, która odbyła szkolenie przygotowujące do pracy z osobami poszkodowanymi na skutek przestępstwa lub poddany przemocy i z osobami niepełnosprawnymi.

W trakcie całej procedury cudzoziemiec ubiegający się o status uchodźcy może swobodnie kontaktować się z przedstawicielem **Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców**, jak również z wszelkimi organizacjami, które statutowo zajmują się kwestiami uchodźczymi.

Jeżeli organ prowadzący postępowanie zamierza nadać cudzoziemcowi status uchodźcy lub udzielić mu ochrony uzupełniającej lub zgody na pobyt tolerowany, zwraca się do Szefa Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, a w razie potrzeby także do innych organów, o przekazanie informacji, czy wobec wnioskodawcy lub osoby, w imieniu której wnioskodawca występuje, zachodzą okoliczności mogące wstrzymać wydanie pozytywnej decyzji⁶⁹.

Szef Urzędu powinien wydać decyzję w sprawie nadania statusu uchodźcy w okresie 6 miesięcy⁷⁰ od daty złożenia wniosku lub, w przypadku wniosku oczywiście bezzasadnego, w okresie 30 dni od daty złożenia wniosku. Odmowie przyznania statusu uchodźcy może towarzyszyć pozytywna decyzja przyznająca **ochronę uzupełniającą** lub zgodę na pobyt tolerowany⁷¹.

⁶⁹ tj. istnieją poważne podstawy, aby sądzić, że cudzoziemiec popełnił zbrodnię przeciwko pokojowi / zbrodnię wojenną lub zbrodnię przeciwko ludzkości w rozumieniu prawa międzynarodowego / jest winny działań sprzecznych z celami i zasadami Narodów Zjednoczonych określonymi w Preambule i art. 1 i 2 Karty Narodów Zjednoczonych / popełnił zbrodnię o charakterze innym niż polityczny poza terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przed złożeniem wniosku o nadanie statusu uchodźcy; popełnił na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej zbrodnię lub popełnił poza tym terytorium czyn, który jest zbrodnią według prawa polskiego; stanowi zagrożenie dla bezpieczeństwa państwa lub społeczeństwa; przed przybyciem na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej popełnił inny czyn, który jest przestępstwem według prawa polskiego zagrożonym karą pozbawienia wolności, jeżeli cudzoziemiec opuścił kraj pochodzenia wyłącznie w celu uniknięcia kary – lub podzegał albo w inny sposób brał udział w popełnieniu takich zbrodni lub czynów; oraz gdy dalszy pobyt cudzoziemca na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej stanowi zagrożenie obronności lub bezpieczeństwa państwa albo bezpieczeństwa i porządku publicznego. W/w organy przekazują stosowne informacje w terminie 30 dni od dnia otrzymania wniosku o ich przekazanie. Jeżeli organy, o których mowa w ust. 2, nie przekażą informacji w terminie 30 dni, uznaje się, że wymóg uzyskania informacji został spełniony. W szczególnie uzasadnionych przypadkach termin przekazania informacji może być przedłużony do 3 miesięcy.

⁷⁰ Jeżeli po upływie 6 miesięcy od dnia złożenia wniosku nie została wydana decyzja w pierwszej instancji i przyczyna nie leży po stronie wnioskodawcy, Szef Urzędu, na wniosek wnioskodawcy, wydaje zaświadczenie, które wraz z tymczasowym zaświadczeniem tożsamości cudzoziemca stanowi podstawę dla wnioskodawcy i małżonka, w imieniu którego wnioskodawca występuje, do wykonywania pracy na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na zasadach i w trybie określonych w ustawie z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2008 r. Nr 69, poz. 415);

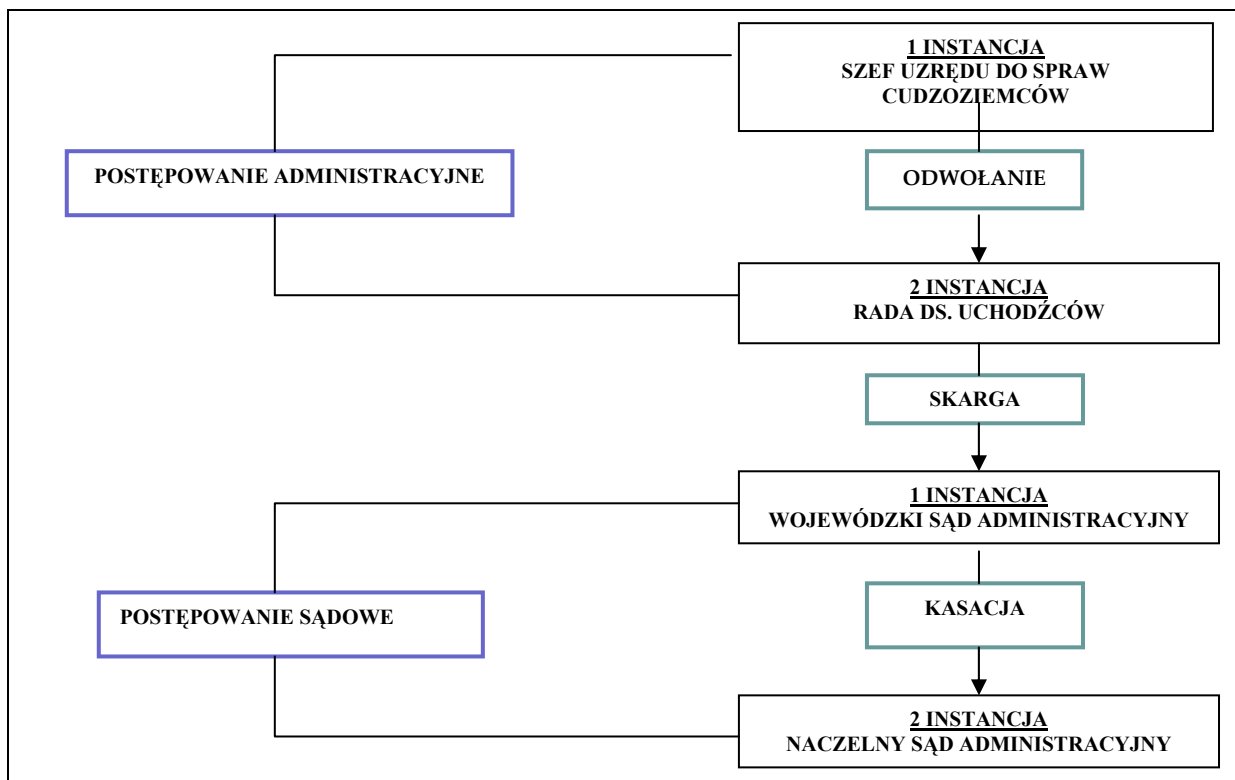
⁷¹ Jedynie uznani uchodźcy oraz osoby, którym przyznano ochronę uzupełniającą, uprawnieni są do korzystania z rocznego programu integracyjnego, oferującego pewien zakres przywilejów – nieprzewidzianych w przypadku osób posiadających status pobytu tolerowanego;

Decyzje Szefa Urzędu dotyczące statusu uchodźcy (lub ochrony uzupełniającej i pobytu tolerowanego) mogą stanowić przedmiot odwołania do Rady ds. Uchodźców (organ II instancji). Decyzja Rady ds. Uchodźców powinna zostać wydana w okresie jednego miesiąca od złożenia odwołania. Rada do Spraw Uchodźców wydaje decyzję, w której: utrzymuje w mocy zaskarżoną decyzję albo uchyla zaskarżoną decyzję w całości lub w części i w tym zakresie orzeka co do istoty sprawy bądź - uchylając tę decyzję - umarza postępowanie pierwszej instancji, albo umarza postępowanie odwoławcze. Rada może uchylić zaskarżoną decyzję w całości i przekazać sprawę do ponownego rozpatrzenia przez organ pierwszej instancji, gdy rozstrzygnięcie sprawy wymaga uprzedniego przeprowadzenia postępowania wyjaśniającego w całości lub w znacznej części. Przekazując sprawę, organ ten może wskazać, jakie okoliczności należy wziąć pod uwagę przy ponownym rozpatrzeniu sprawy.

Rada jest także organem właściwym w sprawach wznowienia postępowania, uchylenia, zmiany lub stwierdzenia nieważności wydanych decyzji lub postanowień.

Od decyzji Rady ds. Uchodźców cudzoziemiec może złożyć skargę do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego (WSA). Na decyzję WSA można wnieść skargę kasacyjną do Naczelnego Sądu Administracyjnego.

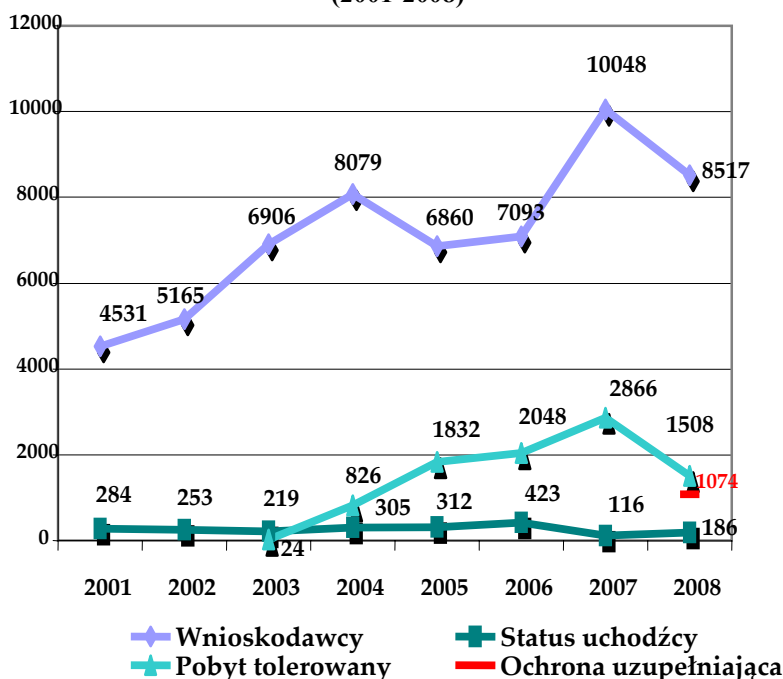
WYKRES 3. INSTANCJE W POSTĘPOWANIU O NADANIE STATUSU UCHODŹCY

Źródło: Wydział Analiz Migracyjnych, Departament Polityki Migracyjnej Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji

Jeżeli cudzoziemiec ubiega się o azyl (krajowy status ochrony)⁷², decyzję podejmuje Szef Urzędu do Spraw Cudzoziemców, po uzyskaniu zgody Ministra Spraw Zagranicznych. Cudzoziemcowi, który uzyskał azyl, Szef Urzędu udziela także zezwolenia na osiedlenie się oraz wydaje kartę pobytu. Cudzoziemiec może złożyć wniosek o azyl podczas pobytu w Polsce, ale także przebywając za granicą – za pośrednictwem właściwego konsula, który przekazuje wniosek do Szefa Urzędu do Spraw Cudzoziemców. Dla celów wjazdu na terytorium Polski, cudzoziemcowi wydawana jest specjalna wiza (wiza w celu udziału w postępowaniu w sprawie o udzielenie azylu). W przypadku decyzji odmownej, cudzoziemiec może wystąpić do Szefa Urzędu z wnioskiem o ponowne rozpatrzenie sprawy. Na decyzję Szefa Urzędu wydaną na skutek ponownego rozpatrzenia wniosku przysługuje skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego, a w dalszej kolejności skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego.

WYKRES 4. LICZBA CUDZOZIEMCÓW Ubiegających się o status uchodźcy w Polsce oraz liczba pozytywnych decyzji wg różnych rodzajów ochrony (2001-2008)

Źródło: Wydział Analiz Migracyjnych, Departament Polityki Migracyjnej Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji

W przypadku ochrony czasowej cudzoziemców, jest ona udzielana na podstawie i w granicach określonych w decyzji Rady Unii Europejskiej⁷³, wyrażonych każdorazowo w

⁷² Zobacz przypis 49.

⁷³ Na podstawie Dyrektywy Rady 2001/55/WE z dnia 20 lipca 2001r. w sprawie minimalnych standardów przyznawania tymczasowej ochrony na wypadek masowego napływu wysiedleńców oraz środków

odpowiednim rozporządzeniu Rady Ministrów⁷⁴. Ochrony czasowej udziela się do chwili, gdy możliwy stanie się powrót cudzoziemców do uprzedniego miejsca ich zamieszkania, jednakże nie dłużej niż na okres roku. Jeżeli po tym terminie nie ustaną przeszkody do bezpiecznego powrotu cudzoziemców, Rada Ministrów przedłuża okres ochrony czasowej o dalsze 6 miesięcy, jednak nie więcej niż dwa razy. Gdy jest to niezbędne dla wjazdu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, konsul wydaje cudzoziemcowi wizę w celu skorzystania z ochrony czasowej. Po przyjeździe cudzoziemca, Szef Urzędu zapewnia mu opiekę medyczną oraz przyznaje pomoc przez zakwaterowanie i wyżywienie, a jeśli to niezbędne, wydaje polski dokument podróży. Po zakończeniu okresu ochrony czasowej, Szef Urzędu podejmuje działania mające na celu umożliwienie cudzoziemcom powrotu do kraju pochodzenia lub na obszar, z którego przybyli. Jak dotąd, mechanizm ochrony czasowej nie był wykorzystywany w ramach UE.

Dla małoletniego cudzoziemca bez opieki korzystającego z ochrony czasowej, sąd właściwy ze względu na miejsce pobytu małoletniego, na wniosek Szefa Urzędu, ustanawia opiekę. Do czasu ustanowienia opieki, małoletniego umieszcza się w placówce opiekuńczo-wychowawczej. Szef Urzędu podejmuje także działania mające na celu połączenie rodziny na terytorium Polski lub innego państwa członkowskiego UE, jeżeli bliscy krewni cudzoziemca przebywają poza terytorium Rzeczypospolitej Polskiej⁷⁵. Rada Ministrów, w drodze rozporządzenia, może powierzyć realizację zadań podejmowanych w ramach ochrony czasowej organizacjom pozarządowym, na warunkach zapewniających cudzoziemcom należyłą ochronę.

4.1.2.2. Migracje

Cudzoziemiec może przekroczyć granicę i przebywać na terytorium Polski, jeżeli posiada ważny dokument podróży oraz ważną wizę, o ile przepisy ustawy o cudzoziemcach nie stanowią inaczej⁷⁶.

Cudzoziemiec może wjechać na terytorium Polski na podstawie wizy wydanej w celu realizacji zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony, zezwolenia na osiedlenie się lub zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego WE, natomiast jeśli posiada już wyżej

wspierających równowagę wysiłków między Państwami Członkowskimi, związanych z przyjęciem takich osób wraz z jego następstwami (Dz. Urz. UE L 212, 7.8.2001, str. 12–23; Polskie Specjalne wydanie, Rozdział 19 Tom 04 P. 162 – 171).

⁷⁴ W drodze rozporządzenia, Rada Ministrów może udzielić ochrony czasowej także cudzoziemcom nieobjętym decyzją Rady Unii Europejskiej.

⁷⁵ Jeśli połączenie rodziny następuje na terytorium RP, Szef Urzędu udziela krewnym zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony (zob. sekcja 4.1.3 'Legalny pobyt') na odpowiedni okres czasu. Jeżeli następuje przeniesienie małoletniego korzystającego z ochrony czasowej (za jego zgodą) do innego państwa UE, Szef Urzędu występuje z odpowiednim wnioskiem do danego państwa, informując o tym Komisję Europejską i UNHCR.

⁷⁶ Kwestiom wizowym poświęcony jest rozdział 3 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o cudzoziemcach.

wymienione zezwolenie i kartę pobytu, może przekraczać granicę wielokrotnie, bez konieczności uzyskiwania wizy⁷⁷.

W przypadku przejazdu tranzytowego do innego państwa od cudzoziemca mogą być wymagane zezwolenie na wjazd lub zezwolenie na pobyt w tym państwie⁷⁸.

Cudzoziemcowi może zostać wydana wiza jednolita (pobytowa lub tranzytowa) lub krajowa.

Wiza jednolita pobytowa uprawnia do jednego lub większej liczby wjazdów, pod warunkiem, że długość ciągłego pobytu lub długość kolejnych pobytów na terytorium państw obszaru Schengen nie przekracza 3 miesięcy w ciągu każdego okresu 6 miesięcy, liczonego od dnia pierwszego wjazdu na to terytorium. Wiza jednolita tranzytowa uprawnia do pobytu w strefie tranzytowej lotniska międzynarodowego oraz do przejazdu przez terytorium Polski lub innych państw obszaru Schengen w drodze do innego państwa nienależącego do obszaru Schengen, w okresie nie przekraczającym 5 dni.

Wiza krajowa uprawnia do wjazdu i ciągłego pobytu na terytorium Polski lub kilku pobytów następujących po sobie, trwających łącznie ponad 3 miesiące i nieprzekraczających łącznie 1 roku w okresie ważności wizy.

Wiza jednolita jest ważna na terytorium wszystkich państw należących do Układu z Schengen. Jednakże można wydać wizę jednolitą o ograniczonej ważności terytorialnej, m.in. w sytuacji, gdy dokument podróży cudzoziemca jest uznawany tylko na terytorium niektórych państw strefy Schengen.

Wizę, na wniosek⁷⁹ cudzoziemca wydaje lub odmawia jej wydania **konsul**. Wizę w celu wykonywania pracy wydaje lub odmawia jej wydania konsul właściwy ze względu na państwo stałego zamieszkania cudzoziemca⁸⁰. W uzasadnionych przypadkach, wizę jednolitą może wydać Komendant placówki Straży Granicznej, na zasadach określonych w rozporządzeniu Rady (WE) nr 415/2003 z dnia 27 lutego 2003 r. w sprawie wydawania wiz na granicy, w tym wydawania takich wiz marynarzom podróżującym tranzytem⁸¹.

⁷⁷ Zgodnie z art. 72 ust. 2 ustawy o cudzoziemcach, karta pobytu, w okresie jej ważności, potwierdza tożsamość cudzoziemca podczas jego pobytu na terytorium RP oraz uprawnia, wraz z dokumentem podróży, do wielokrotnego przekraczania granicy bez konieczności uzyskania wizy.

⁷⁸ Art. 13 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o cudzoziemcach.

⁷⁹ Cudzoziemiec jest zobowiązany przedłożyć m.in. potwierdzenie pokrycia przez ubezpieczyciela kosztów leczenia na terytorium państw obszaru Schengen w wysokości co najmniej 30.000 euro przez okres zamierzonego pobytu na tym terytorium - w przypadku wniosku o wydanie wizy jednolitej pobytowej; dokumenty potwierdzające posiadanie ubezpieczenia zdrowotnego w rozumieniu przepisów o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych lub pokrycie przez ubezpieczyciela kosztów leczenia na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przez okres zamierzonego pobytu na tym terytorium - w przypadku wniosku o wydanie wizy krajowej.

⁸⁰ Jeżeli cudzoziemiec legalnie przebywa na terytorium państw członkowskich Unii Europejskiej, państw członkowskich Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (EFTA) - stron umowy o Europejskim Obszarze Gospodarczym lub Konfederacji Szwajcarskiej, wizę w celu wykonywania pracy może mu wydać inny konsul niż konsul właściwy ze względu na państwo stałego zamieszkania cudzoziemca.

⁸¹ Dz. Urz. UE L 64 z 07.03.2003, str. 1; Polskie wydanie specjalne, rozdz. 19, t. 6, str. 119. Warunki: osoba spełnia odpowiednie warunki przewidziane w postanowieniach Konwencji z Schengen; osoba nie miała możliwości wcześniejszego złożenia wniosku o wizę; osoba składa, w razie konieczności, dokumenty uzupełniające uzasadniające nieprzewidywalne i bezwzględne powody wjazdu oraz zapewniony jest powrót

Wydanie wizy jednolitej, w przypadkach określonych przez Radę Unii Europejskiej na podstawie art. 17 ust. 2 Konwencji Wykonawczej Schengen, wymaga uzyskania zgody Szefa Urzędu do Spraw Cudzoziemców, działającego jako centralny organ wizowy⁸². W innych przypadkach, przed wydaniem wizy jednolitej lub wizy krajowej, konsul może zwrócić się do Szefa Urzędu do Spraw Cudzoziemców z wnioskiem o przekazanie informacji, czy dane cudzoziemca znajdują się w wykazie cudzoziemców, których pobyt na terytorium RP jest niepożądany (zob. załącznik 1), czy cudzoziemiec spełnia warunki wjazdu, o których mowa w odpowiednich przepisach kodeksu granicznego Schengen⁸³ oraz czy nie zachodzą inne przesłanki mogące stanowić podstawę odmowy wydania wizy.

Przedłużenia wizy w sytuacji definiowanej w ustawie, w drodze decyzji, dokonuje lub odmawia wojewoda właściwy ze względu na miejsce pobytu cudzoziemca⁸⁴.

Cudzoziemcowi odmawia się wydania wizy krajowej, jeżeli:

- 1) jego dane znajdują się w wykazie cudzoziemców, których pobyt na terytorium RP jest niepożądany (zob. załącznik 1);
- 2) w postępowaniu nie uzasadnił celu planowanego pobytu; nie przedłożył wymaganych dokumentów lub złożył dokumenty zawierające fałszywe informacje; zeznał nieprawdę lub zataił prawdę;
- 4) zachodzi obawa, że wydanie wizy mogłoby spowodować zagrożenie dla obronności lub bezpieczeństwa państwa lub ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego albo naruszyć interes Rzeczypospolitej Polskiej;
- 5) okres ważności dokumentu podróży cudzoziemca upływa wcześniej niż 3 miesiące przed upływem okresu ważności wnioskowanej wizy.

Cudzoziemcowi odmawia się wydania wizy pobytowej jednolitej, jeżeli jego dane znajdują się w wykazie (zob. załącznik 1), lub w przypadku gdy cudzoziemiec nie spełnia warunków wjazdu, o których mowa w art. 5 ust. 1 lit. a, c, d i e kodeksu granicznego Schengen⁸⁵.

takiej osoby do kraju jej pochodzenia lub tranzyt do państwa trzeciego.

⁸² Szef Urzędu do Spraw Cudzoziemców konsultuje możliwość wyrażenia zgody na wydanie wizy jednolitej:

1) w przypadkach określonych w załączniku 5A do Wspólnych Instrukcji Konsularnych dla misji dyplomatycznych i urzędów konsularnych dotyczących wiz, z Komendantem Głównym Straży Granicznej, Komendantem Głównym Policji, Szefem Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Szefem Agencji Wywiadu, Ministrem Spraw Zagranicznych;

2) w przypadkach określonych w załączniku 5B lub 5C do Wspólnych Instrukcji Konsularnych, z centralnymi organami wizowymi innych państw obszaru Schengen.

Wiza wydawana na granicy przez komendanta placówki Straży Granicznej nie wymaga zgody Szefa Urzędu do Spraw Cudzoziemców. Załączniki 5A, 5B i 5C Wspólnych Instrukcji Konsularnych objęte są klauzulą ograniczenia dostępności.

⁸³ Zob. przypis 68.

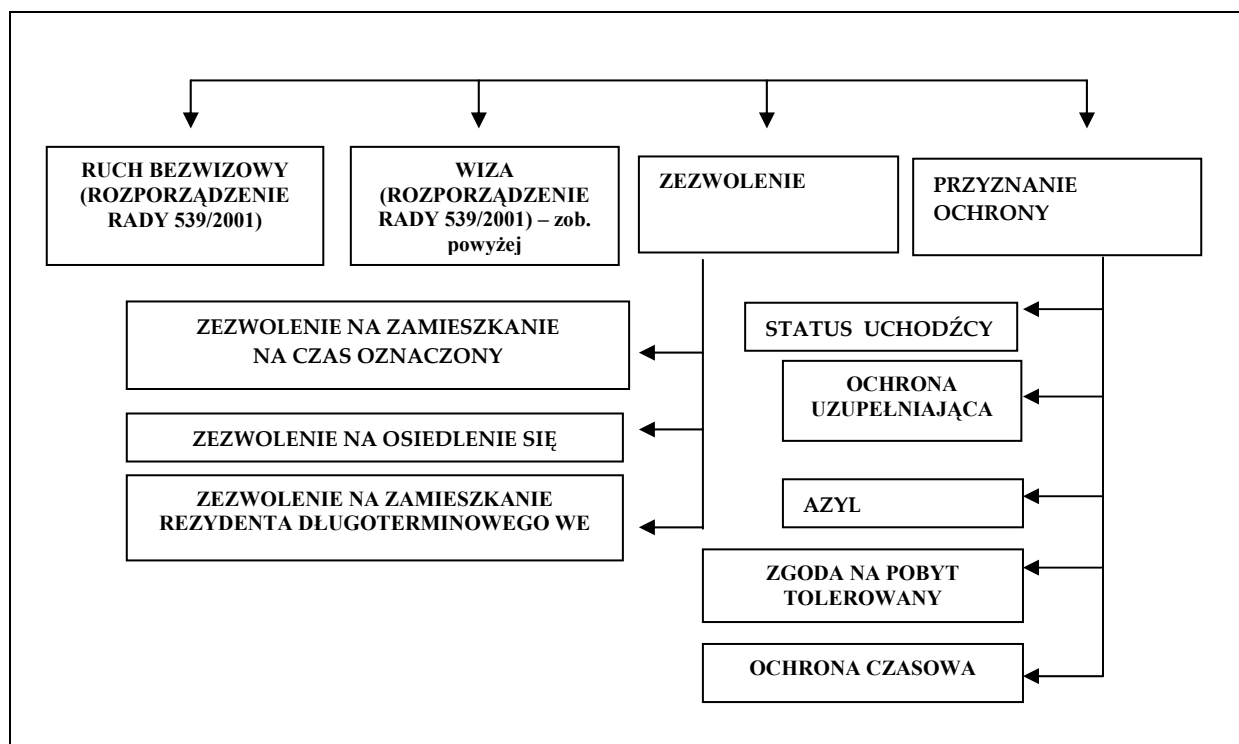
⁸⁴ Wizę można przedłużyć raz, z wyjątkiem sytuacji, w której stan zdrowia cudzoziemca uniemożliwia przewiezienie lub wyjazd do innego państwa.

⁸⁵ Przepisu tego nie stosuje się do wiz jednolitych o ograniczonej ważności terytorialnej.

Obecnie cudzoziemcy zamierzający wjechać na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej nie muszą spełniać żadnych wymogów integracyjnych.

4.1.3. Prawomocny pobyt

WYKRES 5. PODSTAWY PRAWNE POBYTU CUDZOZIEMCA NA TERYTORIUM RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Źródło: Wydział Analiz Migracyjnych, Departament Polityki Migracyjnej Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji

4.1.3.1. Status uchodźcy

Osoby posiadające status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub zgodę na pobyt tolerowany mają prawo do legalnego pobytu w Polsce swoich związku z udzieleniem im statusów ochrony. W praktyce, osoby posiadające wyżej wymienione statusy korzystają z takich samych praw jak cudzoziemcy, którym przyznano zezwolenie na zamieszkanie na czas oznaczony (zobacz rozdział 4.1.3.2 ‘Legalny pobyt’ - ‘Migracje’). Uchodźcy, osoby objęte

ochroną uzupełniającą lub osoby posiadające zgodę na pobyt tolerowany otrzymują kartę pobytu ważną, w zależności od statusu, przez okres 3 lat, 2 lat lub 1 roku. Po tym czasie Szef Urzędu automatycznie wydaje nową kartę. Gdy legalny pobyt cudzoziemca przekracza pięć lat, osoba posiadająca status uchodźcy lub objęta ochroną uzupełniającą zyskuje prawo do zezwolenia na osiedlenie się (zobacz poniżej), przyznawanego na czas nieokreślony (w przypadku osób posiadających status pobytu tolerowanego wymagane jest zamieszkanie przez okres dziesięciu lat)⁸⁶.

W przypadku udzielenia azylu⁸⁷ (ochrony krajowej), Szef Urzędu ds. Cudzoziemców wydaje zezwolenie na osiedlenie się oraz kartę pobytu. W przypadku ochrony czasowej, Szef Urzędu do Spraw Cudzoziemców wydaje cudzoziemcowi zezwolenie na zamieszkanie na czas oznaczony, na okres 1 roku, oraz kartę pobytu. Jeżeli okres ochrony czasowej zostanie przedłużony, Szef Urzędu udziela, z urzędu, kolejnego zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony na okres, na który przedłużono udzielanie ochrony czasowej, i wydaje kartę pobytu. Przy pozbawieniu azylu, cudzoziemcowi wydaje się decyzję o wydaleniu (zob. sekcja „Powrót”).

4.1.3.2. Migracje

Decyzje I instancji w odniesieniu do zezwolenia na zamieszkanie w Polsce (opisane poniżej) są ogólnie rzecz biorąc podejmowane przez **wojewodę** właściwego ze względu na miejsce (przyszłego) zamieszkania cudzoziemca. Od decyzji wojewody, w przypadku wszystkich rodzajów zezwoleń, cudzoziemiec może wnieść odwołanie do Szefa Urzędu do Spraw Cudzoziemców, a następnie skargę do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego oraz Naczelnego Sądu Administracyjnego. Wyjątkiem od tej reguły jest zezwolenie na osiedlenie się, które w pierwszej instancji jest wydawane przez Szefa Urzędu do Spraw Cudzoziemców w przypadku członków rodziny repatrianta. Środkiem odwoławczym jest w tym przypadku wniosek o ponowne rozpatrzenie sprawy, następnie cudzoziemiec może złożyć skargi w ramach postępowania sądowego.

Zezwolenie na zamieszkanie na czas oznaczony

Zezwolenie na zamieszkanie na czas oznaczony jest udzielane cudzoziemcowi, który wykaze, że istnieją okoliczności uzasadniające jego zamieszkiwanie w Polsce przez okres

⁸⁶ Cudzoziemiec posiadający zgodę na pobyt tolerowany, azyl, status uchodźcy nadany w Polsce lub korzystający z ochrony uzupełniającej lub ochrony czasowej jest wyłączony z możliwości wnioskowania o zezwolenie na pobyt rezydenta długoterminowego WE (art. 65 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o cudzoziemcach).

⁸⁷ zob. przypis 24;

dłuższy niż 3 miesiące.⁸⁸ Zezwolenia udziela się każdorazowo na okres niezbędny do realizacji celu pobytu, nie dłuższy jednak niż dwa lata (z pewnymi wyjątkami). W przypadku utrzymywania się okoliczności uzasadniających pobyt cudzoziemca w Polsce, może on wnioskować o wydanie kolejnego zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony.

Decyzje w sprawie zezwoleń na zamieszkanie na czas oznaczony, a także kartę pobytu, wydaje na wniosek cudzoziemca wojewoda właściwy ze względu na miejsce pobytu wnioskodawcy⁸⁹ (lub zamierzonego pobytu, w przypadku cudzoziemca przebywającego za granicą, który składa wniosek za pośrednictwem konsula⁹⁰). Cudzoziemiec przebywający w Polsce zobowiązany jest złożyć wniosek co najmniej 45 dni przed upływem okresu pobytu oznaczonego w posiadanej wizie lub przed upływem terminu ważności poprzedniego zezwolenia. Na okres postępowania, wojewoda wydaje cudzoziemcowi wizę krajową⁹¹ i anuluje ją po wydaniu decyzji ostatecznej w sprawie zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony.

Składając wniosek, cudzoziemiec zobowiązany jest przedstawić ważny dokument podróży (lub, w przypadku braku, inny dokument potwierdzający tożsamość) oraz dołączyć inne ustawowo wymagane dokumenty. Dodatkowo, cudzoziemiec ubiegający się o zezwolenie na zamieszkanie na czas oznaczony, jeśli przepisy ustawy nie stanowią inaczej, jest obowiązany posiadać:

- 1) ubezpieczenie zdrowotne w rozumieniu przepisów o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, lub potwierdzenie pokrycia przez ubezpieczyciela kosztów leczenia na terytorium Polski;
- 2) stabilne i regularne źródło dochodu wystarczającego na pokrycie kosztów utrzymania siebie i członków rodziny pozostających na jego utrzymaniu⁹² lub wystarczające środki finansowe na pokrycie kosztów utrzymania (i studiów, jeśli wnioskodawca przebywa w związku ze studiami) i powrotu.

Przed wydaniem decyzji o udzieleniu zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony, wojewoda zwraca się do komendanta oddziału Straży Granicznej, komendanta

⁸⁸ zob. Załącznik 3.

⁸⁹ Wniosek o udzielenie zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony może obejmować dzieci cudzoziemca lub inne osoby pozostające pod jego opieką.

⁹⁰ W tym wypadku, konsul dołącza do wniosku informacje, czy wjazd i pobyt cudzoziemca na terytorium Polski stanowią zagrożenie dla obronności lub bezpieczeństwa państwa oraz ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego.

⁹¹ Jeżeli termin nie został zachowany, cudzoziemiec nie otrzymuje wizy i jest obowiązany opuścić terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przed upływem okresu pobytu oznaczonego w wizie lub na podstawie zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony, w przypadku gdy postępowanie w sprawie udzielenia zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony nie zostało zakończone przed upływem tego okresu pobytu.

⁹² Warunek ten jest spełniony także wtedy, gdy koszty utrzymania cudzoziemca pokrywa członek rodziny obowiązany do jego utrzymania, który zamieszkuje na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Dochód, o którym mowa, po odliczeniu kosztów zamieszkania, przypadający na każdego członka rodziny pozostającego na utrzymaniu cudzoziemca lub na cudzoziemca, gdy jest osobą samotną, musi być wyższy niż wysokość dochodu, od której przyznaje się świadczenia pieniężne z pomocy społecznej na podstawie ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. Nr 64, poz. 593, z późn. zm.).

wojewódzkiego Policji, Szefa Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, a w razie potrzeby także do konsula właściwego ze względu na ostatnie miejsce zamieszkania cudzoziemca za granicą lub do innych organów⁹³ z wnioskiem o przekazanie informacji, czy wjazd i pobyt cudzoziemca na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej stanowią zagrożenie dla obronności lub bezpieczeństwa państwa albo ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego⁹⁴.

Jeżeli zezwolenie na zamieszkanie na czas oznaczony jest udzielane w ramach tzw. procedury łączenia rodzin, z wnioskiem o udzielenie zezwolenia dla członka rodziny występuje cudzoziemiec zamieszkały w Polsce, który spełnia określone prawem wymagania.⁹⁵

Jeżeli przepisy ustawy nie stanowią inaczej, cudzoziemcowi odmawia się udzielenia zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony, gdy :

- a) nie spełnia wymogów związanych z otrzymaniem zezwolenia;
- b) jego dane znajdują się w wykazie (zob. załącznik 1) lub w Systemie Informacyjnym Schengen do celów odmowy wjazdu⁹⁶;
- c) okoliczności sprawy wskazują, że cel wjazdu lub pobytu cudzoziemca na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jest lub będzie inny niż deklarowany;
- d) podstawą ubiegania się o zezwolenie jest zawarcie związku małżeńskiego wyłącznie w celu obejścia odpowiednich przepisów;
- e) wymagają tego względy obronności lub bezpieczeństwa państwa albo ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego lub interes Rzeczypospolitej Polskiej;
- f) w postępowaniu złożył dokumenty zawierające fałszywe informacje; zeznał nieprawdę lub zataił prawdę;
- g) stwierdzono u niego chorobę lub zakażenie, podlegające obowiązkowemu leczeniu na

⁹³ Np. w sprawie dotyczącej cudzoziemca, który na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej zamierza kontynuować lub uzupełnić studia podjęte na terytorium innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej, wojewoda może zwrócić się do właściwego organu tego państwa o udzielenie informacji o pobycie cudzoziemca na tym terytorium.

⁹⁴ Organy te są obowiązane, w terminie 30 dni od dnia otrzymania wniosku, przekazać odpowiednie informacje. Jeżeli w/w organy nie przekażą informacji w ustalonych terminach, uznaje się, że wymóg uzyskania informacji został spełniony. W szczególnie uzasadnionych przypadkach termin, o którym mowa w ust. 5, może być przedłużony do 3 miesięcy, o czym organ obowiązany do przekazania informacji zawiadamia wojewodę.

⁹⁵ Uprawnienie dotyczy cudzoziemca zamieszkałego w Polsce:

- na podstawie zezwolenia na osiedlenie się
- na podstawie zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego WE;
- posiadającego status uchodźcy;
- w związku z udzieleniem ochrony uzupełniającej;
- co najmniej 2 lata na podstawie zezwoleń na zamieszkanie na czas oznaczony, w tym bezpośrednio przed złożeniem wniosku o udzielenie zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony dla członka rodziny - na podstawie zezwolenia wydanego na okres pobytu nie krótszy niż rok;
- na podstawie zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony, o którym mowa w art. 53 ust. 1 pkt 17 i 18 (jest naukowcem).

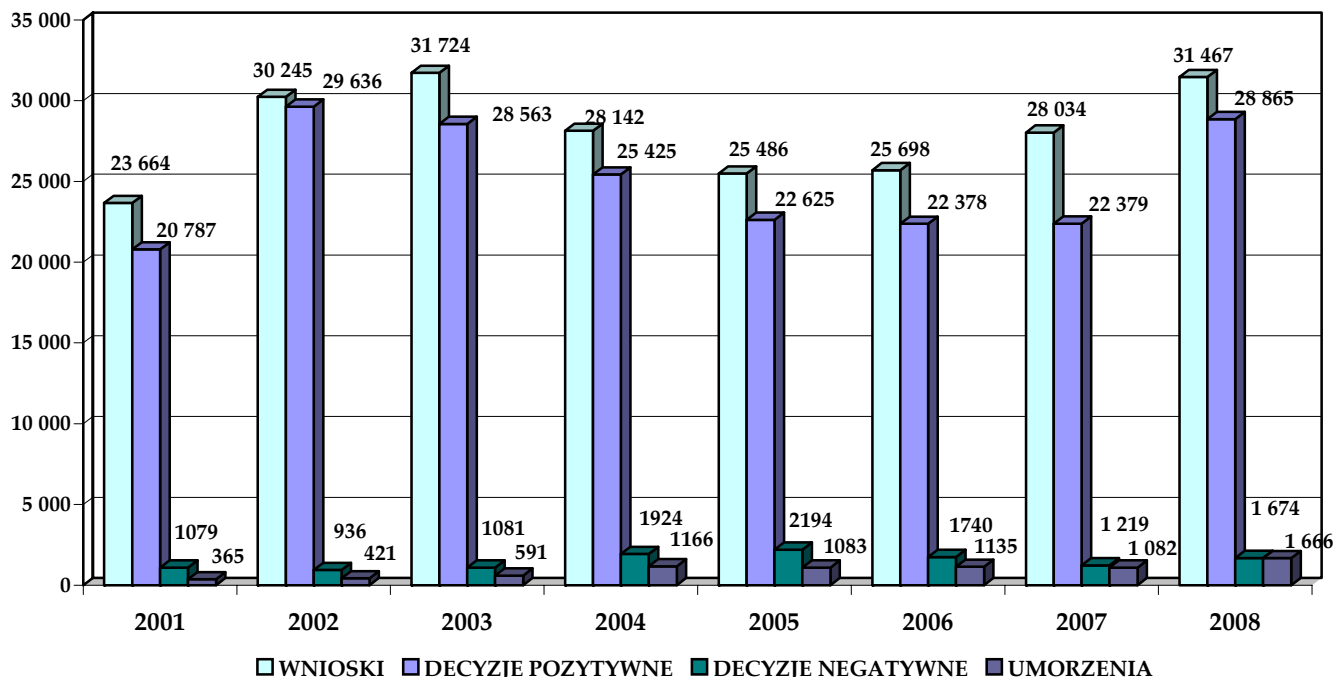
⁹⁶ Jeżeli dane cudzoziemca znajdują się w Systemie Informacyjnym Schengen do celów odmowy wjazdu, a zachodzą poważne przyczyny do udzielenia zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony określone w art. 57 ust. 5a, wojewoda zasięga opinii, o której mowa w art. 25 ust. 1 Konwencji Wykonawczej Schengen, za pośrednictwem Komendanta Głównego Policji.

podstawie ustawy z dnia 6 września 2001 r. o chorobach zakaźnych i zakażeniach⁹⁷, lub istnieje podejrzenie takiej choroby lub zakażenia, a cudzoziemiec nie wyraża zgody na to leczenie;

- h) nie wywiązuje się z zobowiązań podatkowych wobec Skarbu Państwa;
- i) nie zwrócił kosztów wydalenia, które zostały sfinansowane z budżetu państwa
- j) przebywa na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej nielegalnie.

W przypadku wystąpienia którejkolwiek z okoliczności opisanych powyżej literami c-j, a także w przypadku, gdy cudzoziemiec opuścił na stałe terytorium Polski, lub ustała przyczyna, dla której zezwolenie zostało nadane, odpowiedni wojewoda cofa zezwolenie na zamieszkanie na czas oznaczony.

WYKRES 6. ZEZWOLENIA NA ZAMIESZKANIE NA CZAS OZNACZONY UDZIELONE W LATACH 2001-2008

Źródło: Wydział Analiz Migracyjnych, Departament Polityki Migracyjnej Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji

Zezwolenie na osiedlenie się i zezwolenie na pobyt rezydenta długoterminowego WE

Decyzję w sprawie udzielenia zezwolenia na osiedlenie się lub zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego WE oraz stosowną kartę pobytu wydaje wojewoda właściwy ze względu na miejsce pobytu cudzoziemca⁹⁸. Obu typów zezwoleń udziela się na czas

⁹⁷ Dz. U. Nr 126, poz. 1384, z późn. zm.

⁹⁸ Na okres postępowania, w przypadku gdy cudzoziemiec złożył wniosek w czasie zgodnego z prawem pobytu na terytorium RP (tj. przed upływem terminu ważności dotychczas posiadanego zezwolenia/wizy), a postępowanie w sprawie udzielenia zezwolenia na osiedlenie się/pobyt rezydenta długoterminowego WE nie zostało zakończone przed upływem okresu pobytu, wojewoda wydaje cudzoziemcowi wizę krajową i anuluje ją po wydaniu decyzji ostatecznej. Jeżeli termin nie został zachowany, cudzoziemiec jest obowiązany opuścić

nieoznaczony. Podobnie jak w przypadku zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony, przed wydaniem decyzji o udzieleniu zezwolenia na osiedlenie się lub zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego WE wojewoda zwraca się do komendanta oddziału Straży Granicznej, komendanta wojewódzkiego Policji i Szefa Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, a w razie potrzeby także do innych organów, z wnioskiem o przekazanie informacji, czy wjazd i pobyt cudzoziemca na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej stanowią zagrożenie dla obronności lub bezpieczeństwa państwa albo ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego⁹⁹.

Zezwolenia na osiedlenie się udziela się cudzoziemcowi, który:

- 1) jest małoletnim dzieckiem cudzoziemca posiadającego zezwolenie na osiedlenie się, urodzonym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej;
- 2) pozostaje w związku małżeńskim zawartym z obywatelem polskim co najmniej 3 lata przed złożeniem wniosku i bezpośrednio przed złożeniem wniosku przebywał nieprzerwanie na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej co najmniej przez 2 lata na podstawie zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony;
- 3) bezpośrednio przed złożeniem wniosku przebywał nieprzerwanie na terytorium Polski przez okres nie krótszy niż 10 lat na podstawie zgody na pobyt tolerowany lub przez okres 5 lat w związku z uzyskaniem statusu uchodźcy lub ochrony uzupełniającej¹⁰⁰;
- 4) jest dzieckiem obywatela polskiego i pozostaje pod jego władzą rodzicielską.

Zezwolenie na osiedlenie się wygasa z mocy prawa z dniem uzyskania przez cudzoziemca zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego WE.

Zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego WE udziela się cudzoziemcowi przebywającemu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, bezpośrednio przed złożeniem

terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przed upływem okresu pobytu oznaczonego w wizie lub na podstawie zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony.

⁹⁹ Organy te są obowiązane, w terminie 30 dni od dnia otrzymania wniosku, przekazać informacje, czy wjazd i pobyt cudzoziemca na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej stanowią zagrożenie dla obronności lub bezpieczeństwa państwa albo ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego. Jeżeli organy nie przekażą informacji w terminie 30 dni od dnia otrzymania wniosku, uznaje się, że wymóg uzyskania informacji został spełniony. W szczególnie uzasadnionych przypadkach ww. termin może być przedłużony do 3 miesięcy, o czym organ obowiązany do przekazania informacji zawiadamia wojewodę.

¹⁰⁰ Cudzoziemcowi przebywającemu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w związku z uzyskaniem statusu uchodźcy, ochrony uzupełniającej lub zgody na pobyt tolerowany udzielonej w związku z rozpatrzeniem wniosku o nadanie statusu uchodźcy, zalicza się do okresu nieprzerwanego pobytu, o którym mowa w ust. 1 pkt 3, także okres pobytu w czasie postępowania w sprawie nadania statusu uchodźcy, choćby cudzoziemiec był w tym okresie umieszczony w strzeżonym ośrodku lub areszcie w celu wydalenia. Pobyt na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej uważa się za nieprzerwany, gdy żadna z przerw w nim nie była dłuższa niż 6 miesięcy i nie przekroczyła łącznie 10 miesięcy, chyba że przerwa była spowodowana:

1. wykonywaniem obowiązków zawodowych lub świadczeniem pracy poza terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, na podstawie umowy zawartej z pracodawcą, którego siedziba znajduje się na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej;
2. towarzyszeniem małżonkowi wykonującemu obowiązki zawodowe lub świadczącemu pracę w warunkach, o których mowa w pkt 1;
3. leczeniem cudzoziemca.

wniosku, legalnie i nieprzerwanie, co najmniej przez 5 lat, który posiada:

- 1) stabilne i regularne źródło dochodu wystarczającego do pokrycia kosztów utrzymania siebie i członków rodziny pozostających na jego utrzymaniu;
- 2) ubezpieczenie zdrowotne w rozumieniu odpowiednich przepisów o powszechnym ubezpieczeniu zdrowotnym lub potwierdzenie pokrycia przez ubezpieczyciela kosztów leczenia na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Zezwolenia na osiedlenie się lub zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego WE udziela się na wniosek cudzoziemca – wniosek może obejmować dzieci cudzoziemca lub inne osoby pozostające pod jego opieką. Cudzoziemiec jest obowiązany uzasadnić wniosek, przedstawić ważny dokument podróży (lub, w przypadku braku, inny dokument potwierdzający tożsamość) oraz dołączyć do wniosku ustawowo wymagane dokumenty.

Cudzoziemcowi odmawia się udzielenia zezwolenia na osiedlenie się, jeżeli:

- nie spełnia w/w wymogów związanych z udzieleniem zezwolenia;
- jego dane znajdują się w wykazie (zob. załącznik 1) lub w Systemie Informacyjnym Schengen do celów odmowy wjazdu¹⁰¹;
- wymagają tego względy obronności lub bezpieczeństwa państwa albo ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego lub interes Rzeczypospolitej Polskiej;
- podstawą ubiegania się o zezwolenie jest zawarcie związku małżeńskiego wyłącznie w celu obejścia odpowiednich przepisów;
- w postępowaniu złożył dokumenty zawierające fałszywe informacje; zeznał nieprawdę lub zataił prawdę;
- nie wywiązuje się z zobowiązań podatkowych wobec Skarbu Państwa;
- nie zwrócił kosztów wydalenia, które zostały sfinansowane z budżetu państwa.

Cudzoziemcowi odmawia się udzielenia zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego WE, jeżeli:

- nie spełnia w/w wymogów związanych z udzieleniem zezwolenia;
- wymagają tego względy obronności lub bezpieczeństwa państwa albo ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego.

Zezwolenie na osiedlenie się cofa się w przypadku, gdyby która(e)kolwiek z w/w okoliczności uzasadniających odmowę wydania zezwolenia zaistniała(y)/wyszła(y) na jaw po wydaniu pozytywnej decyzji, a także gdy cudzoziemiec został skazany prawomocnym wyrokiem w Polsce za przestępstwo umyślne na karę co najmniej 3 lat pozbawienia wolności lub opuścił na stałe terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Podobnie cofa się zezwolenie na pobyt rezydenta długoterminowego WE – jeżeli jego nabycie nastąpiło w sposób niezgodny z

¹⁰¹ Jeżeli dane cudzoziemca znajdują się w Systemie Informacyjnym Schengen do celów odmowy wjazdu, a zachodzą poważne przyczyny do udzielenia zezwolenia na osiedlenie się (zwłaszcza ze względów humanitarnych lub z powodu zobowiązań międzynarodowych, z uwzględnieniem interesu państwa, które dokonało wpisu do Systemu Informacyjnego Schengen) oraz przed wydaniem zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego WE wojewoda zasięga opinii, o której mowa w art. 25 ust. 1 Konwencji Wykonawczej Schengen, za pośrednictwem Komendanta Głównego Policji.

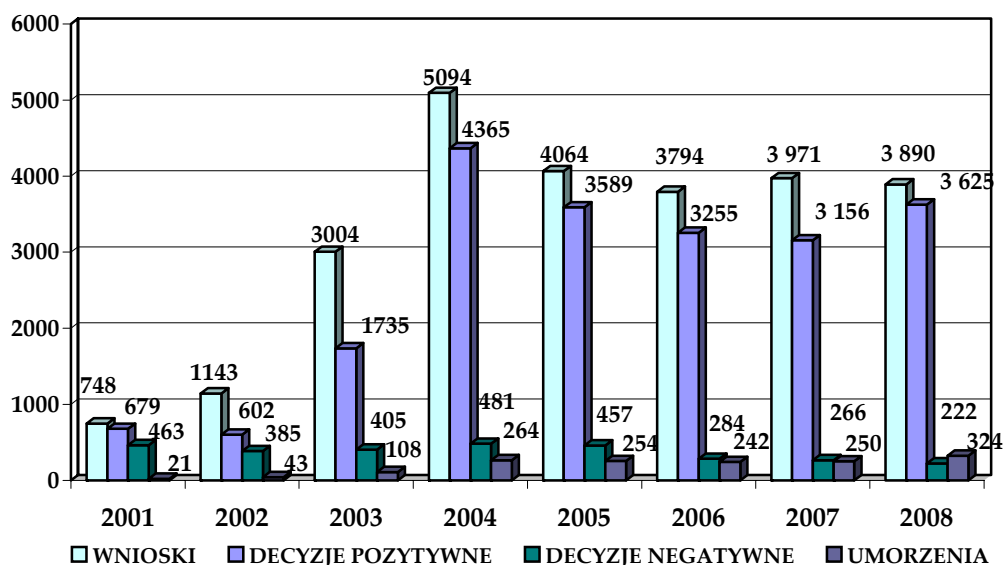
prawem; gdy cudzoziemiec opuścił terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na okres przekraczający 6 lat lub gdy opuścił terytorium Unii Europejskiej na okres następujących kolejno po sobie 12 miesięcy, lub gdy uzyskał na terytorium innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej zezwolenie na pobyt rezydenta długoterminowego WE, a także gdy cudzoziemiec stanowi rzeczywiste i poważne zagrożenie dla obronności lub bezpieczeństwa państwa albo dla bezpieczeństwa i porządku publicznego.

Decyzję o cofnięciu zezwolenia na osiedlenie się lub zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego WE wydaje wojewoda właściwy ze względu na miejsce pobytu cudzoziemca, z urzędu lub na wniosek Ministra Obrony Narodowej, Szefa Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Komendanta Głównego Straży Granicznej, Komendanta Głównego Policji, komendanta oddziału Straży Granicznej lub komendanta wojewódzkiego Policji.

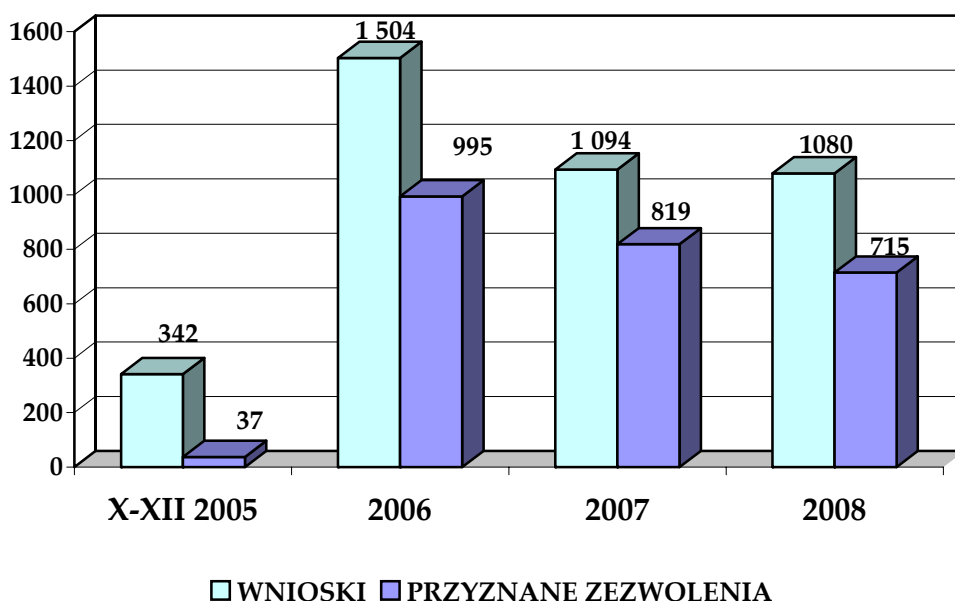
W przypadku, gdy cudzoziemcowi cofa się zezwolenie na osiedlenie się, ponieważ:

- wymagają tego względy obronności lub bezpieczeństwa państwa albo ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego bądź interes Rzeczypospolitej Polskiej,
 - wniosek o udzielenie tego zezwolenia lub dołączone do niego dokumenty zawierały nieprawdziwe dane osobowe lub fałszywe informacje,
 - w postępowaniu o udzielenie zezwolenia na osiedlenie się zeznał nieprawdę lub zataił prawdę albo, w celu użycia jako autentyczny, podrobił lub przerobił dokument bądź używał takiego dokumentu jako autentycznego,
 - został skazany prawomocnym wyrokiem w Rzeczypospolitej Polskiej za przestępstwo umyślne na karę co najmniej 3 lat pozbawienia wolności,
- w decyzji o cofnięciu zezwolenia na osiedlenie się orzeka się o wydaleniu cudzoziemca.

WYKRES 7. ZEZWOLENIA NA OSIEDLENIE SIĘ UDZIELONE W LATACH 2001-2008

WYKRES 8. ZEZWOLENIA NA POBYT REZYDENTA DŁUGOTERMINOWEGO WSPÓLNOT EUROPEJSKICH W POLSCE UDZIELONE W LATACH 2005 – 2008

Obywatelstwo

Cudzoziemcy, którzy wiążą swoją przyszłość z Polską, mogą ubiegać się o polskie obywatelstwo. Kwestie te są uregulowane w ustawie o obywatelstwie polskim z dnia 15 lutego 1962 roku. Polskie obywatelstwo można nabyć poprzez:

- **urodzenie** – na mocy prawa dziecko nabywa polskie obywatelstwo, jeśli:
 - obydwójce rodzice posiadają polskie obywatelstwo, lub
 - jedno z rodziców posiada polskie obywatelstwo, a drugie z rodziców jest nieznane lub jego/jej obywatelstwo nie jest określone lub nie posiada on/ona żadnego obywatelstwa,
 - urodziło się lub znalazło się w Polsce i obydwójce jego rodzice są nieznanymi lub ich obywatelstwo jest nieokreślone lub nie posiadają żadnego obywatelstwa,
 - jedno z jego rodziców jest obywatelem polskim, zaś drugie z rodziców posiada obywatelstwo innego kraju, a rodzice nie zdecydowali, że będzie ono

posiadać obywatelstwo kraju, którego obywatelstwo posiada drugie z rodziców;

- **przyznanie** – na wniosek cudzoziemca Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej może przyznać polskie obywatelstwo cudzoziemcowi, który mieszkał na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przez co najmniej 5 lat na podstawie zezwolenia na osiedlenie się, zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego WE, lub który posiadał prawo do zamieszkania; przyznanie obywatelstwa polskiego jednemu z rodziców w wyszczególnionych przypadkach obejmuje również dzieci; gdy dzieci mają ponad 16 lat, wymagana jest ich zgoda.

Obywatelstwo polskie nadaje Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej.

- **uznanie za obywatela polskiego** – na wniosek cudzoziemca, którego obywatelstwo nie jest określone lub który nie posiada żadnego obywatelstwa, jeśli zamieszkiwał w Polsce przez co najmniej 5 lat na podstawie zezwolenia na osiedlenie się lub zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego WE.

Decyzję w sprawie uznania za obywatela polskiego wydaje wojewoda.

- **deklarację** – możliwość uzyskania polskiego obywatelstwa przez cudzoziemca, który przez co najmniej 3 lata pozostawał w związku małżeńskim z osobą posiadającą polskie obywatelstwo, jeśli mieszkał on na terytorium Polski na podstawie zezwolenia na osiedlenie się lub zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego WE, oraz złoży w określonym czasie deklarację woli (oświadczenie) nabycia polskiego obywatelstwa przed odpowiednim wojewodą lub konsulem, zaś organ ten wyda decyzję o przyjęciu oświadczenia.

W przypadku obywatela innego państwa, przyznanie polskiego obywatelstwa może być uwarunkowane złożeniem dowodu utraty lub zrzeczenia się obywatelstwa tegoż państwa. Nie są wymagane żadne inne warunki integracyjne.

Poza przypadkami wymienionymi powyżej, cudzoziemiec wjeżdżający do Polski na podstawie wizy repatriacyjnej¹⁰² uzyskuje automatycznie polskie obywatelstwo w momencie przekroczenia granicy Polski.

¹⁰² ¹⁰² tj. wizy udzielanej w przypadku osób posiadających status repatrianta (zob. załącznik 2). W przypadku Polski, repatriacja oznacza powrót na specjalnych warunkach osób pochodzenia polskiego, które pozostały na Wschodzie, a zwłaszcza w azjatyckiej części byłego Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich, i które wskutek deportacji, zesłań i innych prześladowań narodowościowych lub politycznych nie mogły się w Polsce nigdy osiedlić;

4.1.4. Dostęp do rynku pracy

4.1.4.1. Status uchodźcy

Uchodźcy, osoby objęte ochroną uzupełniającą i czasową oraz osoby posiadające zgodę na pobyt tolerowany (oraz członkowie ich rodzin) korzystają ze swobodnego dostępu do rynku pracy. Ponadto, zgodnie z ustawą z dnia 2 lipca 2004 roku o swobodzie działalności gospodarczej¹⁰³, osoby posiadające status uchodźcy, objęte ochroną uzupełniającą, posiadające zgodę na pobyt tolerowany oraz korzystające z ochrony czasowej uprawnione są do podejmowania i prowadzenia działalności gospodarczej na takich samych zasadach, co obywatele polscy.

W przypadku osób ubiegających się o status uchodźcy, jeżeli po upływie 6 miesięcy od dnia złożenia wniosku o nadanie statusu uchodźcy nie została wydana decyzja w pierwszej instancji i przyczyna nie leży po stronie wnioskodawcy, Szef Urzędu, na wniosek wnioskodawcy, wydaje zaświadczenie, które wraz z tymczasowym zaświadczeniem tożsamości cudzoziemca stanowi podstawę dla wnioskodawcy (i małżonka, w imieniu którego wnioskodawca występuje), do wykonywania pracy na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na zasadach i w trybie określonych w ustawie z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy¹⁰⁴.

4.1.4.2. Migracja

Co do zasady, obywatel państwa trzeciego może wykonywać pracę na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, jeśli otrzymał zezwolenie na pracę (na wniosek pracodawcy) wydane przez wojewodę właściwego ze względu na miejsce lokalizacji zakładu pracy pracodawcy.

Cudzoziemcy posiadający zezwolenie na osiedlenie się, zezwolenie na pobyt rezydenta długoterminowego WE oraz Kartę Polaka (oraz członkowie ich rodzin) są zwolnione z tego obowiązku i korzystają ze swobodnego dostępu do polskiego rynku pracy. Wśród rozmaitych wyjątków od konieczności posiadania zezwolenia na pracę przez obywateli krajów nienależących do UE/EOG¹⁰⁵ (wymienionych w szczególności w ustawie z

¹⁰³ Dz. U. z 2007r, Nr 155, poz. 1095, z późn. zm.

¹⁰⁴ Dz. U. z 2008r, Nr 69, poz. 415.

¹⁰⁵ Odnosi się to między innymi do różnych przypadków osób posiadających zezwolenie na zamieszkanie na czas oznaczony, uzyskane w wyniku procedury łączenia/tworzenia rodzin; do pewnych kategorii zawodów; do osób posiadających zezwolenie na pobyt rezydenta długoterminowego WE wydane przez inne państwo UE, które zamierzają kontynuować studia lub podjąć zatrudnienie w Polsce itp. Obywatele państw nienależących do EOG, którzy nie muszą spełniać wymogu posiadania zezwolenia na pracę, muszą mimo to posiadać ważną wizę wydaną w celu podjęcia pracy przez polskiego konsula.

dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy¹⁰⁶ oraz kilku innych rozporządzeniach Ministra Pracy i Polityki Społecznej), zwolnieni są obywatele państw sąsiadujących (Ukrainy, Białorusi, Federacji Rosyjskiej) oraz Mołdowy (w ramach partnerstwa na rzecz mobilności) – którzy mają prawo do pracy w Polsce bez zezwolenia na pracę przez 6 miesięcy w okresie 12 miesięcy (muszą jednak posiadać stosowną wizę).

Jeśli zezwolenie na pracę jest wymagane, może ono zostać uzyskane w następującej dwustopniowej procedurze:

Etap 1.

- Pracodawca podejmuje niezbędne starania w celu obsadzenia miejsca pracy przez obywatela polskiego lub inną osobę, która nie musi posiadać zezwolenia na pracę (poprzez umieszczenie ogłoszenia o pracy w agencjach pracy, prasie, internecie, EURES – sieci europejskich służb zatrudnienia itp.). Zezwolenia można udzielić, gdy pracodawca nie posiada innej alternatywy niż zatrudnienie obywatela państwa nienależącego do UE/EOG;
- **Pracodawca** składa wniosek o zezwolenie na pracę do **wojewody**;
- Wojewoda analizuje wniosek, biorąc pod uwagę sytuację na lokalnym rynku pracy oraz potrzeby ekonomiczne oraz, o ile nie powstaną żadne przeciwwskazania, wojewoda wydaje zezwolenie na pracę dla cudzoziemca.

Etap 2.

- Pracodawca przekazuje zezwolenie cudzoziemcowi, który składa wniosek o wizę w celu podjęcia pracy w polskim **konsulacie**, właściwym z uwagi na miejsce zamieszkania cudzoziemca (zezwolenie na pracę należy dołączyć do wniosku o wizę);
- Po przyjeździe, jeśli cudzoziemiec zamierza pozostać w Polsce przez okres dłuższy niż ważność wizy, zobowiązany jest do wystąpienia do wojewody o udzielenie zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony;
- Pracodawca podpisuje z cudzoziemcem umowę o pracę.

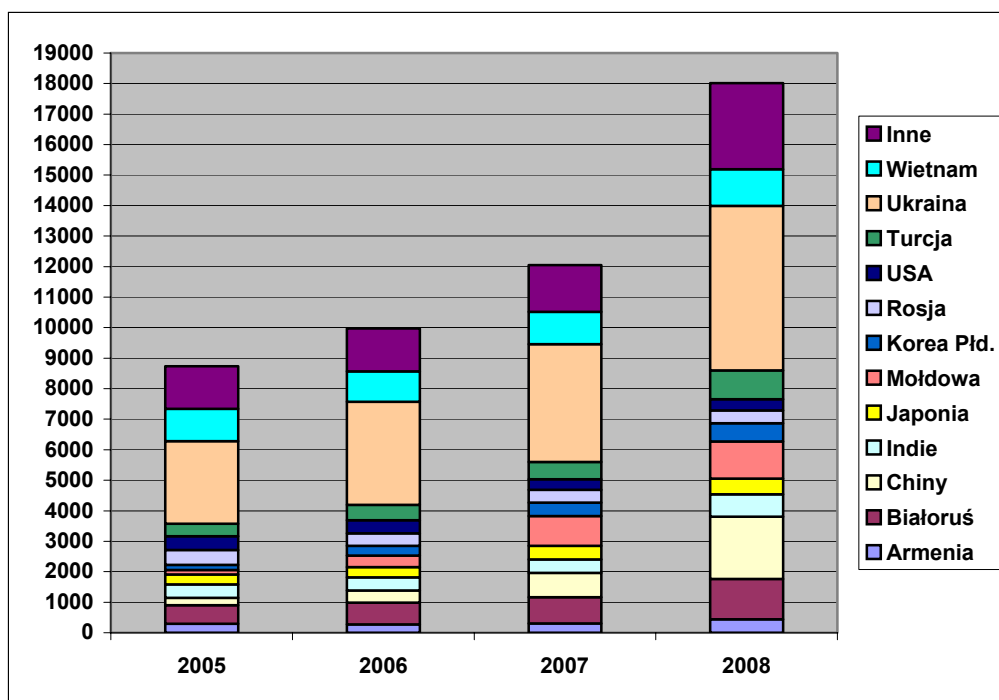
Zezwolenie na pracę jest wydawane na czas określony nie dłuższy niż 3 lata i może

¹⁰⁶ Dz. U. z 2004r, nr 99, poz. 1001, z późn. zm.

być przedłużane¹⁰⁷.

Jeśli zezwolenie na pracę nie jest wymagane, przyszły pracodawca powinien zarejestrować oświadczenie o zamiarze zatrudnienia cudzoziemca w miejscowym Urzędzie Pracy, a następnie przekazuje odpowiednie zaświadczenie swojemu przyszłemu pracownikowi. Na tej podstawie cudzoziemiec wnioskuje o wizę z prawem do pracy w konsulacie lub o zezwolenie na zamieszkanie na czas oznaczony.

**WYKRES 9. ZEZWOLENIA NA PRACĘ UDZIELONE W LATACH 2005-2008
(wg obywatelstwa)**

(Inny, Wietnam, Ukraina, Turcja, USA, Rosja, Korea Południowa, Mołdawia, Japonia, Indie, Chiny, Białoruś, Armenia)

Źródło: Wydział Analiz Migracyjnych, Departament Polityki Migracyjnej Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji

Kontroli legalności zatrudnienia cudzoziemców dokonuje głównie Państwowa Inspekcja Pracy (www.pip.gov.pl), we współpracy ze Strażą Graniczną.

Zgodnie z ustawą z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, za wykroczenia przeciwko przepisom ustawy odnoszącym się do wykonywania pracy przez cudzoziemców przewiduje się m.in. następujące kary:

- za powierzenie cudzoziemcowi nielegalnego wykonywania pracy - kara grzywny nie niższa niż 3.000 zł.

¹⁰⁷ W przypadku gdy cudzoziemiec pełni funkcję w zarządzie osoby prawnej, która na dzień złożenia wniosku zatrudnia powyżej 25 osób, wojewoda może wydać zezwolenie na pracę na okres nie dłuższy niż 5 lat. W przypadku delegowania cudzoziemca przez pracodawcę zagranicznego w celu realizacji usługi eksportowej, wojewoda wydaje zezwolenie na pracę na okres delegowania.

- dla cudzoziemca, który nielegalnie wykonuje pracę - kara grzywny nie niższa niż 1.000 zł.

- dla osoby, która za pomocą wprowadzenia cudzoziemca w błąd, wyzyskania błędu, wykorzystania zależności służbowej lub niezdolności do należytego pojmowania przedsiębranego działania doprowadza cudzoziemca do nielegalnego wykonywania pracy - kara grzywny do 10.000 zł.

Cudzoziemcowi, który wykonywał pracę niezgodnie z ustawą z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy albo podjął działalność gospodarczą niezgodnie z przepisami obowiązującymi w tym zakresie w Rzeczypospolitej Polskiej, wydaje się decyzję o wydaleniu z terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, lub cudzoziemiec może być zobowiązany do opuszczenia terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w terminie do 7 dni, gdy z okoliczności sprawy wynika, że dobrowolnie wykona ten obowiązek. Dane cudzoziemca umieszcza się w wykazie cudzoziemców, których pobyt na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jest niepożądany, odpowiednio na okres 3 lat (decyzja o wydaleniu z terytorium Rzeczypospolitej Polskiej) lub roku (zobowiązanie do opuszczenia terytorium Rzeczypospolitej Polskiej). Koszty wydalenia cudzoziemca ponosi pracodawca lub osoba, która powierzyła cudzoziemcowi wykonywanie innej pracy zarobkowej lub pełnienie funkcji.

Zgodnie z Ustawą z dnia 2 lipca 2004 roku o swobodzie działalności gospodarczej¹⁰⁸, cudzoziemcy posiadający zezwolenie na osiedlenie się, zezwolenie na pobyt rezydenta długoterminowego Wspólnot Europejskich lub zezwolenie na zamieszkanie na czas oznaczony wydane:

- w ramach tworzenia/łączenia rodzin lub
- dla osób posiadających zezwolenie na pobyt rezydenta długoterminowego WE wydane przez inne państwo, jeśli dana osoba zamierza wykonywać pracę, podejmować działalność gospodarczą lub podejmować/kontynuować studia dzienne (magisterskie lub doktoranckie) lub szkolenie zawodowe w Polsce

lub osoby posiadające Kartę Polaka lub osoby posiadające wizę wydaną na czas procedury przyznawania zezwolenia na zamieszkanie (jeśli przed wydaniem tej wizy posiadały prawo do prowadzenia działalności gospodarczej) są upoważnione do prowadzenia działalności gospodarczej na takiej samej zasadzie, jak obywatele polscy.

Cudzoziemcy należący do innych kategorii mają prawo do podejmowania i wykonywania działalności gospodarczej wyłącznie w formie spółki: komandytowej, komandytowo-akcyjnej, z ograniczoną odpowiedzialnością i akcyjnej, a także do przystępowania do takich spółek oraz obejmowania bądź nabywania ich udziałów lub akcji, o ile umowy międzynarodowe nie stanowią inaczej.

¹⁰⁸ zob. przypis 104.

4.1.5. Powrót

4.1.5.1. Status uchodźcy

Cudzoziemiec jest obowiązany opuścić terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w terminie 30 dni od dnia doręczenia decyzji ostatecznej o odmowie nadania statusu uchodźcy, w przypadku gdy:

- decyzja Szefa Urzędu do Spraw Cudzoziemców (w I instancji) lub Rady do Spraw Uchodźców (w II instancji) zawiera orzeczenie o wydaleniu¹⁰⁹ lub
- wykonanie decyzji o wydaleniu zostało wstrzymane na czas postępowania, a decyzja o odmowie nadania statusu uchodźcy nie zawiera orzeczenia o udzieleniu ochrony uzupełniającej albo zgody na pobyt tolerowany.

W przypadku, gdy przed upływem w/w terminu cudzoziemiec powiadomi na piśmie Szefa Urzędu o zamiarze dobrowolnego powrotu, termin ten ulega przedłużeniu do dnia, w którym cudzoziemiec powinien wyjechać z terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w sposób zorganizowany przez Szefa Urzędu.

Program dobrowolnych powrotów realizowany jest w Polsce od 2006 r., na podstawie Porozumienia o współpracy z dnia 12 lipca 2005 r. między Ministrem Spraw Wewnętrznych i Administracji a Międzynarodową Organizacją do Spraw Migracji (IOM). W praktyce, przy pomocy IOM, dobrowolne powroty realizuje (i finansuje):

- a) Straż Graniczna: względem cudzoziemców, których wnioski o nadanie statusu uchodźcy ze względów formalnych zostały pozostawione bez rozpoznania lub którzy otrzymali decyzję o odmowie nadania statusu uchodźcy i odmowie udzielenia zgody na pobyt tolerowany lub którzy otrzymali decyzję, z której wynika obowiązek opuszczenia terytorium Rzeczypospolitej Polskiej;
- b) Urząd do Spraw Cudzoziemców: względem cudzoziemców, którzy złożyli wniosek o nadanie statusu uchodźcy, a następnie zrezygnowali z ubiegania się o ten status lub cudzoziemców ubiegających się o udzielenie azylu (krajowego) w RP, którzy

¹⁰⁹ Pomimo decyzji odmownej w przedmiocie nadania statusu uchodźcy nie orzeka się o wydaleniu, jeżeli cudzoziemiec:

- posiada zezwolenie na zamieszkanie na czas oznaczony, zezwolenie na osiedlenie się, zezwolenie na pobyt rezydenta długoterminowego Wspólnot Europejskich, prawo pobytu lub prawo pobytu stałego, zgodnie z ustawą z dnia 14 lipca 2006 r. o wjeździe na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, pobytku oraz wyjeździe z tego terytorium obywateli państw członkowskich Unii Europejskiej i członków ich rodzin (Dz. U. Nr 144, poz. 1043 oraz z 2007 r. Nr 120, poz. 818), lub zgodę na pobyt tolerowany;
- jest tymczasowo aresztowany, odbywa karę pozbawienia wolności lub stosuje się wobec niego środek zapobiegawczy w postaci zakazu opuszczenia terytorium Rzeczypospolitej Polskiej;
- jest obowiązany do opuszczenia terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie decyzji o wydaleniu, której wykonanie zostało wstrzymane na podstawie art. 33 ust. 1 pkt 3 lub ust. 4;
- jest małżonkiem obywatela polskiego lub małżonkiem cudzoziemca posiadającego zezwolenie na osiedlenie się albo zezwolenie na pobyt rezydenta długoterminowego Wspólnot Europejskich.

otrzymali decyzję odmowną.¹¹⁰

Małoletniego bez opieki, wobec którego w decyzji o odmowie nadania statusu uchodźcy orzeczono o wydaleniu, pozostawia się w placówce opiekuńczo-wychowawczej do czasu przekazania go organom lub organizacjom kraju pochodzenia, do których zadań statutowych należą sprawy małoletnich. Koszty pobytu małoletniego bez opieki w placówce opiekuńczo-wychowawczej i koszty opieki medycznej są finansowane z budżetu państwa z części, której dysponentem jest minister właściwy do spraw wewnętrznych, ze środków będących w dyspozycji Komendanta Głównego Straży Granicznej.

W przypadku, gdy istnieją okoliczności, o których mowa w art. 32 ust. 1 lub art. 33 ust. 2 Konwencji Genewskiej¹¹¹, decyzję o wydaleniu cudzoziemca, który posiada status uchodźcy, wydaje Szef Urzędu, z urzędu lub na wniosek Szefa Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Szefa Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Szefa Służby Wywiadu Wojskowego, Szefa Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Szefa Agencji Wywiadu, Komendanta Głównego Straży Granicznej, Komendanta Głównego Policji, komendanta oddziału Straży Granicznej, komendanta placówki Straży Granicznej lub komendanta wojewódzkiego Policji.

W przypadku wykonania decyzji odmawiającej objęcia jedną z form ochrony i zawierającej orzeczenie o wydaleniu, stosuje się ogólne przepisy dotyczące wydaleń (zob. rozdział poniżej).

4.1.5.2. Migracja

Jeżeli cudzoziemiec został zatrzymany w strefie nadgranicznej bezpośrednio po przekroczeniu granicy nieumyślnie i niezgodnie z przepisami, może być niezwłocznie doprowadzony do granicy. Organ Straży Granicznej, który zatrzymał cudzoziemca w związku

¹¹⁰ Na podstawie odpowiednich porozumień uzgodniono, iż programem dobrowolnych powrotów mogą być również objęci cudzoziemcy, wobec których została wydana decyzja o wydaleniu, a wyrażają oni chęć dobrowolnego powrotu do kraju pochodzenia (z wyłączeniem decyzji, którym został nadany rygor natychmiastowej wykonalności).

¹¹¹ Konwencja dotycząca statusu uchodźców, sporządzona w Genewie dnia 28 lipca 1951 (Dz. U. z 1991 r. Nr 119, poz. 515 i 517):

„Art. 32 ust 1.

Umawiające się Państwa nie wydalą uchodźcy, legalnie przebywającego na ich terytoriach, z innych powodów niż bezpieczeństwo państwowe lub porządek publiczny.

Art. 33

1. Żadne Umawiające się Państwo nie wydalą lub nie zawróci w żaden sposób uchodźcy do granicy terytoriów, gdzie jego życiu lub wolności zagrażałoby niebezpieczeństwo ze względu na jego rasę, religię, obywatelstwo, przynależność do określonej grupy społecznej lub przekonania polityczne.

2. Nie może powoływać się jednakże na dobrodziejstwo niniejszego postanowienia uchodźca, co do którego istnieją podstawy, aby uznać go za groźnego dla bezpieczeństwa państwa, w którym się on znajduje, lub który będąc skazanym prawomocnym wyrokiem za szczególnie poważne zbrodnie stanowi niebezpieczeństwo dla społeczeństwa tego państwa.”

z przekroczeniem granicy wbrew przepisom prawa, pobiera od niego odciski linii papilarnych, chyba że cudzoziemiec został niezwłocznie doprowadzony do granicy.

W kwestii powrotów cudzoziemców w kontekście Polski można wyróżnić:

- samodzielne dobrowolne wyjazdy cudzoziemców z uwagi na upływ terminu ważności dokumentu pobytowego;
- powroty dobrowolne (j/w – sekcja 4.1.5.1 ‘Status uchodźcy’);
- powroty związane ze zobowiązaniem cudzoziemca do opuszczenia terytorium RP w decyzji o odmowie udzielenia/cofnięciu zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony;
- powroty związane ze zobowiązaniem cudzoziemca do opuszczenia terytorium RP¹¹² (w ciągu 7 dni, gdy z okoliczności sprawy wynika, że dobrowolnie wykona ten obowiązek), gdy cudzoziemiec:
 - a) przebywa na terytorium RP bez ważnej wizy, jeżeli jest wymagana, lub innego ważnego dokumentu uprawniającego do wjazdu i pobytu na tym terytorium;
 - b) nie opuścił terytorium Rzeczypospolitej Polskiej po wykorzystaniu dopuszczalnego czasu pobytu na terytorium państw obszaru Schengen przez 3 miesiące w okresie 6 miesięcy liczonych od dnia pierwszego wjazdu;
 - c) wykonywał pracę niezgodnie z ustawą z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy¹¹³ albo podjął działalność gospodarczą niezgodnie z przepisami obowiązującymi w tym zakresie w Rzeczypospolitej Polskiej;

¹¹² Decyzji o zobowiązaniu cudzoziemca do opuszczenia terytorium Rzeczypospolitej Polskiej nie wydaje się cudzoziemcowi:

- małżonkowi obywatela polskiego albo cudzoziemca posiadającego zezwolenie na osiedlenie się lub zezwolenie na pobyt rezydenta długoterminowego WE;
- przebywającemu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie wizy jednolitej pobytowej upoważniającej tylko do wjazdu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w celu przyjazdu ze względów humanitarnych, ze względu na interes państwa lub zobowiązania międzynarodowe; lub na podstawie zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony, udzielonego cudzoziemcowi, który przebywa na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej nielegalnie, jeżeli przepisy prawa polskiego wymagają od cudzoziemca osobistego stawiennictwa przed polskim organem władzy publicznej; wyjątkowa sytuacja osobista wymaga obecności cudzoziemca na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej; wymaga tego interes Rzeczypospolitej Polskiej; organ właściwy do prowadzenia postępowania w sprawie zwalczania handlu ludźmi stwierdza, że cudzoziemiec jest prawdopodobnie ofiarą handlu ludźmi w rozumieniu decyzji ramowej Rady z dnia 19 lipca 2002 r. w sprawie zwalczania handlu ludźmi;

- czasowo oddelegowanemu w celu świadczenia usług na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przez pracodawcę mającego siedzibę na terytorium państwa członkowskiego Unii Europejskiej, państwa członkowskiego Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (EFTA) - strony umowy o Europejskim Obszarze Gospodarczym lub Konfederacji Szwajcarskiej, uprawnionemu do przebywania i zatrudnienia na terytorium tego państwa – gdy przebywa na tym terytorium bez ważnej wizy, jeżeli jest wymagana, lub innego ważnego dokumentu uprawniającego do wjazdu i pobytu na tym terytorium lub niezgodnie z przepisami przekroczył lub usiłował przekroczyć granicę.

Decyzji o zobowiązaniu cudzoziemca do opuszczenia terytorium Rzeczypospolitej Polskiej nadaje się rygor natychmiastowej wykonalności. Decyzja powoduje z mocy prawa unieważnienie wizy, unieważnienie zezwolenia na przekraczanie granicy w ramach małego ruchu granicznego, cofnięcie zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony oraz zezwolenia na pracę.

¹¹³ Dz. U. z 2008r Nr 69, poz. 415.

- d) nie posiada środków finansowych niezbędnych do pokrycia kosztów pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i nie może wskazać wiarygodnych źródeł ich uzyskania;
 - e) niezgodnie z przepisami przekroczył lub usiłował przekroczyć granicę;
 - f) przebywa poza strefą przygraniczną, w której zgodnie z zezwoleniem na przekraczanie granicy w ramach małego ruchu granicznego może przebywać;
 - g) przebywa na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej po upływie okresu pobytu, do którego był uprawniony na podstawie zezwolenia na przekraczanie granicy w ramach małego ruchu granicznego.
- powroty związane z wydaleniem cudzoziemców¹¹⁴

Decyzję o zobowiązaniu cudzoziemca do opuszczenia terytorium Polski wydaje komendant wojewódzki Policji, komendant powiatowy (miejski) Policji, komendant oddziału Straży Granicznej lub komendant placówki Straży Granicznej. Od decyzji tej przysługuje odwołanie do wojewody właściwego ze względu na siedzibę organu, który wydał decyzję, następnie skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego, a w dalszej kolejności prawo do wniesienia kasacji do Naczelnego Sądu Administracyjnego.

Cudzoziemcowi wydaje się decyzję o wydaleniu w przypadkach, gdy:

- przebywa na tym terytorium bez ważnej wizy, jeżeli jest wymagana, lub innego ważnego dokumentu uprawniającego do wjazdu i pobytu na tym terytorium;
- nie opuścił terytorium Rzeczypospolitej Polskiej po wykorzystaniu dopuszczalnego czasu pobytu na terytorium państw obszaru Schengen przez 3 miesiące w okresie 6 miesięcy liczonych od dnia pierwszego wjazdu;
- wykonywał pracę niezgodnie z ustawą z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy albo podjął działalność gospodarczą niezgodnie z przepisami obowiązującymi w tym zakresie w Rzeczypospolitej Polskiej;
- nie posiada środków finansowych niezbędnych do pokrycia kosztów pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i nie może wskazać wiarygodnych źródeł ich uzyskania;
- jego dane są wpisane do wykazu cudzoziemców, których pobyt na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jest niepożądany, jeżeli wjazd cudzoziemca na to terytorium nastąpi w okresie obowiązywania wpisu;

¹¹⁴ Cudzoziemcowi, który posiada zezwolenie na osiedlenie się lub zezwolenie na pobyt rezydenta długoterminowego WE, nie wydaje się decyzji o wydaleniu. Natomiast w przypadku cofnięcia ww. zezwoleń, w decyzji o cofnięciu orzeka się jednomyślnie o wydaleniu.

- jego dane znajdują się w Systemie Informacyjnym Schengen do celów odmowy wjazdu, - jeżeli cudzoziemiec przebywa na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie wizy jednolitej pobytowej lub w ruchu bezwizowym;
- jego dalszy pobyt stanowiłby zagrożenie dla obronności lub bezpieczeństwa państwa lub ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego albo naruszałby interes Rzeczypospolitej Polskiej;
- niezgodnie z przepisami przekroczył lub usiłował przekroczyć granicę;
- dobrowolnie nie opuścił terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w terminie określonym w decyzji:
 - a) o zobowiązaniu do opuszczenia tego terytorium,
 - b) o odmowie udzielenia zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony,
 - c) o cofnięciu zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony;
- nie wywiązuje się z zobowiązań podatkowych wobec Skarbu Państwa;
- zakończył odbywanie kary pozbawienia wolności orzeczonej w Rzeczypospolitej Polskiej za umyślne przestępstwo lub przestępstwo skarbowe;
- został skazany w Rzeczypospolitej Polskiej prawomocnym orzeczeniem na karę pozbawienia wolności podlegającą wykonaniu i istnieją podstawy do przeprowadzenia postępowania o przekazanie go za granicę w celu wykonania orzeczonej wobec niego kary;
- przebywa poza strefą przygraniczną, w której zgodnie z zezwoleniem na przekraczanie granicy w ramach małego ruchu granicznego może przebywać;
- przebywa na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej po upływie okresu pobytu, do którego był uprawniony na podstawie zezwolenia na przekraczanie granicy w ramach małego ruchu granicznego.

Decyzję o wydaleniu cudzoziemca wydaje, z urzędu lub na wniosek Ministra Obrony Narodowej, Szefa Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Szefa Agencji Wywiadu, Komendanta Głównego Straży Granicznej, Komendanta Głównego Policji, komendanta oddziału Straży Granicznej, komendanta wojewódzkiego Policji, komendanta placówki Straży Granicznej lub organu Służby Celnej, wojewoda właściwy ze względu na miejsce pobytu cudzoziemca lub miejsce ujawnienia faktu albo zdarzenia będącego podstawą wystąpienia z wnioskiem o wydalenie cudzoziemca.

Od decyzji wojewody przysługuje odwołanie do Szefa Urzędu do Spraw Cudzoziemców, następnie skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego, a w dalszej

kolejności prawo do wniesienia kasacji do Naczelnego Sądu Administracyjnego.

Jeżeli spełnione są okoliczności uzasadniające wydanie decyzji o wydaleniu z terytorium RP, lub gdy osoba uchyla się od wykonania wydanej decyzji, cudzoziemca można zatrzymać. Cudzoziemiec może być zatrzymany na okres nie dłuższy niż 48 godzin i należy go natychmiast zwolnić, gdy ustanie przyczyna zatrzymania lub na polecenie Sądu. Zatrzymania cudzoziemca dokonuje Straż Graniczna lub Policja. Organ, który zatrzymał cudzoziemca, powinien niezwłocznie, w zależności od okoliczności, wystąpić do sądu z wnioskiem o umieszczenie cudzoziemca w strzeżonym ośrodku lub zastosowanie wobec niego aresztu w celu wydalenia. Cudzoziemca umieszcza się w strzeżonym ośrodku, jeżeli:

- jest to niezbędne do sprawnego przeprowadzenia postępowania w sprawie o wydalenie lub o cofnięcie zezwolenia na osiedlenie się lub zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego WE;
- zachodzi uzasadniona obawa, że będzie się uchylał od wykonania decyzji o wydaleniu lub decyzji o cofnięciu zezwolenia na osiedlenie się lub zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego WE;
- przekroczył lub usiłował przekroczyć granicę niezgodnie z przepisami, jeżeli nie został niezwłocznie doprowadzony do granicy.

Areszt w celu wydalenia stosuje się wobec cudzoziemca, jeżeli zachodzi którakolwiek z okoliczności, o których mowa powyżej, oraz istnieje obawa, że cudzoziemiec nie podporządkuje się zasadom pobytu obowiązującym w strzeżonym ośrodku.

Realizacja decyzji o wydaleniu cudzoziemca z terytorium RP jest możliwa, gdy cudzoziemiec posiada dokument podróży lub gdy jego tożsamość została potwierdzona przez odpowiednią placówkę dyplomatyczną (poprzez wydanie zastępczego dokumentu podróży).

W przypadku decyzji o wydaleniu wobec cudzoziemca małoletniego (do kraju jego pochodzenia, lub do innego państwa), decyzja ta wykonywana jest tylko wtedy, gdy małoletni będzie miał tam zapewnioną opiekę rodziców, innych osób pełnoletnich lub instytucji opiekuńczych. Małoletniego można wydalić tylko pod opieką przedstawiciela ustawowego.

Szczególnym przypadkiem wykonania decyzji o wydaleniu (realizacji procedury wydalieniowej) jest przymusowe doprowadzenie cudzoziemca pod konwojem Straży Granicznej¹¹⁵ – do granicy/portu lotniczego/portu morskiego państwa, do którego cudzoziemiec zostaje wydany do granicy Polski. Tryb ten stosuje się w przypadku, gdy:

- cudzoziemiec przebywa w strzeżonym ośrodku lub areszcie w celu wydalenia;
- cudzoziemiec nie opuścił terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w terminie określonym w decyzji o wydaleniu lub w decyzji zawierającej orzeczenie o wydaleniu;
- wymagają tego względy obronności lub bezpieczeństwa państwa albo ochrony

¹¹⁵ Odpowiedzialność Komendanta Głównego Straży Granicznej lub komendanta oddziału Straży Granicznej właściwego ze względu na miejsce, w którym cudzoziemiec przekracza granicę.

bezpieczeństwa i porządku publicznego albo interes Rzeczypospolitej Polskiej;

- cudzoziemiec dobrowolnie nie opuścił terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w terminie określonym w decyzji o zobowiązaniu do opuszczenia tego terytorium lub o odmowie/cofnięciu udzielenia zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony.

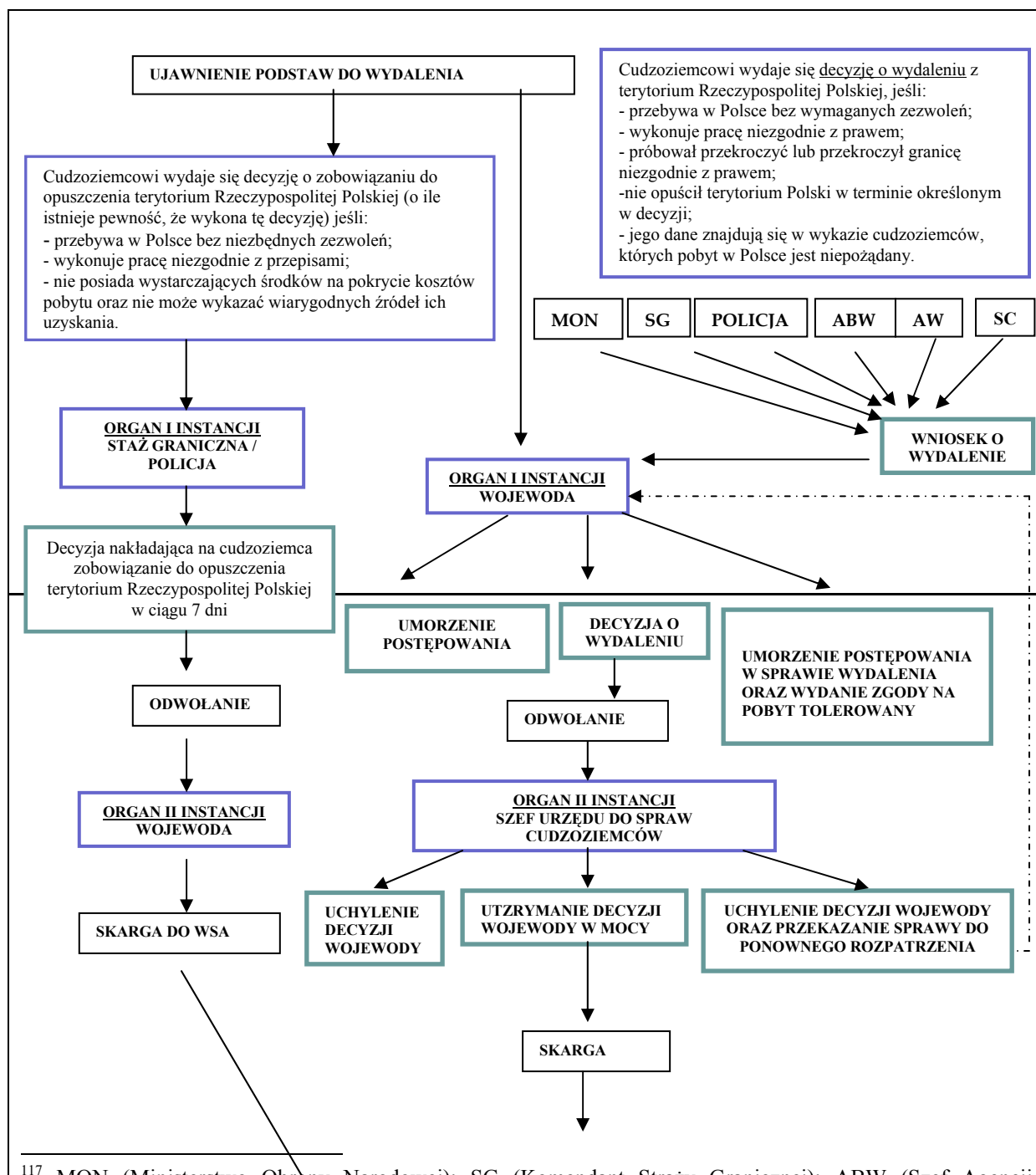
Decyzji o wydaleniu cudzoziemca nie wydaje się, a wydanej nie wykonuje się, jeżeli:

- zachodzą przesłanki do udzielenia zgody na pobyt tolerowany;
- cudzoziemiec jest małżonkiem obywatela polskiego albo cudzoziemca posiadającego zezwolenie na osiedlenie się lub zezwolenie na pobyt rezydenta długoterminowego WE i jego dalszy pobyt nie stanowi zagrożenia dla obronności lub bezpieczeństwa państwa lub bezpieczeństwa i porządku publicznego, chyba że związek małżeński został zawarty w celu uniknięcia wydalenia;
- cudzoziemiec przebywa na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie wizy jednolitej pobytowej upoważniającej tylko do wjazdu na terytorium RP ze względów humanitarnych, ze względu na interes państwa lub zobowiązania międzynarodowe, lub na podstawie zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony udzielonego, gdy przepisy prawa polskiego wymagają od cudzoziemca osobistego stawiennictwa przed polskim organem władzy publicznej, lub gdy wyjątkowa sytuacja osobista wymaga obecności cudzoziemca na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, lub gdy wymaga tego interes Rzeczypospolitej Polskiej, lub gdy organ właściwy do prowadzenia postępowania w sprawie zwalczania handlu ludźmi stwierdza, że cudzoziemiec jest prawdopodobnie ofiarą handlu ludźmi w rozumieniu decyzji ramowej Rady z dnia 19 lipca 2002 r. w sprawie zwalczania handlu ludźmi¹¹⁶.

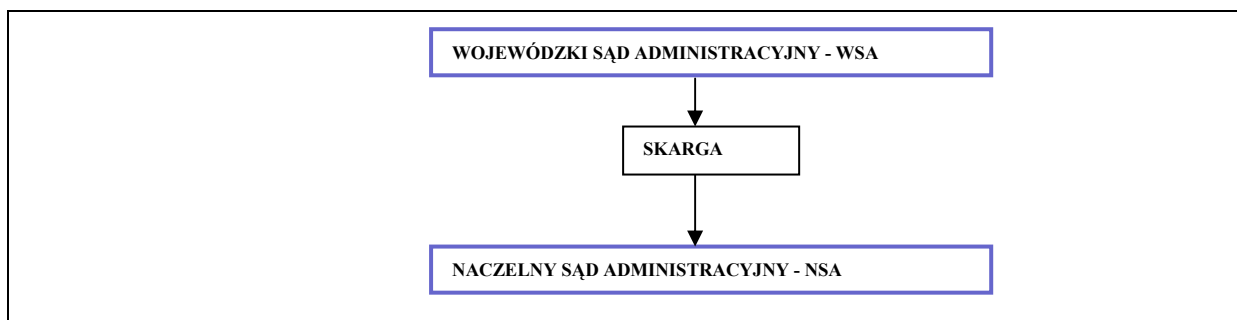
Decyzji o wydaleniu – gdy cudzoziemiec przebywa na terytorium RP bez ważnej wizy, jeżeli jest wymagana, lub innego ważnego dokumentu uprawniającego do wjazdu i pobytu na tym terytorium, lub gdy niezgodnie z przepisami przekroczył lub usiłował przekroczyć granicę – nie wydaje się cudzoziemcowi czasowo oddelegowanemu w celu świadczenia usług na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przez pracodawcę mającego siedzibę na terytorium państwa członkowskiego Unii Europejskiej, państwa członkowskiego Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (EFTA) - strony umowy o Europejskim Obszarze Gospodarczym lub Konfederacji Szwajcarskiej, uprawnionemu do przebywania i zatrudnienia na terytorium tego państwa.

¹¹⁶ Dz. Urz. UE L 203 z 01.08.2002, str. 1; Polskie wydanie specjalne: Rozdział 19, t. 6, str. 52).

WYKRES 10. PROCEDURA WYDALENIA¹¹⁷

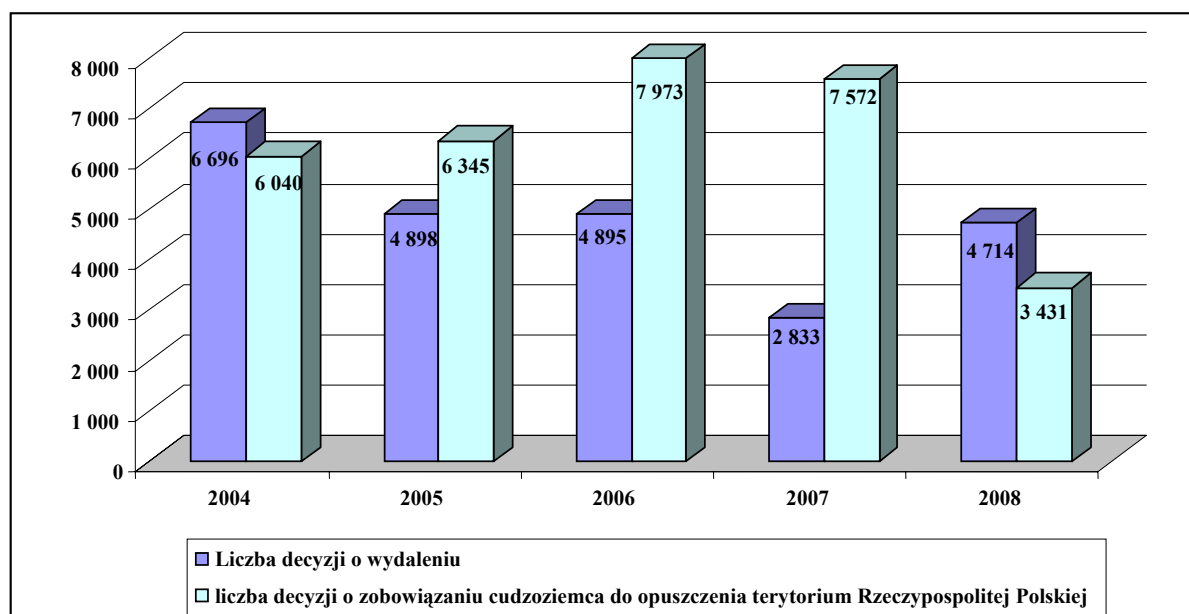

¹¹⁷ MON (Ministerstwo Obrony Narodowej); SG (Komendant Straży Granicznej); ABW (Szef Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego); AW (Szef Agencji Wywiadu); SC (Szef Służb Celnych);

Źródło: Wydział Analiz Migracyjnych, Departament Polityki Migracyjnej Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji

WYKRES 11. LICZBA DECYZJI O WYDALENIU ORAZ O ZOBOWIĄZANIU CUDZOZIEMCA DO OPUSZCZENIA TERYTORIUM RP W LATACH 2004-2008

Źródło: Wydział Analiz Migracyjnych, Departament Polityki Migracyjnej Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji

W postępowaniu w sprawie wydalenia cudzoziemca wojewoda może udzielić zgody na pobyt tolerowany – z urzędu, gdy stwierdzi, że zachodzi przynajmniej jedna z okoliczności uzasadniających nadanie takiego statusu: w decyzji o odmowie wydalenia albo w odrębnej decyzji, gdy okoliczności takie ujawniły się dopiero po wydaniu decyzji o wydaleniu; lub gdy wydalenie cudzoziemca jest niewykonalne z przyczyn niezależnych od organu wykonującego decyzję o wydaleniu i od cudzoziemca. Wojewoda może także wydać zgodę na pobyt tolerowany na wniosek organu właściwego do wykonania decyzji o wydaleniu cudzoziemca wydanej przez organ innego państwa członkowskiego stosującego dyrektywę Rady 2001/40/WE z dnia 28 maja 2001 r. w sprawie wzajemnego uznawania decyzji o wydalaniu obywateli państw trzecich¹¹⁸, gdy zachodzi przynajmniej jedna ze wskazanych w ustawie okoliczności uzasadniających nadanie takiego statusu.

¹¹⁸ Dz. Urz. WE L 60 z 27.02.2004, str. 55; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 19, t. 4, str. 107.

W postępowaniach dotyczących nadania statusu uchodźcy, zgody na pobyt tolerowany może udzielić także Szef Urzędu, w przypadku decyzji o odmowie nadania statusu uchodźcy i ochrony uzupełniającej – jeżeli istnieje jakakolwiek okoliczność uzasadniająca udzielenie takiej zgody¹¹⁹; lub na wniosek cudzoziemca, wobec którego sąd wydał orzeczenie o niedopuszczalności wydania lub Minister Sprawiedliwości rozstrzygnął o odmowie jego wydania; lub gdy wydalenie cudzoziemca jest niewykonalne z przyczyn niezależnych od organu wykonującego decyzję o wydaleniu i od cudzoziemca. Dodatkowo, Szef Urzędu może udzielić zgody na pobyt tolerowany w decyzji o pozbawieniu azylu (krajowa forma ochrony). Zgody na pobyt tolerowany może udzielić także Rada do Spraw Uchodźców, gdy w wyniku rozpatrzenia odwołania od decyzji w sprawie o nadanie statusu uchodźcy stwierdzi, że wydalenie cudzoziemca:

- mogłoby nastąpić jedynie do kraju, w którym zagrożone byłoby jego prawo do życia, wolności i bezpieczeństwa osobistego, w którym mógłby zostać poddany torturom albo nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu lub być zmuszony do pracy lub pozbawiony prawa do rzetelnego procesu sądowego albo być ukarany bez podstawy prawnej w rozumieniu Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r.

- naruszałoby prawo do życia rodzinnego w rozumieniu Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., lub naruszałoby prawa dziecka określone w Konwencji o prawach dziecka, przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r., w stopniu istotnie zagrażającym jego rozwojowi psychofizycznemu;

4.2. Powiązania z innymi obszarami polityki

Przyjęte rozwiązania legislacyjne i organizacyjno-systemowe w dziedzinie migracji są powiązane z obszarami innych polityk, które w większym lub mniejszym stopniu uwzględniają kwestie napływu i obecności na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej

¹¹⁹ Jeżeli jego wydalenie mogłoby nastąpić jedynie do kraju, w którym zagrożone byłoby jego prawo do życia, wolności i bezpieczeństwa osobistego, w którym mógłby zostać poddany torturom albo nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu lub być zmuszony do pracy lub pozbawiony prawa do rzetelnego procesu sądowego albo być ukarany bez podstawy prawnej w rozumieniu Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r.; lub jego wydalenie naruszałoby prawo do życia rodzinnego w rozumieniu Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., lub naruszałoby prawa dziecka określone w Konwencji o prawach dziecka, przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r. w stopniu istotnie zagrażającym jego rozwojowi psychofizycznemu.

cudzoziemców oraz kwestie emigracji zarobkowych Polaków. Znajdują swój wyraz zarówno w zapisach poszczególnych ustaw, jak i w strukturach organizacyjnych instytucji odpowiedzialnych za sytuację na rynku pracy, edukację, pomoc społeczną, bezpieczeństwo państwa etc. W tym kontekście należy podkreślić istotną rolę międzyresortowego Zespołu do Spraw Migracji, którego działalność skupia się między innymi na zapewnieniu spójności polityki migracyjnej z innymi politykami, dla których procesy związane z przepływami cudzoziemców mają istotne znaczenie.

Warto również zauważyć, że w lutym 2009 r. Zespół podjął decyzję o powołaniu Grupy Roboczej do spraw przygotowania Strategii Migracyjnej Polski. Wynikiem jej prac będzie opracowanie projektu, który powinien zawierać opis sytuacji prawnej, faktycznej i instytucjonalnej w zakresie migracji, założenia polityki migracyjnej państwa, plany działań długo- i krótkoterminowych oraz monitoring realizacji tej polityki. Ważnym kierunkiem prac Grupy Roboczej i Zespołu będzie również określenie obszarów, dla których polityka migracyjna ma szczególne znaczenie oraz innych polityk, które mają pośredni lub bezpośredni wpływ na sytuację migracyjną Polski.

4.2.1. Rynek pracy

Jak już wspomniano w niniejszym opracowaniu, w okresie od maja 2004 r., czyli wraz z przystąpieniem Polski do UE, zwiększył się napływ polskich migrantów zarobkowych do niektórych państw Wspólnoty. Sytuacji tej towarzyszył silny wzrost gospodarczy naszego kraju, zwiększający zapotrzebowanie na siłę roboczą. W efekcie tych zjawisk poziom bezrobocia uległ obniżeniu. Pojawiły się jednak również, artykułowane przez pracodawców, trudności w dopływie niezbędnych pracowników do branż takich, jak rolnictwo czy budownictwo. Doprowadziło to między innymi do rozpoczęcia dyskusji na temat szerszego otwarcia polskiego rynku pracy na cudzoziemców i konieczności dokonania zmian prowadzonej polityki w tym zakresie.

W tym kontekście warto odnotować treść uchwały przyjętej przez międzyresortowy Zespół do Spraw Migracji w dniu 15 października 2007 r., zgodnie z którą zarekomendowano wprowadzanie stopniowych ułatwień w dostępie do polskiego rynku pracy dla obywateli państw takich jak Ukraina, Białoruś i Rosja, a w dalszej kolejności pozostałych krajów postradzieckich, państw Bałkanów Zachodnich oraz państw stowarzyszonych z UE. Uchwale tej towarzyszyły działania legislacyjne Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, które w sierpniu 2006 r. i w lutym 2009 r. wprowadziło przepisy uprawniające cudzoziemców do wykonywania, we wskazanym okresie czasu, pracy bez konieczności uzyskania zezwolenia

na pracę. Przepisy te objęły obywateli państw graniczących z Polską: Białorusi, Rosji, Ukrainy oraz Mołdowy (w ramach partnerstwa na rzecz mobilności).

Wprowadzenie tego rodzaju ułatwień ma na celu promowanie legalnych kanałów migracji zarobkowej, zapobieganie nielegalnej migracji oraz nielegalnego wykonywania pracy przez obywateli państw sąsiadujących z Polską. Powyższe rozwiązanie wprowadzono również w celu usprawnienia zarządzania przepływami migracji zarobkowej z tychże krajów, które mają charakter tymczasowy i cyrkulacyjny. Na mocy wspomnianego rozporządzenia, obywatele uprawnionych państw mogą przebywać i pracować w Polsce do sześciu miesięcy w okresie 12 miesięcy.

Według danych lokalnych urzędów pracy, od 20 lipca 2007 r., tj. od dnia wejścia w życie przepisu o obowiązku rejestracji oświadczeń pracodawców o zamiarze powierzenia pracy wspomnianym cudzoziemcom, do końca 2007 roku zarejestrowano 23 284 takich oświadczeń. Większość oświadczeń dotyczyła obywateli Ukrainy – 21 682 (93% wszystkich oświadczeń). Rok później, w 2008 roku, zarejestrowano 156 105 oświadczeń, z których 142 960 dotyczyło obywateli Ukrainy (91,5% wszystkich oświadczeń). Większość pracodawców rekrutowała do pracy w rolnictwie i budownictwie, przemyśle, ale także w sektorze usług domowych, transporcie i hotelarstwie.

Przyjęte kierunki zmian w dużym stopniu wpisują się w programy partnerstw na rzecz mobilności ustanowionych przez UE oraz promują migracje cyrkulacyjne. Ich charakter implikuje konieczność wzmocnienia monitoringu pobytu w Polsce cudzoziemskich migrantów zarobkowych, zarówno na szczeblu centralnym, jak i regionalnym, we współpracy z ich krajami pochodzenia.

Światowy kryzys ekonomiczny, któremu także w Polsce towarzyszy wzrost bezrobocia, ogranicza dyskusję dotyczącą rekrutacji cudzoziemskiej siły roboczej. Jednak według ekspertów, z uwagi na istniejące w niektórych branżach niedobory siły roboczej, polska gospodarka pozostaje otwarta na napływ migrantów zarobkowych. Pewnym problemem jest niedostateczny mechanizm szybkiego monitorowania przepływów migracyjnych, który będzie sukcesywnie wzmocniany.

4.2.2. Wzmacnianie zdolności cudzoziemców do integracji

Formy migracji i mobilności cudzoziemców determinują ich sytuację i odmienne potrzeby wynikające z pobytu na terytorium Polski. Jeśli chodzi o politykę integracyjną, za którą odpowiada Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, to bez wątplenia jest ona w głównej mierze kształtowana przez napływ uchodźców oraz osób ubiegających się o ochronę

międzynarodową.

Cudzoziemcowi, któremu nadano status uchodźcy, udziela się pomocy mającej na celu wspieranie procesu jego integracji. Dodatkowo od dnia 29 maja 2008 r., w związku ze zmianą ustawodawstwa, w/w forma pomocy przyznawana jest także cudzoziemcom objętym ochroną uzupełniającą. Pomoc realizowana jest w ramach Indywidualnego Programu Integracji (IPI), uzgodnionego między uchodźcą a powiatowym centrum pomocy rodzinie (placówką systemu pomocy społecznej), określającego wysokość, zakres i formy pomocy, w zależności od indywidualnej sytuacji życiowej uchodźcy i jego rodziny. W ramach IPI przez okres 12 miesięcy uznanemu uchodźcy (osobie objętej ochroną uzupełniającą) oraz członkom jego rodziny udziela się pomocy w formie świadczeń pieniężnych na utrzymanie, pokrycie wydatków związanych z nauką języka polskiego, opłacania składki na ubezpieczenie zdrowotne oraz specjalistycznego poradnictwa. Warto podkreślić, że w latach 2000-2008 pomoc integracyjną udzielono 5290 osobom, a w 2008 roku wydatkowano na ten cel około 1 mln euro (4 466 436 PLN). Z roku na rok liczba osób objętych IPI wyraźnie wzrasta, podobnie jak liczba osób, którym udzielono w Polsce międzynarodowej ochrony. I tak w:

- 2000 r. pomocą objęto 30 cudzoziemców;
- 2001 r. 339 cudzoziemców;
- 2002 r. 477 cudzoziemców;
- 2003 r. 415 cudzoziemców;
- 2004 r. 470 cudzoziemców;
- 2005 r. 486 cudzoziemców;
- 2006 r. 709 cudzoziemców;
- 2007 r. 640 cudzoziemców;
- 2008 r. 754 cudzoziemców.

W ramach funduszy pochodzących z UE przeznaczonych na wsparcie działań integracyjnych wobec cudzoziemców ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy, uznanych uchodźców i osób posiadających zgodę na pobyt tolerowany zrealizowane zostały:

- projekty finansowane z Programu Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL – realizowane m.in. przez Polski Czerwony Krzyż, Polską Akcję Humanitarną, Międzykulturowe Centrum Adaptacji Zawodowej działające przy Uniwersytecie Warszawskim (wartość projektów zrealizowanych w okresie od maja 2004 roku do 2006 roku wyniosła 8 239 258 euro);

- projekty finansowane z Europejskiego Funduszu Uchodźczego– realizowane m.in. przez Caritas Polska, Międzynarodową Organizację ds. Migracji (IOM), Caritas Archidiecezji Warszawskiej, Urząd do Spraw Repatriacji i Cudzoziemców, Wojewodę Mazowieckiego, Ośrodek Praw Człowieka Uniwersytetu Jagiellońskiego (wartość projektów zrealizowanych w okresie od maja 2004 roku do września 2007 roku wyniosła 1 496 173 euro).

Niezależnie od prowadzonych działań na rzecz osób objętych ochroną międzynarodową, coraz częściej w Polsce podnosi się potrzebę obejmowania programami integracyjnymi innych kategorii cudzoziemców przebywających na terytorium naszego kraju. Dyskusja na ten temat prowadzona jest zarówno w środowiskach organizacji pozarządowych, jak i w ramach Grup Roboczych międzyresortowego Zespołu do Spraw Migracji.

4.2.3. Edukacja

Pobyt na terytorium Polski studentów z zagranicy stanowi istotną kwestię w kontekście rozwijanej polskiej polityki migracyjnej, również w zakresie możliwości pozyskiwania niezwykle cennych dla gospodarki kraju, wysoko wykwalifikowanych specjalistów. Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym, wymienia grupy cudzoziemców, które są uprawnione do podejmowania i odbywania studiów na zasadach obowiązujących obywateli polskich. Są to osoby:

- posiadające zezwolenie na osiedlenie się w Polsce;
- posiadające ważną Kartę Polaka;
- posiadające status uchodźcy;
- korzystające z ochrony czasowej i uzupełniającej;
- pracownicy migrujący z państw członkowskich UE i państw EOG, a także członkowie ich rodzin;
- cudzoziemcy, którzy posiadają prawo stałego pobytu w Polsce.

Pozostali cudzoziemcy podejmują, odbywają studia lub inne formy kształcenia oraz uczestniczą w badaniach naukowych i pracach rozwojowych w polskich szkołach wyższych na zasadach i warunkach innych niż dotyczące obywateli polskich. Biorąc pod uwagę warunki finansowe, cudzoziemcy mogą kształcić się w polskich uczelniach:

- 1) jako stypendyści strony polskiej - otrzymują wówczas stypendium na pokrycie kosztów utrzymania, przyznawane przez ministra właściwego ds. szkolnictwa wyższego lub ministrów nadzorujących uczelnie medyczne albo artystyczne, jeżeli kształcą się w uczelniach podległych tym ministrom oraz nie ponoszą kosztów

kształcenia. Koszty te ponosi z kolei Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego i przekazuje je w formie dotacji uczelniom, w których cudzoziemcy ci odbywają studia;

- 2) bez odpłatności i świadczeń stypendialnych, gdy studiujący posiadają własne środki na utrzymanie, zaś Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, analogicznie do punktu 1, pokrywa koszty kształcenia tych osób;
- 3) na zasadach odpłatności - cudzoziemcy nie otrzymują ze strony polskiej żadnego wsparcia finansowego (studiują i utrzymują się z własnych środków finansowych);
- 4) jako stypendyści strony wysyłającej, bez ponoszenia opłat za naukę.

Ponadto, cudzoziemcy podejmują i odbywają naukę lub uczestniczą w badaniach na podstawie:

- umów międzynarodowych;
- umów zawieranych z podmiotami zagranicznymi przez uczelnie na zasadach określonych w tych umowach;
- decyzji ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego albo ministrów nadzorujących uczelnie artystyczne lub medyczne;
- decyzji rektora uczelni.

TABELA 1. LICZBA CUDZOZIEMCÓW POBIERAJĄCYCH NAUKĘ NA POLSKICH UCZELNIACH WYŻSZYCH W ROKU AKADEMICKIM 2008/2009

cudzoziemcy niepolskiego pochodzenia kształcący się w Polsce	5 672
cudzoziemcy polskiego pochodzenia kształcący się w Polsce	4 579
razem	10 251

Z punktu widzenia polityki migracyjnej, priorytetem w obszarze edukacji jest zwiększenie liczby cudzoziemców odbywających studia na zasadach odpłatności w polskich szkołach wyższych, przy jednoczesnym zastosowaniu środków dyskwalifikujących cudzoziemców zamierzających wjechać na terytorium Polski w celach innych niż odbywanie nauki (nielegalna migracja) oraz stworzenie atrakcyjnych warunków sprzyjających absorpcji cudzoziemców w obszarze badań i rozwoju.

4.2.4. Polityka ludnościowa

Szacuje się, że liczba polskich obywateli, która wyniosła w 2006 r. 38,1 mln osób, zmniejszy się w 2030 roku do 35,7 mln osób. Owe niekorzystne tendencje rozwoju demograficznego w Polsce wymagają zatem zasadniczych przewartościowań w polityce ludnościowej państwa. Międzynarodowe migracje stanowią ważny element tej polityki zarówno w kontekście emigracji z Polski, jak i w kontekście możliwości wynikających z napływu obcokrajowców do naszego kraju. Relacja między zarządzaniem migracjami a kształtowaniem polityki demograficznej stanowi przedmiot analizy zarówno instytutów badawczych, jak i organów rządowych. Międzyresortową koordynacją tej problematyki oraz monitoringiem sytuacji demograficznej w Polsce zajmuje się organ doradczy Prezesa Rady Ministrów, Rządowa Rada Ludnościowa (RRL). Ponadto, na podstawie prognoz demograficznych publikowanych przez Główny Urząd Statystyczny, RRL formułuje wnioski dotyczące polityki społeczno-gospodarczej, która powinna przeciwdziałać niekorzystnym trendom demograficznym w Polsce, tj. spadkowej tendencji urodzin, radykalnym zmianom modelu rodziny, wzrostowi tempa starzenia się ludności, oraz dużej co do skali liczby Polaków migrujących za granicę. Publikowane w opracowywanych co roku raportach na temat sytuacji demograficznej Polski informacje i analizy dają podstawę do formułowania przez RRL rekomendacji pod adresem instytucji odpowiedzialnych za kształtowanie kierunków i rozwiązań w polityce ludnościowej państwa. Wiele z tych rekomendacji ma ścisły związek z migracjami, które są postrzegane jako jeden z istotnych czynników mających wpływ na sytuację demograficzną. Świadczy o tym między innymi struktura raportów RRL, w której migracjom zagranicznym poświęca się tyle samo miejsca i uwagi, co zagadnieniom związanym z urodzeniami, umieralnością czy też strukturą rodzinną.

4.2.5. Bezpieczeństwo wewnętrzne i porządek publiczny

Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej, zatwierdzona w dniu 13 listopada 2007 r. przez Prezydenta RP, zawiera odniesienia do problematyki migracyjnej. W sytuacji niekorzystnych zmian demograficznych w Polsce, malejącego poziomu zastępowalności pokoleń oraz trudnej sytuacji na rynku pracy, Strategia między innymi stwierdza, iż w perspektywie długoterminowej Polska będzie musiała przyjmować znaczne ilości imigrantów. Wymusi to konieczność wypracowania skutecznych polityk i działań włączających nowo przybyłych do społeczeństwa, z pełnym poszanowaniem ich odrębności kulturowej i religijnej. Ponadto Strategia w sposób jednoznaczny stwierdza, że zagrożeniem dla Polski może być nielegalna migracja, a zwłaszcza jej zorganizowane formy.

Polska uczestniczy w szeregu inicjatyw multilateralnych związanych ze zwalczaniem i przeciwdziałaniem zagrożeniom terrorystycznym oraz przestępczości zorganizowanej, a także związanym z praniem brudnych pieniędzy, proliferacją środków masowego rażenia, etc. W tym zakresie szczególną rolę pełni Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego wraz z Policją i Strażą Graniczną.

Dla zapewnienia bezpieczeństwa narodowego realizowany jest unijny „Program Zintegrowanego Zarządzania Granicą” na lata 2007-2013 (MSWiA).

Dodatkowo, realizowany jest też „Krajowy Program Zwalczania i Zapobiegania Handlowi Ludźmi” na lata 2006-2013 (MSWiA).

Ponadto w ramach Zespołu do Spraw Migracji (będącego ciałem doradczym Premiera RP) powołano grupę roboczą do spraw przeciwdziałania nielegalnej imigracji.

W związku z przystąpieniem Polski do strefy Schengen konieczne było dostosowanie polskich przepisów do regulacji UE w tym zakresie, które w wielu aspektach są związane z szeroko rozumianym bezpieczeństwem państwa. W kontekście zwalczania nielegalnej migracji warto również podkreślić, że w wyniku nowelizacji stosownych przepisów, od stycznia 2009 r. Straż Graniczna może na całym terytorium Polski przeprowadzać kontrole legalności zatrudniania cudzoziemców. Najważniejszym podmiotem koordynującym całokształt zadań w tym zakresie pozostaje jednak Państwowa Inspekcja Pracy.

5. ANALIZA SYSTEMU AZYLOWEGO I MIGRACYJNEGO

Polska po raz pierwszy od czasów II Wojny Światowej zetknęła się z globalnymi przepływami migracyjnymi po 1989 roku. W wyniku zmian społeczno-politycznych w naszym kraju, procesów związanych z liberalizacją zasad wjazdu i pobytu cudzoziemców na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz wielu krajów regionu Europy Środkowej i Wschodniej, Polska w krótkim czasie stała się krajem tranzytowym i docelowym dla niektórych kategorii migrantów i grup narodowościowych. Początek lat 90. charakteryzował się w szczególności napływem obywateli byłego ZSRR i Wietnamu oraz obywateli Rumunii pochodzenia romskiego. W tym okresie zaczęły powstawać społeczności imigranckie, z których ormiańska i wietnamska wraz z ukraińską i białoruską są obecnie najliczniejsze. W 1990 roku nastąpił także napływ uchodźców. Część z nich została zawrócona ze Szwecji, która uznała Polskę za kraj bezpieczny i zdolny do udzielenia im odpowiedniej opieki. Pozostali, będący obywatelami byłego ZSRR, który przeżywał okres dezintegracji, szukali schronienia przed skutkami coraz liczniejszych konfliktów o charakterze etnicznym i narodowościowym.

Polska nie była przygotowana na tego typu wydarzenia. Zabrakło podstawowych przepisów i procedur oraz wiedzy na temat standardów międzynarodowych w zakresie wjazdu i pobytu cudzoziemców. Również system instytucjonalny i logistyczny nie odpowiadał ówczesnym wyzwaniom. Należało bowiem stworzyć od podstaw system opieki nad uchodźcami. Trudna była także sytuacja zewnętrzna Polski. Z jednej strony liczone się z możliwością masowych napływów uchodźców i migrantów w wyniku niekontrolowanego procesu rozpadu naszego wschodniego sąsiada (brano wówczas pod uwagę nawet wariant wojny domowej), z drugiej zaś przez słabo strzeżoną wówczas granicę zachodnią z Niemcami przebiegał aktywny szlak nielegalnej migracji, którą trudno było opanować. W tej sytuacji

Polska nie miała ani czasu, ani możliwości tworzenia i planowania własnej polityki migracyjnej w naturalnym cyklu, charakterystycznym dla tych państw europejskich, które posiadają wieloletnią tradycję w zakresie przyjmowania migrantów. Ponadto, niektórych wzorców postępowania wypracowanych w tych krajach nie można było przyjąć z uwagi na brak środków finansowych, dostatecznej liczby odpowiednio wyszkolonych ekspertów, odpowiedniej infrastruktury oraz innych licznych problemów związanych z transformacją ustrojową państwa. Z tych względów przepisy prawne i system zarządzania migracjami kształtowały się w Polsce w początkowym okresie pod wpływem partnerów zewnętrznych (doświadczeń krajów docelowych) lub organizacji międzynarodowych (IOM, UNHCR, Rada Europy). Był to okres (można go przypisać na lata 1990-1996), w którym akcesja naszego kraju do Unii Europejskiej nie była jeszcze przesądzona, a przyjęcie dorobku wspólnotowego w dziedzinie migracji i azylu wydawało się zadaniem niezwykle trudnym, a nawet problematycznym. Podsumowując ten etap, należy odnotować podpisanie przez Polskę w 1991 r. Konwencji Genewskiej z 1951 r. oraz szereg zmian ustawy o cudzoziemcach, regulującej problematykę migracji i uchodźstwa. Podpisano również kilka umów readmisyjnych, w tym z Republiką Federalną Niemiec i Ukrainą.

Należy także zauważyć, że był to okres „uczenia się” migracji, a polityka w tym zakresie ograniczała się do reagowania na dynamicznie rozwijające się zjawiska, w tym zjawisko nielegalnej migracji, zarówno tranzytowej, jak i docelowej. Wobec niewielkiego zainteresowania społeczeństwa problematyką migracji (również organizacje pozarządowe nie były zbyt liczne i aktywne), proponowane przez odpowiedzialne instytucje państwowe rozwiązania i decyzje były podejmowane i realizowane bez publicznych debat i dyskusji politycznych. Dążyły one do ustabilizowania sytuacji migracyjnej kraju, stworzenia podstawowej bazy normatywnej, ograniczenia nielegalnej migracji, przy jednoczesnym zagwarantowaniu cudzoziemcom podstawowych praw człowieka oraz zorganizowaniu podstaw organizacyjnych (organizacja struktur administracyjnych, budowa ośrodków dla uchodźców, ośrodków strzeżonych dla nielegalnym migrantów etc.). Jednakże już na tym etapie można było zauważyć konieczność prowadzenia bardziej skoordynowanej polityki i działalności w obszarze migracji, również w obszarze międzynarodowym oraz dostosowywania wewnętrznych rozwiązań do procesów zachodzących w Unii Europejskiej. Wynikało to między innymi z art. 68 Układu Stowarzyszeniowego z 16 grudnia 1991 r., zgodnie z którym Polska zobowiązała się do podjęcia wszelkich starań w celu zapewnienia zgodności jej przyszłego ustawodawstwa z ustawodawstwem Wspólnoty.

Świadomość tych potrzeb rozpoczęła kolejny etap rozwoju sytuacji migracyjnej w

Polsce, w którym coraz większą rolę zaczęła odgrywać Unia Europejska, z którą Polska rozpoczęła negocjacje akcesyjne, zgodnie z decyzją Rady Europejskiej w Luksemburgu w 1997 roku. Konieczność przyspieszenia procesu przyjmowania wspólnotowego dorobku prawnego legła u podstaw przyjęcia przez Sejm w czerwcu 1997 r. ustawy o cudzoziemcach, która zniosła przepisy dotychczasowej, wielokrotnie nowelizowanej ustawy z 1963 roku. Nowy akt normatywny wprowadził wiele rozwiązań wynikających z dorobku prawnego UE w obszarze migracji. Wprowadzono również szereg przepisów wykonawczych, ograniczających dotychczasową praktykę stosowania niejednorodnych interpretacji norm ustawowych. Ponadto w 1997 roku nowa Konstytucja RP zagwarantowała cudzoziemcom prawo do otrzymania w Polsce statusu uchodźcy, zachowując jednocześnie tradycyjną w polskich ustawach zasadniczych instytucję azylu.

W obszarze migracji negocjacje z UE w rozdziale „Wymiar Sprawiedliwości i Sprawy Wewnętrzne” rozpoczęły się w 1998 r. screeningami, które między innymi miały na celu określenie stanu wyjściowego, wymianę informacji i opinii, identyfikację potrzeb oraz uzgodnienie przyszłych działań, w tym w szczególności związanych z koniecznością przeprowadzenia zmian legislacyjnych. Z punktu widzenia Polski, prowadzone w latach 2000-2002 w wyżej wymienionym rozdziale negocjacje były doskonałą lekcją nie tylko w zakresie poznania dorobku i oczekiwań UE wobec Polski w obszarze migracji, ale także nauką zasad funkcjonowania instytucji europejskich, dochodzenia do kompromisu w trudnych sprawach oraz prowadzenia polityk i lobbingów. Warto podkreślić, że Polska zamknęła ten rozdział bez okresów przejściowych, zobowiązując się jednocześnie do przyjęcia całego *acquis communautaire* w tym obszarze wraz z dorobkiem Schengen, co dało czas na rzetelne przygotowanie się do przystąpienia do strefy Schengen w grudniu 2007 r.

Zamknięcie negocjacji zostało obwarowane przez Komisję Europejską kilkoma warunkami. Jeśli chodzi o migracje, dotyczyły one pełnego wykonania Planu Działania Schengen oraz zapewnienia przez rząd niezbędnych środków dla jego realizacji, a także wprowadzenia do ustawy o cudzoziemcach przepisów wykonawczych pozwalających na skuteczniejsze zwalczanie problemu nielegalnej migracji (w tym nielegalnej migracji zarobkowej).

Oceniając okres negocjacji, warto zauważyć, iż dokonano w nim dalszych zmian legislacyjnych, kontynuowano i rozpoczęto szereg programów twinningowych i horyzontalnych oraz wzmocniono infrastrukturę graniczną. Wszystkie te działania w coraz większym stopniu wymagały koordynacji, a ich realizacja - bardziej nowoczesnych form zarządzania. Z tych względów w 2001 r. został powołany Urząd do Spraw Repatriacji i

Cudzoziemców, obsługujący Prezesa Urzędu do Spraw Repatriacji i Cudzoziemców, będącego centralnym organem administracji rządowej o szerokich kompetencjach w dziedzinie migracji, azylu i obywatelstwa. Warto również odnotować nowelizacje ustawy o cudzoziemcach z 11 kwietnia 2001 r., która uwzględniła ustalenia podjęte podczas screeningu i programów finansowanych przez Komisję Europejską. Ponadto usunięto niektóre przepisy prawne, które były wykorzystywane przez cudzoziemców. Ostatecznie proces dostosowywania polskiego prawa do dorobku UE w obszarze migracji i azylu zakończył się uchwaleniem przez Sejm dwóch nowych ustaw z dnia 13 czerwca 2003 roku o cudzoziemcach oraz o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Zarówno przebieg negocjacji, jak i podjęte w ich wyniku działania pokazały, że z punktu widzenia UE jednym z najważniejszych zadań Polski, kraju posiadającego jedną z najdłuższych granic zewnętrznych, jest ochrona tych granic i walka z nielegalną migracją. Zadania te zachowują swoją aktualność również w chwili obecnej, czego dowodem jest dalsza ewolucja prawa i rozwój infrastruktury w tym obszarze.

Innym ważnym aspektem związanym z akcesją jest przestawienie metod i stylu pracy polskich urzędów i urzędników na standardy państw członkowskich UE. Proces ten jest także związany z koniecznością zapewnienia interoperacyjności i efektywnej współpracy w rozwiązywaniu problemów migracyjnych całej Wspólnoty. Okres negocjacji akcesyjnych, jak i sama akcesja, miały niezwykle pozytywny wpływ na całokształt spraw związanych z zarządzaniem migracjami w Polsce. Ogromny wysiłek dostosowawczy miał jednak jedną słabą stronę. Wydaje się, że zabrakło czasu, środków i możliwości przyspieszenia rozwoju tych obszarów, które nie były częścią dorobku UE, lub które z punktu widzenia Wspólnoty mają mniej istotne znaczenie. Dotyczyło to między innymi działań na rzecz diaspory i repatriacji naszych rodaków przebywających w niektórych krajach WNP, konieczności podjęcia przez administrację w większym zakresie prac analitycznych i prognostycznych, pozwalających na planowane i bardziej skuteczne zarządzanie migracjami oraz na określenie kierunków polityki migracyjnej państwa. Uporządkowania wymagały także rozwiązania dotyczące dostępu cudzoziemców do polskiego rynku w perspektywie pojawiających się nowych wyzwań oraz system zbierania danych statystycznych o cudzoziemcach.

Z chwilą przystąpienia Polski do UE w dniu 1 maja 2004 r. sytuacja migracyjna Polski uległa zasadniczej zmianie. Korzystając z zasady swobodnego przepływu osób w ramach Wspólnoty, nasiliły się migracje zarobkowe Polaków do krajów, które odczuwały niedobór rąk do pracy, w szczególności do Wielkiej Brytanii i Irlandii. Według szacunków Głównego

Urzędu Statystycznego, pod koniec 2007 r. liczba polskich migrantów zarobkowych w państwach UE przekroczyła 2 mln osób. Z kraju o jednym z najwyższych wskaźników bezrobocia w Europie Polska przekształciła się w kraj, który zaczął odczuwać brak siły roboczej w niektórych sektorach gospodarki i po raz pierwszy we współczesnej historii rozpoczęła działania mające na celu rekrutację cudzoziemców do pracy na swoim terytorium. Przeprowadzone zmiany legislacyjne w tej kwestii ułatwiające pozyskiwanie cudzoziemskiej siły roboczej zostały opisane w poprzednim podrozdziale. Warto jednak zauważyć i odnotować zmiany organizacyjne, które należy wiązać z nową sytuacją migracyjną Polski. W 2006 r. w Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej powołany został Departament Migracji, który zajmuje się problematyką rekrutacji i zatrudniania cudzoziemców w Polsce, oraz - w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji - Departament Polityki Migracyjnej, odpowiedzialny między innymi za koordynowanie w imieniu Ministra działań administracji publicznej w obszarze migracji, opracowywanie prognoz i analiz migracyjnych oraz obsługę międzyresortowego Zespołu do Spraw Handlu Ludźmi, jak również międzyresortowego Zespołu do Spraw Migracji, który to w lutym 2009 roku rozpoczął prace nad Strategią Migracyjną Polski. Na przestrzeni lat 2009- 2008 znowelizowano przepisy regulujące zasady wjazdu i pobytu cudzoziemców na terytorium RP oraz zagadnienia dotyczące ochrony międzynarodowej. W grudniu 2007 Polska przystąpiła do strefy Schengen, a następnie rozpoczęła negocjacje umów o tzw. małym ruchu granicznym z Ukrainą i Białorusią. W chwili obecnej trudno jeszcze oceniać skutki członkostwa naszego kraju w tej strefie, niemniej jednak z perspektywy prawie półtora roku obowiązywania nowych zasad wjazdu na terytorium RP należy odnotować około 50% spadek przekroczeń granicy zewnętrznej UE przez cudzoziemców na odcinku z Białorusią, Rosją i Ukrainą. Jest to niekorzystne zjawisko, zarówno z punktu widzenia gospodarczego, jak i politycznego, ponieważ oznacza ograniczenie wymiany dóbr, towarów, idei i ludzi, oraz powoduje, iż opinia publiczna niektórych krajów ocenia nowe zasady wjazdu do Polski jako barierę o charakterze dyskryminacyjnym. Jednym z działań łagodzących spadek wjazdów na terytorium RP będzie możliwość wjazdu do Polski obywateli Ukrainy i Białorusi na podstawie umów o tzw. małym ruchu granicznym, pozwalających na wjazd i poruszanie się w obszarze przygranicznym na podstawie specjalnego zezwolenia osób zamieszkujących w obszarze 30 km od granicy. Umowy z w/w krajami w tej sprawie powinny wejść w życie jeszcze w roku bieżącym. Innym mechanizmem skutkującym zwiększeniem przyjazdów do Polski migrantów zarobkowych z Białorusi, Mołdowy, Rosji i Ukrainy jest możliwość podjęcia pracy w trybie uproszczonym (bez konieczności uzyskania specjalnego zezwolenia), który został opisany w poprzednim

podrozdziale. Na podstawie tych procedur, w roku 2008 polskie Konsulaty wydały ponad 108 tys. wiz z prawem do pracy. Większość migrantów przyjętych w tym trybie zostało zatrudnionych w obszarze rolnictwa. Przystąpienie Polski do strefy Schengen oraz liberalizacja przepisów dotyczących migracji zarobkowych cudzoziemców i ich skutki są kolejnym, nowym doświadczeniem dla administracji zajmującej się tą problematyką. Na dzień dzisiejszy można odnotować wymierne korzyści z ich przyjęcia, choć stosunkowo krótki okres czasu od ich obowiązywania wymaga jeszcze dodatkowych analiz i ocen.

BIBLIOGRAFIA

AKTY PRAWNE

Polska Konstytucja z dnia 2 kwietnia 1997 roku (Dz. U. 1997 r. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 25 czerwca 1997 roku o cudzoziemcach (Dz. U. 1997 Nr 114, poz. 739).

Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 roku o cudzoziemcach (Dz. U. 2003 Nr 128, poz. 1175).

Ustawa z dnia 4 września 1997 roku o działach administracji rządowej (Dz. U. 1999, Nr 82, poz. 928).

Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 roku o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. 2003 Nr 128, poz. 1176).

Ustawa z dnia 24 lipca 1998 r. o zmianie niektórych ustaw określających kompetencje organów administracji publicznej – w związku z reformą ustrojową państwa (Dz. U. 1998 Nr 106, poz. 668).

Ustawa z dnia 24 października 2008 roku o zmianie ustawy o cudzoziemcach oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2008 Nr 216, poz. 1367).

Ustawa z dnia 18 marca 2008 roku o zmianie ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2008 r. Nr 70, poz. 416).

Ustawa z dnia 7 września 2007 roku o Karcie Polaka (Dz. U. 2007 r. Nr 180, poz. 1280 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 15 lutego 1962 roku o obywatelstwie polskim (Dz. U. 2000 r. Nr 28, poz. 353).

Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. 2004 r. Nr 64, poz. 593 z późn. zm.).

Ustawa z dnia z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. 2008 Nr 69 poz. 415 z późn. zm.).

Ustawa z dnia z dnia 19 grudnia 2008 r. o zmianie ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. 2009 Nr 6 poz. 33).

Ustawa z dnia 9 listopada 2000 roku o repatriacji (Dz. U. 2004 r. Nr 53, poz. 532 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 2 lipca 2004 roku o swobodzie działalności gospodarczej (Dz. U. 2004 Nr 173, poz. 1807 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 24 sierpnia 2007 r. o udziale Rzeczypospolitej Polskiej w Systemie Informacyjnym Schengen oraz Systemie Informacji Wizowej (Dz.U. 2007 Nr 165, poz. 1170).

Ustawa z dnia 14 lipca 2006 roku o wjeździe na terytorium RP, pobycie oraz wyjeździe z tego terytorium obywateli państw członkowskich Unii Europejskiej i członków ich rodzin (Dz. U. 2006 Nr 144, poz. 1043).

Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 12 sierpnia 2003 r. w sprawie sposobu przeprowadzania kontroli legalności pobytu cudzoziemców na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. 2003 Nr 146, poz. 1426).

Rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 9 lutego 2004 roku zmieniające rozporządzenie w sprawie wykonywania pracy przez cudzoziemców bez konieczności uzyskania stosownego zezwolenia (Dz. U. 2004 Nr 27, poz. 238).

Rozporządzenie Rady nr 2725/2000/WE z dnia 11 grudnia 2000 roku dotyczące ustanowienia systemu EURODAC do porównywania odcisków palców w celu skutecznego stosowania Konwencji Dublinskiej (Dz. Urz. WE L 316 z 15.12.2000).

Rozporządzenie Rady nr 343/2003/WE z dnia 18 lutego 2003 roku ustanawiające kryteria i mechanizmy określania Państwa Członkowskiego właściwego dla rozpatrywania wniosku o azyl, wniesionego w jednym z Państw Członkowskich przez obywatela państwa trzeciego, zmieniające Konwencję wyznaczającą państwo odpowiedzialne za rozpatrywanie wniosków o azyl złożonych w jednym z Państw Członkowskich Wspólnot Europejskich, sporządzone w Dublinie, dnia 15 czerwca 1990 roku.

Rozporządzenie Rady nr 539/2001 z dnia 15 marca 2001 roku zawierające listę państw, których obywatele muszą posiadać wizy przy wjeździe na terytorium państw należących do Układu z Schengen, oraz których obywatele są zwolnieni z tego obowiązku (Dz. Urz. UE L 81 z 21.3.2001).

Rozporządzenie Rady nr 562/2006 z dnia 15 marca 2006 roku ustanawiające wspólnotowy kodeks zasad regulujących przepływ osób przez granice (Dz. Urz. UE L 105 z 13.04.2006).

Konwencja z dnia 28 lipca 1951 roku dotycząca statusu uchodźców (Dz. U. 1991 r. Nr 119, poz. 515 i 517).

OPRACOWANIA

Dokumenty, opracowania i materiały informacyjne Departamentu Polityki Migracyjnej Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji

Dokumenty, opracowania i materiały informacyjne Biura Analiz Strategicznych Komendy Głównej Straży Granicznej

Opracowania Mazowieckiego Rejonowego Urzędu Pracy

Słownik Uchodźczy UNHCR

STRONY INTERNETOWE

<http://wup.mazowsze.pl/index.php?id=cudzoziemcy/cudzoziemcy>

<http://www.mrr.gov.pl/>

<http://www.refugeethesaurus.org/hms/home.php?publiclogin=1>

ZAŁĄCZNIKI

ZAŁĄCZNIK 1 – Wykaz cudzoziemców, których pobyt na terytorium RP jest niepożądany

Kwestie związane z wykazem cudzoziemców, których pobyt na terytorium RP jest niepożądany, regulują przepisy zawarte w rozdziale 11 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o cudzoziemcach.

Art. 128. 1. W wykazie przechowuje się dane cudzoziemca, wobec którego zachodzi którakolwiek z następujących okoliczności:

- 1) została wydana ostateczna decyzja o wydaleniu, decyzja o cofnięciu zezwolenia na osiedlenie się z przyczyny, o której mowa w art. 68 ust. 1 pkt 1-3, decyzja o cofnięciu zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego WE z przyczyny, o której mowa w art. 69 ust. 1 pkt 2 lub decyzja o odmowie nadania statusu uchodźcy, zawierająca orzeczenie o wydaleniu, o której mowa w art. 48 ust. 2 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej;
- 2) została wydana ostateczna decyzja o zobowiązaniu do opuszczenia terytorium Rzeczypospolitej Polskiej lub zawierająca termin opuszczenia terytorium Rzeczypospolitej Polskiej decyzja o cofnięciu zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony lub o odmowie wydania zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony;
- 3) cudzoziemiec został skazany prawomocnym wyrokiem:
 - a) w Rzeczypospolitej Polskiej za przestępstwo umyślne lub przestępstwo skarbowe na karę grzywny lub karę pozbawienia wolności do jednego roku,
 - b) w innym państwie niż państwo obszaru Schengen za przestępstwo stanowiące zbrodnię pospolitą również w rozumieniu prawa polskiego,
 - c) w państwie obszaru Schengen za przestępstwo na karę pozbawienia wolności powyżej jednego roku;
- 4) cudzoziemiec nie wywiązuje się z zobowiązań podatkowych wobec Skarbu Państwa;
- 5) wjazd lub pobyt cudzoziemca są niepożądane ze względu na zobowiązania wynikające z postanowień ratyfikowanych umów międzynarodowych obowiązujących Rzeczpospolitą Polską;
- 6) wjazd lub pobyt cudzoziemca są niepożądane ze względu na zagrożenie dla obronności lub bezpieczeństwa państwa albo bezpieczeństwa i porządku publicznego albo mogłyby naruszyć interes Rzeczypospolitej Polskiej.
 - 1a. W wykazie nie zamieszcza się danych cudzoziemca:
 - 1) małżonka obywatela polskiego oraz przebywającego na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej małżonka cudzoziemca posiadającego zezwolenie na osiedlenie się lub

zezwoleń na pobyt rezydenta długoterminowego WE, chyba że jego pobyt na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej stanowi zagrożenie dla obronności lub bezpieczeństwa państwa albo bezpieczeństwa i porządku publicznego;

- 2) posiadającego zezwolenie na osiedlenie się lub zezwolenie na pobyt rezydenta długoterminowego WE.

1b. Jeżeli decyzji, o której mowa w ust. 1 pkt 1 i 2, nadano rygor natychmiastowej wykonalności, dane cudzoziemca można umieścić w wykazie na jej podstawie, nawet jeśli decyzja nie jest ostateczna.

2. W wykazie umieszcza się podstawę prawną i faktyczną wpisu oraz następujące dane cudzoziemca:

- 1) imię (imiona) i nazwisko (także inne nazwiska w przypadku używania);
- 2) nazwisko rodowe;
- 3) imiona rodziców;
- 4) datę i miejsce urodzenia;
- 5) płeć;
- 6) obywatelstwo;
- 7) miejsce zamieszkania.

3. Dane cudzoziemca umieszcza się w wykazie na okres:

- 1) roku od dnia dobrowolnego wyjazdu z terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w terminie określonym w decyzji o zobowiązaniu do opuszczenia terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, zawierającej nakaz wyjazdu w określonym terminie, decyzji o odmowie udzielenia zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony lub decyzji o cofnięciu tego zezwolenia;
- 2) 3 lat od dnia dobrowolnego wyjazdu z terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w terminie określonym w decyzji o odmowie udzielenia zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony lub decyzji o cofnięciu tego zezwolenia, zawierających nakaz wyjazdu w określonym terminie, jeżeli przyczyną wydania nakazu wyjazdu było zagrożenie dla obronności lub bezpieczeństwa państwa albo bezpieczeństwa i porządku publicznego;
- 3) 3 lat od dnia wykonania decyzji o wydaleniu, decyzji o cofnięciu zezwolenia na osiedlenie się, decyzji o cofnięciu zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego WE lub decyzji o odmowie nadania statusu uchodźcy;
- 4) 5 lat od dnia wykonania decyzji o wydaleniu, decyzji o cofnięciu zezwolenia na osiedlenie się, decyzji o cofnięciu zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego WE lub decyzji o odmowie nadania statusu uchodźcy, w przypadku pokrycia kosztów wydalenia w całości lub części przez Skarb Państwa;
- 5) 5 lat od dnia zakończenia wykonania kary pozbawienia wolności odbywanej na podstawie wyroków, o których mowa w ust. 1 pkt 3, jeżeli cudzoziemiec został skazany na karę co najmniej 3 lat pozbawienia wolności;
- 5a) 3 lat od dnia zakończenia wykonania kary pozbawienia wolności odbywanej na podstawie wyroków, o których mowa w ust. 1 pkt 3, jeżeli cudzoziemiec został skazany na karę pozbawienia wolności poniżej 3 lat;
- 5b) 3 lat od dnia uprawomocnienia się wyroku, o którym mowa w ust. 1 pkt 3, jeżeli orzeczono wobec cudzoziemca karę grzywny; jeżeli kara grzywny jest jedyną karą, jaką orzeczono wobec cudzoziemca i zostanie zapłacona, dane cudzoziemca wykreśla się z wykazu;
- 5c) warunkowego zawieszenia kary pozbawienia wolności od dnia uprawomocnienia się wyroku, o którym mowa w ust. 1 pkt 3, jeżeli wobec cudzoziemca orzeczono karę pozbawienia wolności wraz z warunkowym zawieszeniem jej wykonania;
- 6) roku od dnia uregulowania zobowiązań podatkowych wobec Skarbu Państwa lub od daty, w której zobowiązania te uległy przedawnieniu;

- 7) wynikający z umów międzynarodowych obowiązujących Rzeczpospolitą Polską, o których mowa w ust. 1 pkt 5;
- 8) do 3 lat w przypadku, o którym mowa w ust. 1 pkt 6, z możliwością przedłużenia na kolejne okresy nieprzekraczające 3 lat.

3a. W przypadku braku informacji o wykonaniu decyzji, o której mowa w ust. 3 pkt 1-4, początkiem okresu, na który zamieszcza się w wykazie dane cudzoziemca, jest ostatni dzień terminu opuszczenia terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, a jeżeli w decyzji nie określono tego terminu - data wydania decyzji.

4. Dane cudzoziemca wykreśla się z wykazu po upływie okresów, o których mowa w ust. 3.

Art. 129. 1. Wpisu do wykazu, przedłużenia obowiązywania wpisu oraz wykreślenia tego wpisu dokonuje Szef Urzędu do Spraw Cudzoziemców z urzędu lub na wniosek:

- 1) Ministra Obrony Narodowej;
- 2) ministra właściwego do spraw finansów publicznych;
- 2a) ministra właściwego do spraw zagranicznych;
- 3) Komendanta Głównego Policji;
- 4) Komendanta Głównego Straży Granicznej;
- 5) Szefa Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego;
- 6) Szefa Agencji Wywiadu;
- 7) Prezesa Instytutu Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu;
- 8) wojewody;
- 9) konsula.

2. Jeżeli Szef Urzędu do Spraw Cudzoziemców nie uwzględni wniosku organu, o którym mowa w ust. 1, organ ten może zwrócić się z wnioskiem o rozstrzygnięcie sprawy do ministra właściwego do spraw wewnętrznych.

3. W przypadku, o którym mowa w ust. 2, minister właściwy do spraw wewnętrznych może uwzględnić wniosek organu i nakazać Szefowi Urzędu do Spraw Cudzoziemców dokonanie wpisu do wykazu, przedłużenie go lub wykreślenie.

ZAŁĄCZNIK 2 - Wizy

Wiza może zostać wydana w jednym z następujących celów:

- 1) turystycznym;
- 2) odwiedzin;
- 3) udziału w imprezach sportowych;
- 4) prowadzenia działalności gospodarczej;
- 5) prowadzenia działalności kulturalnej lub udziału w konferencjach międzynarodowych;
- 6) wykonywania zadań służbowych przez przedstawicieli organu państwa obcego oraz organizacji międzynarodowej;
- 7) wykonywania pracy (cudzoziemcowi, który przedstawi przyrzeczenie wydania zezwolenia na pracę na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej albo pisemne oświadczenie pracodawcy o zamiarze powierzenia cudzoziemcowi wykonywania pracy, jeżeli zezwolenie na pracę nie jest wymagane – zob. sekcja 4.1.4. ‘*Dostęp do rynku pracy*’ – Migracja);
- 8) odbycia studiów pierwszego stopnia, studiów drugiego stopnia lub jednolitych studiów magisterskich albo studiów trzeciego stopnia;
- 9) naukowym, szkoleniowym, dydaktycznym innym niż cel, o którym mowa w pkt 8;
- 10) korzystania z ochrony czasowej;
- 11) przyjazdu ze względów humanitarnych, ze względu na interes państwa lub zobowiązania międzynarodowe;
- 12) dołączenia do obywatela państwa członkowskiego Unii Europejskiej, państwa członkowskiego Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (EFTA) - strony umowy o Europejskim Obszarze Gospodarczym lub Konfederacji Szwajcarskiej lub przebywania z nim;
- 13) udziału w programie wymiany kulturalnej lub edukacyjnej albo programie pomocy humanitarnej lub programie wakacyjnej pracy studentów;
- 14) udziału w postępowaniu w sprawie o udzielenie azylu (tylko krajowa);
- 15) przesiedlenia się jako członek najbliższej rodziny repatrianta (tylko krajowa);
- 16) realizacji zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony, zezwolenia na osiedlenie się lub zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego WE (tylko krajowa);
- 17) korzystania z uprawnień wynikających z posiadania Karty Polaka (tylko krajowa),
- 18) repatriacji (tylko krajowa)

Wiza (krajowa lub jednolita) może być wydana także jako wiza:

- 1) dyplomatyczna (szefowi i członkowi personelu misji dyplomatycznej, kierownikowi urzędu konsularnego i członkowi personelu konsularnego państwa obcego oraz innej osobie zrównanej z nimi na podstawie ustaw, umów lub powszechnie ustalonych zwyczajów międzynarodowych, a także członkom ich rodzin);
- 2) służbowa (członkowi personelu administracyjnego i technicznego, członkowi personelu służby misji dyplomatycznej, pracownikowi konsularnemu, członkowi personelu służby

urzędu konsularnego, innej osobie skierowanej do pracy w Rzeczypospolitej Polskiej oraz przyjeżdżającej służbowo zrównanej z nimi na podstawie ustaw, umów lub powszechnie ustalonych zwyczajów międzynarodowych, a także członkom ich rodzin).

3) kurierska (kurierowi dyplomatycznemu)¹²⁰.

ZAŁĄCZNIK 3 – Zezwolenie na zamieszkanie na czas oznaczony

Kwestie związane z zezwoleniem na zamieszkanie na czas oznaczony regulują przepisy zawarte w rozdziale 4 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o cudzoziemcach.

Art. 53. 1. Zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony udziela się cudzoziemcowi, który:

- 1) posiada zezwolenie na pracę albo pisemne oświadczenie pracodawcy o zamiarze powierzenia cudzoziemcowi wykonywania pracy, jeżeli zezwolenie na pracę nie jest wymagane,
- 2) prowadzi działalność gospodarczą na podstawie przepisów obowiązujących w tym zakresie w Rzeczypospolitej Polskiej, korzystną dla gospodarki narodowej, a w szczególności przyczyniającą się do wzrostu inwestycji, transferu technologii, wprowadzania korzystnych innowacji lub tworzenia nowych miejsc pracy,
- 3) zamierza jako osoba o uznanym dorobku artystycznym kontynuować twórczość na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej,
- 4) bierze udział w szkoleniach i stażach zawodowych realizowanych w ramach programów Unii Europejskiej,
- 5) zamierza jako członek rodziny zamieszkiwać wspólnie z pracownikiem migrującym, o którym mowa w Europejskiej Karcie Społecznej, sporządzonej w Turynie dnia 18 października 1961 r.,
- 6) jest małżonkiem obywatela polskiego,
- 7) jako członek rodziny cudzoziemca, o którym mowa w art. 54, przybywa na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej lub przebywa na tym terytorium w celu połączenia z rodziną,
- 8) jest małoletnim dzieckiem cudzoziemca urodzonym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, przebywającym na tym terytorium bez opieki,
- 9) jest małżonkiem lub pełnoletnim dzieckiem cudzoziemca, o którym mowa w art. 54, i przebywał na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej co najmniej przez okres 5 lat na podstawie zezwoleń na zamieszkanie na czas oznaczony, udzielonych w związku z okolicznościami, o których mowa w pkt 7,
- 10) przebywa na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony udzielonego w związku z okolicznościami, o których mowa w pkt 7, w przypadku owdowienia, rozwodu, separacji lub śmierci wstępnego lub zstępnego pierwszego stopnia, gdy przemawia za tym szczególnie ważny interes cudzoziemca,
- 11) przebywa na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony, udzielonego w związku z okolicznościami, o których mowa w pkt 6, w przypadku owdowienia lub rozwodu, gdy przemawia za tym szczególnie ważny interes cudzoziemca,

¹²⁰ Wiza może być wydana także w celu innym niż wymienione.

- 12) jest małoletnim dzieckiem cudzoziemca, posiadającego zezwolenie na zamieszkanie na czas oznaczony, urodzonym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej,
 - 13) posiada zezwolenie na pobyt rezydenta długoterminowego WE, udzielone przez inne państwo członkowskie Unii Europejskiej, oraz zamierza wykonywać pracę lub prowadzić działalność gospodarczą na podstawie przepisów obowiązujących w tym zakresie w Rzeczypospolitej Polskiej, podjąć lub kontynuować studia lub szkolenie zawodowe lub wykaże, że zachodzą inne okoliczności uzasadniające jego zamieszkiwanie na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej,
 - 14) jest członkiem rodziny cudzoziemca, o którym mowa w pkt 13, z którym przebywał na terytorium innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej, towarzyszącym mu lub chcącym się z nim połączyć,
 - 15) jest ofiarą handlu ludźmi w rozumieniu decyzji ramowej Rady z dnia 19 lipca 2002 r. w sprawie zwalczania handlu ludźmi i spełnia łącznie następujące warunki:
 - a) przebywa na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej,
 - b) podjął współpracę z organem właściwym do prowadzenia postępowania w sprawie zwalczania handlu ludźmi,
 - c) zerwał kontakty z osobami podejrzanymi o popełnienie czynów zabronionych związanych z handlem ludźmi,
 - 16) przybywa lub przebywa na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w celu podjęcia lub kontynuacji stacjonarnych studiów wyższych lub stacjonarnych studiów doktoranckich na tym terytorium, zwanych dalej "studiami", także w przypadku, gdy podjął studia na terytorium innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej, które zamierza kontynuować lub uzupełnić na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej,
 - 17) jest naukowcem, który przybywa lub przebywa na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w celu prowadzenia badań naukowych na podstawie umowy o przyjęciu w celu realizacji projektu badawczego, zawartej z placówką naukową zatwierdzoną przez ministra właściwego do spraw nauki,
 - 18) posiada dokument pobytowy, o którym mowa w art. 1 ust. 2 lit. a rozporządzenia Rady (WE) nr 1030/2002 z dnia 13 czerwca 2002 r., ustanawiającego jednolity wzór dokumentów pobytowych dla obywateli państw trzecich, z adnotacją "naukowiec", wydany przez inne państwo członkowskie Unii Europejskiej, jeżeli umowa o przyjęciu w celu realizacji projektu badawczego, zawarta z właściwą placówką naukową tego państwa, przewiduje przeprowadzenie badań naukowych także na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej,
 - 19) posiada uprawnienie do wykonywania pracy na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na zasadach określonych w aktach prawnych wydanych przez organy powołane na mocy Układu ustanawiającego stowarzyszenie między Europejską Wspólnotą Gospodarczą a Turcją, podpisanego w Ankarze dnia 12 września 1963 r.
- jeżeli okoliczność, która jest podstawą ubiegania się o to zezwolenie, uzasadnia jego zamieszkiwanie na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przez okres dłuższy niż 3 miesiące.
2. Za członka rodziny cudzoziemca, o którym mowa w ust. 1 pkt 13 i art. 54, uważa się:
- 1) osobę pozostającą z nim w związku małżeńskim uznawanym przez prawo Rzeczypospolitej Polskiej;
 - 2) małoletnie dziecko tego cudzoziemca i osoby pozostającej z nim w związku małżeńskim uznawanym przez prawo Rzeczypospolitej Polskiej, w tym także dziecko przysposobione;
 - 3) małoletnie dziecko tego cudzoziemca, w tym także przysposobione, pozostające na jego utrzymaniu, nad którym cudzoziemiec sprawuje faktycznie władzę rodzicielską;
 - 4) małoletnie dziecko osoby, o której mowa w pkt 1, w tym także przysposobione, pozostające na jej utrzymaniu, nad którym sprawuje ona faktycznie władzę rodzicielską.

3. Za członka rodziny małoletniego cudzoziemca posiadającego status uchodźcy, przebywającego na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej bez opieki, uważa się także wstępnego w linii prostej.

4. Cudzoziemiec, o którym mowa w ust. 1 pkt 1, wykonujący lub zamierzający wykonywać pracę w utworzonej przez siebie spółce komandytowej, spółce komandytowo-akcyjnej, spółce z ograniczoną odpowiedzialnością lub spółce akcyjnej albo w takiej spółce, do której przystąpił lub objął bądź nabył jej udziały lub akcje, jest obowiązany wykazać, że działalność tej spółki spełnia warunki określone w ust. 1 pkt 2.

5. Cudzoziemiec, o którym mowa w ust. 1 pkt 16, jest obowiązany potwierdzić zamiar podjęcia lub kontynuowania studiów na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, przedkładając zaświadczenie jednostki prowadzącej studia o przyjęciu na studia oraz przedstawić dowód uiszczenia opłat, jeżeli są one wymagane przez tę jednostkę w celu podjęcia lub kontynuowania studiów.

6. Przepisu ust. 1 nie stosuje się do cudzoziemca:

- 1) przebywającego na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony, o którym mowa w art. 53a ust. 2, lub na podstawie wizy jednolitej pobytowej, upoważniającej tylko do wjazdu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w celu, o którym mowa w art. 28 ust. 1 pkt 11, chyba że cudzoziemiec ubiega się o udzielenie zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony na podstawie ust. 1 pkt 15;
- 2) o którym mowa w art. 110;
- 3) posiadającego zgodę na pobyt tolerowany.

7. Przepisu ust. 1 pkt 16-18 nie stosuje się do cudzoziemca:

- 1) korzystającego z ochrony uzupełniającej lub z ochrony czasowej;
- 2) ubiegającego się o nadanie statusu uchodźcy lub udzielenie azylu.

8. Przepisu ust. 1 pkt 16 nie stosuje się do cudzoziemca:

- 1) o którym mowa w ust. 1 pkt 13;
- 2) wykonującego pracę lub działalność gospodarczą we własnym imieniu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, chyba że cudzoziemiec ubiega się o wydanie kolejnego zezwolenia na podstawie ust. 1 pkt 16.

9. Przepisu ust. 1 pkt 17 i 18 nie stosuje się do cudzoziemca:

- 1) zamierzającego prowadzić badania naukowe w ramach studiów doktoranckich;
- 2) oddelegowanego przez placówkę naukową z siedzibą na terytorium innego niż Rzeczpospolita Polska państwa członkowskiego Unii Europejskiej do placówki naukowej z siedzibą na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 53a. 1. Zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony można udzielić cudzoziemcowi, który:

- 1) zamierza na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej podjąć lub kontynuować:
 - a) naukę lub
 - b) szkolenie zawodowe,
- 2) ze względu na więzi o charakterze rodzinnym zamierza dołączyć do obywatela polskiego lub obywatela państwa członkowskiego Unii Europejskiej, państwa członkowskiego Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (EFTA) - strony umowy o Europejskim Obszarze Gospodarczym lub Konfederacji Szwajcarskiej, zamieszkującego na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, lub z nim przebywać,
- 3) jest duchownym, członkiem zakonu lub osobą pełniącą funkcję religijną w kościołach i związkach wyznaniowych, których status jest uregulowany umową międzynarodową, przepisami ustaw o stosunku państwa do kościoła lub innego związku wyznaniowego, lub które działają na podstawie wpisu do rejestru kościołów i innych związków

wyznaniowych i jego pobyt na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, jest związany z pełnioną funkcją lub przygotowaniem do jej pełnienia,

4) wykaże, że zachodzą okoliczności inne niż określone w pkt. 1-3 lub w art. 53 ust. 1 - jeżeli okoliczność, która jest podstawą ubiegania się o zezwolenie, uzasadnia jego zamieszkiwanie na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przez okres dłuższy niż 3 miesiące.

2. Zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony można udzielić cudzoziemcowi, który przebywa na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej nielegalnie, jeżeli:

- 1) przepisy prawa polskiego wymagają od cudzoziemca osobistego stawiennictwa przed polskim organem władzy publicznej;
- 2) wyjątkowa sytuacja osobista wymaga obecności cudzoziemca na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej;
- 3) wymaga tego interes Rzeczypospolitej Polskiej;
- 4) organ właściwy do prowadzenia postępowania w sprawie zwalczania handlu ludźmi stwierdza, że cudzoziemiec jest prawdopodobnie ofiarą handlu ludźmi w rozumieniu decyzji ramowej Rady z dnia 19 lipca 2002 r. w sprawie zwalczania handlu ludźmi.

Art. 53b. 1. Cudzoziemiec, o którym mowa w art. 53 ust. 1 pkt 1, 2, 7, 9, 13, 14, 16-18 oraz w art. 53a ust. 1, jest obowiązany posiadać:

- 1) ubezpieczenie zdrowotne w rozumieniu przepisów o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych lub potwierdzenie pokrycia przez ubezpieczyciela kosztów leczenia na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz
- 2) stabilne i regularne źródło dochodu, wystarczającego na pokrycie kosztów utrzymania siebie i członków rodziny pozostających na jego utrzymaniu w przypadkach, o których mowa w art. 53 ust. 1 pkt 1, 2, 7, 9, 13 i 14 oraz w art. 53a ust. 1 pkt 1 lit. b oraz pkt 2 i 4;
- 3) wystarczające środki finansowe na pokrycie kosztów utrzymania i powrotu w przypadkach, o których mowa w art. 53 ust. 1 pkt 16-18 oraz w art. 53a ust. 1 pkt 1 lit. a.

2. Warunek, o którym mowa w ust. 1 pkt 2, jest spełniony także wtedy, gdy koszty utrzymania cudzoziemca pokrywa członek rodziny obowiązany do jego utrzymania, który zamieszkuje na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

3. Cudzoziemiec, o którym mowa w art. 53 ust. 1 pkt 16, jest obowiązany ponadto wykazać, że ma zapewnione wystarczające środki finansowe na pokrycie kosztów studiów.

4. Przepisu ust. 1 pkt 1 i 2 nie stosuje się do cudzoziemca ubiegającego się o udzielenie zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 7:

- 1) członka rodziny cudzoziemca posiadającego status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą, gdy wniosek o udzielenie zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony został złożony przed upływem 6 miesięcy od dnia uzyskania statusu uchodźcy lub ochrony uzupełniającej;
- 2) małoletniego dziecka cudzoziemca, który pozostaje w związku małżeńskim z obywatelem polskim i posiada zezwolenie na zamieszkanie na czas oznaczony udzielone na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 6 lub zezwolenie na osiedlenie się udzielone w związku z pozostawaniem w związku małżeńskim z obywatelem polskim.

4a. Przepisu ust. 1 pkt 1 i 2 nie stosuje się do cudzoziemca ubiegającego się o udzielenie zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 1, oddelegowanego na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w celu świadczenia usług - pracownika przedsiębiorcy z Konfederacji Szwajcarskiej, który świadczy usługi, działającego na podstawie prawa Konfederacji Szwajcarskiej, posiadającego na tym terytorium siedzibę, siedzibę zarządu głównego lub główne miejsce wykonywania usług pod warunkiem, że cudzoziemiec ten był zatrudniony na terytorium Konfederacji Szwajcarskiej.

5. Dochód, o którym mowa w ust. 1 pkt 2, po odliczeniu kosztów zamieszkania, przypadający na każdego członka rodziny pozostającego na utrzymaniu cudzoziemca lub na

cudzoziemca, gdy jest osobą samotną, musi być wyższy niż wysokość dochodu, od której przyznaje się świadczenia pieniężne z pomocy społecznej na podstawie ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej.

5a. Uważa się, że koszty zamieszkania, o których mowa w ust. 5, obejmują co najmniej wysokość stałych opłat związanych z eksploatacją zajmowanego lokalu w rozliczeniu na liczbę osób zamieszkujących w tym lokalu, a ponadto opłaty za dostawy do lokalu energii, gazu, wody oraz odbiór ścieków, odpadów i nieczystości ciekłych.

6. Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw wewnętrznych, ministrem właściwym do spraw szkolnictwa wyższego oraz ministrem właściwym do spraw nauki określi, w drodze rozporządzenia, minimalne kwoty, jakie powinni posiadać cudzoziemcy, o których mowa w art. 53 ust. 1 pkt 16-18, na pokrycie kosztów utrzymania na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i powrotu, oraz dokumenty, które mogą potwierdzić możliwość uzyskania takich środków zgodnie z prawem. Wysokości kwot określone w rozporządzeniu powinny umożliwiać pokrycie kosztów utrzymania na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej cudzoziemca i członków rodziny pozostających na jego utrzymaniu, bez konieczności korzystania z pomocy społecznej na podstawie ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej.

Art. 53c. W postępowaniu o udzielenie zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony obywatelowi Republiki Tureckiej, w związku z prowadzeniem lub zamiarem prowadzenia działalności gospodarczej na własny rachunek na podstawie przepisów obowiązujących w tym zakresie w Rzeczypospolitej Polskiej, uwzględnia się przepis art. 41 ust. 1 Protokołu dodatkowego do Układu ustanawiającego stowarzyszenie między Europejską Wspólnotą Gospodarczą a Turcją.

Art. 54. Zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony, o którym mowa w art. 53 ust. 1 pkt 7, udziela się członkowi rodziny cudzoziemca zamieszkującego na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej:

- 1) na podstawie zezwolenia na osiedlenie się;
- 2) na podstawie zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego WE;
- 3) posiadającego status uchodźcy;
- 3a) w związku z udzieleniem ochrony uzupełniającej;
- 4) co najmniej 2 lata na podstawie zezwoleń na zamieszkanie na czas oznaczony, w tym bezpośrednio przed złożeniem wniosku o udzielenie zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony dla członka rodziny - na podstawie zezwolenia wydanego na okres pobytu nie krótszy niż rok;
- 5) na podstawie zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony, o którym mowa w art. 53 ust. 1 pkt 17 i 18.

Art. 57. 1. Cudzoziemcowi odmawia się udzielenia zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony, jeżeli:

- 1) nie spełnia wymogów, o których mowa w art. 53-53b;
- 2) jego dane znajdują się w wykazie cudzoziemców, których pobyt na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jest niepożądany;
- 2a) jego dane znajdują się w Systemie Informacyjnym Schengen do celów odmowy wjazdu;
- 3) okoliczności sprawy wskazują, że cel wjazdu lub pobytu cudzoziemca na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jest lub będzie inny niż deklarowany;
- 4) podstawą ubiegania się o zezwolenie jest zawarcie związku małżeńskiego z obywatelem polskim lub cudzoziemcem zamieszkującym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, o którym mowa w art. 54, a związek małżeński został zawarty w celu obejścia przepisów o udzielaniu zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony;

- 5) wymagają tego względy obronności lub bezpieczeństwa państwa albo ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego lub interes Rzeczypospolitej Polskiej;
- 6) w postępowaniu o udzielenie zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony:
 - a) złożył wniosek lub dołączył do niego dokumenty zawierające nieprawdziwe dane osobowe lub fałszywe informacje,
 - b) zeznał nieprawdę lub zataił prawdę albo, w celu użycia jako autentyczny, podrobił lub przerobił dokument bądź takiego dokumentu jako autentycznego używał;
- 7) stwierdzono u niego chorobę lub zakażenie, podlegające obowiązkowemu leczeniu na podstawie ustawy z dnia 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi (Dz. U. Nr 234, poz. 1570), lub istnieje podejrzenie takiej choroby lub zakażenia, a cudzoziemiec nie wyraża zgody na to leczenie;
- 8) nie wywiązuje się ze zobowiązań podatkowych wobec Skarbu Państwa;
- 8a) nie zwrócił kosztów wydalenia, które zostały sfinansowane z budżetu państwa;
- 9) przebywa na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej nielegalnie.

1a. Cudzoziemcowi odmawia się udzielenia kolejnego zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 16 także w przypadku, gdy nie zaliczył roku studiów i nie uzyskał warunkowego wpisu na następny rok lub semestr studiów.

2. Cudzoziemcowi przebywającemu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie wizy, o której mowa w art. 29 ust. 3, odmawia się udzielenia zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony, jeżeli podstawą ubiegania się o zezwolenie są okoliczności, o których mowa w art. 53 ust. 1 pkt 1 lub 2.

3. Nie można odmówić udzielenia zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony cudzoziemcowi:

- 1) małżonkowi obywatela polskiego lub osoby posiadającej zezwolenie na osiedlenie się lub zezwolenie na pobyt rezydenta długoterminowego WE na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, jeżeli wyłączną podstawą odmowy byłaby którakolwiek z przyczyn, o których mowa w ust. 1 pkt 3 i 7-9;
- 2) o którym mowa w art. 53 ust. 1 pkt 7 i 13, oraz członkowi rodziny cudzoziemca, o którym mowa w art. 53 ust. 1 pkt 13, jeżeli wyłączną podstawą odmowy byłaby przyczyna, o której mowa w ust. 1 pkt 7, gdy cudzoziemiec ubiega się o wydanie kolejnego zezwolenia;
- 3) o którym mowa w art. 53 ust. 1 pkt 8 i 12, jeżeli wyłączną podstawą odmowy byłaby przyczyna, o której mowa w ust. 1 pkt 9;
- 4) o którym mowa w art. 53 ust. 1 pkt 15, jeżeli wyłączną podstawą odmowy byłaby przyczyna, o której mowa w ust. 1 pkt 7 lub 9;
- 5) ubiegającemu się o udzielenie zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony ze względu na okoliczności, o których mowa w art. 53 ust. 1 pkt 1, czasowo oddelegowanemu w celu świadczenia usług na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przez pracodawcę, mającego siedzibę na terytorium państwa członkowskiego Unii Europejskiej, państwa członkowskiego Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (EFTA) - strony umowy o Europejskim Obszarze Gospodarczym lub Konfederacji Szwajcarskiej, uprawnionemu do przebywania i zatrudnienia na terytorium tego państwa, jeżeli wyłączną podstawą odmowy byłaby przyczyna, o której mowa w ust. 1 pkt 9;
- 6) który osiągnął pełnoletniość w czasie pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i złożył wniosek o udzielenie zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony w ciągu roku od dnia osiągnięcia pełnoletniości, gdy przemawia za tym szczególnie ważny interes cudzoziemca, jeżeli wyłączną podstawą odmowy byłaby przyczyna, o której mowa w ust. 1 pkt 9.

4. (uchylony).

5. (uchylony).

5a. W przypadku, o którym mowa w ust. 1 pkt 2a, można udzielić zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony tylko w razie istnienia poważnych przyczyn, zwłaszcza ze względów humanitarnych lub z powodu zobowiązań międzynarodowych, z uwzględnieniem interesu państwa, które dokonało wpisu do Systemu Informacyjnego Schengen.

6. Cudzoziemca przebywającego na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, którego pobyt jest niepożądany, można w decyzji o odmowie zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony zobowiązać do opuszczenia tego terytorium w terminie określonym w decyzji.

7. Do decyzji o odmowie zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony, w której zobowiązuje się cudzoziemca do opuszczenia terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, stosuje się odpowiednio przepisy o postępowaniu w sprawie zobowiązania do opuszczenia terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

8. Przepisów ust. 1 pkt 1-4 i 8-9 nie stosuje się do cudzoziemca ubiegającego się o udzielenie zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 19.

9. Przepisów ust. 1 pkt 1, 2 i 3-9 oraz ust. 2-7 nie stosuje się do cudzoziemca ubiegającego się o udzielenie zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony na podstawie art. 53a ust. 2.

ZAŁĄCZNIK 4 - Podział administracyjny (województwa) w Polsce

Spis wykresów

WYKRES 1. LICZBA CUDZOZIEMCÓW UBIEGAJĄCYHC SIĘ O NADANIE STATUSU UCHODźCY W POLSCE W LATACH 1992-2004.....	18
WYKRES 2. WSTĘPNE PROCEDURY DOT. STATUSU UCHODźCY	27
WYKRES 3. INSTANCJE W POSTĘPOWANIU O NADANIE STATUSU UCHODźCY	33
WYKRES 4. LICZBA CUDZOZIEMCÓW UBIEGAJĄCYCH SIĘ O STATUS UCHODźCY W POLSCE ORAZ LICZBA POZYTYWNYCH DECYZJI WG RÓŻNYCH RODZAJÓW OCHRONY	34
WYKRES 5. PODSTAWY PRAWNE POBYTU CUDZOZIEMCA NA TERYTORIUM RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ.....	38
WYKRES 6. ZEZWOLENIA NA ZAMIESZKANIE NA CZAS OZNACZONY UDZIELONE W LATACH 2001-2008	42
WYKRES 7. ZEZWOLENIA NA OSIEDLENIE SIĘ UDZIELONE W LATACH 2001-2008.....	45
WYKRES 8. ZEZWOLENIA NA POBYT REZYDENTA DŁUGOTERMINOWEGO WSPÓLNOT EUROPEJSKICH	46
WYKRES 9. ZEZWOLENIA NA PRACĘ UDZIELONE W LATACH 2005-2008	50
WYKRES 10. PROCEDURA WYDALENIA	59
WYKRES 11. LICZBA DECYZJI O WYDALENIU ORAZ O ZOBOWIĄZANIU CUDZOZIEMCA DO OPUSZCZENIA TERYTORIUM RP W LATACH 2004-2008	60

Spis tabel

TABELA 1. LICZBA CUDZOZIEMCÓW POBIERAJĄCYCH NAUKĘ NA POLSKICH UCZELNIACH WYŻSZYCH W ROKU AKADEMICKIM 2008/2009	66
--	----